

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KIBRIS TÜRK KÜLTÜRÜNDE GÖLGE OYUNU VE MEHMET ERTUĞ

CEMALİYE KARADAYI NUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA
2018

KIBRIS TÜRK KÜLTÜRÜNDE GÖLGE OYUNU VE MEHMET ERTUĞ

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

CEMALİYE KARADAYI NUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Burak GÖKBULUT

LEFKOŞA
2018

KABUL VE ONAY

CEMALİYE NUMAN KARADAYI tarafından hazırlanan “KIBRIS TÜRK KÜLTÜRÜNDE GÖLGE OYUNU VE MEHMET ERTUĞ” başlıklı bu çalışma, 22/01/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

.....
Unvan Ad Soyad (Danışman)
Üniversite Adı
Fakülte ve Bölüm Adı

.....
Unvan Ad Soyad (Başkan)
Üniversite Adı
Fakülte ve Bölüm Adı

.....
Unvan Ad Soyad
Üniversite Adı
Fakülte ve Bölüm Adı

.....
Unvan Ad Soyad
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih

İmza

CEMALİYE KARADAYI NUMAN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmaya, Kıbrıs Türk halkına ve bilimine yeni bir kaynak eser ortaya koymak amacıyla başlanmıştır. Gölge oyunları ile adamızda önemli bir yer edinen ve bu alana damga vurmuş Mehmet Ertuğ'un eserlerini, oyunlarını, suretlerini incelemek, gelecek nesillere aktarmak, yeni nesillere tanıtip aktarmak, somut olmayan bir kültürel miras olarak kültür hayatında yaşamını sürdürmesini sağlamak esas amaçlarımız arasındadır.

Bizimle görüşmeyi memnuniyetle kabul edip, engin bilgilerinden yararlanmama fırsat tanıdığı için Mehmet Ertuğ'a teşekkürlerimizi bir borç biliriz. Ne zaman bilgi almak istesek seve seve bizimle bilgilerini paylaşmış ve yardımcı olmuş ve bu konuda ayrıntılı ve orijinal bilgiler edinmemizi sağlamıştır.

Yüksek Lisans sürecinde desteklerini esirgemeyen sayın hocamız Prof. Dr. Esra Karabacak'a teşekkürlerimizi sunarız. Çalışmamızın gerçekleşmesi için bir yıl boyunca değerli bilgileri ışığında bana yol gösteren, tez çalışmamızın planlanması, düzene konulması, araştırmalarımızın düzenli yürütülmesi için takibini ve desteğini bizden esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden yararlandığımız, bilgilendirme ve yönlendirmeleriyle çalışmamızın şekillenmesine ve sonuçlanmasına katkı koyan sayın hocamız Doç. Dr. Burak Gökbulut'a teşekkürlerimizi özellikle belirtmek istiyoruz.

Eğitim hayatımız boyunca maddi ve manevi olarak her zaman yanımızda olan annem, Aysel Karadayı, babam Hüseyin Karadayı ve yardımlarını esirgemeyen diğer yakınlarımıza teşekkür ederiz.

Aynı zamanda tezimizi yazarken bizlere yardımcı olan değerli vakitlerinden zaman ayırıp bizimle bilgilerini, anılarını paylaşan Osman Ertuğ, Osman Oy, Hasan Ali, Raşit Özsağlam, Sare Kuyucu, Ahmet Kuyucu, Muhittin Tüzel, Sinan Dağlı, Olgun Asım, Munise Özmulla, Nuriye Gürtunç, Mehmet Gürtunç, ve Özden Selenge'ye de teşekkürlerimizi sunarız.

ÖZ

KIBRIS TÜRK KÜLTÜRÜNDE GÖLGE OYUNU VE MEHMET ERTUĞ

Karagöz ile Hacivat oyunun toplumumuzdaki yeri ve önemi büyüktür. Karagöz oyununun Türkiye'ye geliş tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte, Çin'den, Cava ve Hindistan'dan İspanya ve Portekiz'den ya da Mısırdan geldiği ileri sürülmüştür. Oyun hakkında birinci elden Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi tek kaynaktır. 19. yüzyılda Karagöz oyunu daha çok önem kazanmıştır. Modern tiyatronun çıkmasıyla Cumhuriyet döneminde önemini kaybetmiş, radyo, televizyon ve sinemanın etkisiyle icrası azalmış ancak tam olarak ortadan kaybolmamış ve varlığını sürdürmüştür.

Kıbrıs Türkleri arasında Karagöz oyunu oynatma sanatı, Osmanlı devrinden başlayarak yaşamını sürdürdüğü ve 1970'li yıllardan sonra da toplum hayatında etkisini kaybettiği görülmektedir. Teknolojinin gelişmesi ve günlük hayata etkisiyle beraber halkın eğlence anlayışı da değişmiş ve zamanla bu sanatın icrası yavaşlamıştır.

Mehmet Ertuğ'un küçük yaşlarda Mulla Hasan'ın oyununu seyretmesiyle bu oyun onun belleğinde ve hayatında yer etmiş ve zamanla yaşamının bir parçası haline gelmiş ve bu sanatı son yıllara kadar sürdürmeyi başarmıştır. Karagöz oyunu alanındaki değerli çalışmalarıyla Kıbrıs Türk Kültürünün tarihini, coğrafyasını, düşünüş ve yaşayış şeklini oyunlarında yansıtan Ertuğ, âdeta bir kültür mirasımız haline gelmiştir.

Çalışmanın odak noktasını oluşturan Mehmet Ertuğ ve sanatı çalışmada çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Çalışmada Karagöz oyununun tarihi, oyunların bölümleri, suretlerin yapımı ve görüntüleri, perdenin hazırlanması, oyunun kişileri ve tekniği, sanatçının hayatı, karagöz sanatçılığı, oyunlarının incelenmesi, eserleri ve hayatında yer etmiş anıları aktarılmış ve incelenmiştir.

Çalışmanın esas amacı yaşayan bir insan hazinesi değeri taşıyan Mehmet Ertuğ'un hayatının tüm yönleriyle ortaya konulması, sanatının incelenmesi ve somut olmayan kültürel miras değeri taşıyan bu halk bilgisi ürününün korunup yaşatılmasına bir katkı sağlanmaktır. Bunun bağlı olarak da suretlerin ve Karagöz

oynatma tekniğinde yer alan bütün araç ve gereçlerin Büyük Han'da küçük bir müze haline dönüştürülmesi, yerinde sergilenmesi ve korunması için bir altyapı hazırlanması da hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karagöz, Hacivat, Gölge Oyunu, Perde, Mehmet Ertuğ, Kültür, Kuzey Kıbrıs.

ABSTRACT

THE SHADOWPLAY IN TURKISH CYPRIOT CULTURE AND MEHMET ERTUG

The importance of Karagöz and Hacivat game in our society is great. While there is no definite information about the arrival date of the Karagöz plays to Turkey, China, and Cava from Spain and Portugal have come from India or Egypt it has been proposed. The first book about the game is the only book of Evliya Çelebinin Seyahatnamesi. In the 19th century, Karagöz became more important. With the emergence of modern theater, it lost its importance during the Republican period and its performance decreased due to radio, television and cinema.

It is seen that this art also lost its influence in the life of the Turkish Cypriots after the 1970s, when the Ottoman Empire was still alive until the reign of British colonial rule. With the development of technology and the effect on daily life, the understanding of entertainment of the people has changed and in time the execution of this art has slowed down.

When Mehmet Ertuğ watched Mulla Hasan's play at an early age, this play had been a part of his life and memory, and by the time he had become a part of his life, he managed to continue this art until the last years. Reflecting the history, geography, thinking and way of life of Cyprus Turkish Culture through his valuable works in the field of Karagöz play, Ertuğ has become a cultural heritage.

Mehmet Ertuğ and his art, which constitute the focal point of the study, were examined in various aspects of the study. In this study, the history of Karagöz, the parts of the plays, the play, production and images of the surrogates, the preparation of the screen, the people and the technique of the play, the life of the artist, the examination of his plays, his works and his memories of his life were examined and examined.

The main aim of the study is to reveal all aspects of the life of Mehmet Ertuğ who has a living human treasure value, to examine his art and to make a contribution to the preservation of this folk knowledge product with the value of intangible cultural heritage. It is also aimed to prepare an infrastructure for transforming the images

and all the tools and equipment in the Karagöz playback technique into a small museum in Büyük Han, on-site display and protection.

Keywords: Karagoz, Hacivat, Shadow game, Mehmet Ertuğ, Intangible cultural heritage, Northern Cyprus.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
GİRİŞ	1
a. Kıbrıs'ta Karagöz Oyununun Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	1
b. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	2
c. Edebiyat ve Halk Tiyatrosu	3
d. Kıbrıs Türk Kültüründe Karagöz, Meddah ve Orta Oyunu	5
e. Türkiye'de Karagöz Gölge Oyunu	6
1. BÖLÜM	14
MEHMET ERTUĞ'UN HAYATI.....	14
1.1. Ertuğ'un Ailesi ve Hayatına Etkileri	14
1.2 Çocukluk ve Gençlik Yılları	20
2. BÖLÜM	24
MEHMET ERTUĞ'UN SANATI.....	24
2.1. Sanata Başlaması	24
2.2. Ertuğ'un Oyunlarında Giydiği Kıyafetler	27
2.3 Suretlerin Yapımı	28
2.4. Geçmişten Günümüze Gösterilerini Sergilediği Mekânlar	31
2.5. Usta-Çırak ilişkisi	32
2.6. Dinleyici Kitlesi Kimlerdi?	33
2.7. Sanatçının Emeklilik Yılları	36
2.8. Sanatçının Amaç ve Arzusu	37
2.9. Oynattığı Oyunların Bölümleri ve Oyunlarının Yapısı	37
Mukaddime:	37
Muhavere:.....	37
Fasıl:	38
Bitiş:	38
2.10. Mehmet Ertuğ'un Meddahlığı	38
2.11. Ertuğ'un Sanatının Türkiye'deki Oyunlarla Farklılıkları	39
2.12. Ertuğ'un Karagöz Sanatına Yeni Bir Boyut Kazandırması - Modernleştirmeye Çalışılması	40
3. BÖLÜM	42
OYUN METİNLERİ	42

3.1 Ertuğ'un Kullandığı Oyun Metinleri.....	43
3.2 Oyun Metinlerinin İncelenmesi	43
3.2.1.Sırasıyla Oyunların konuları şu şekildedir:	43
3.2.2.Ertuğ'un Oyunlarındaki Kişiler:	54
3.2.2.1.Görünüşü ve Dış Özellikleri:	54
3.3 Kişiler ve Kişi Grupları:	55
3.3.1. Ana Kişiler:	55
3.3.2. Kadınlar:	56
3.3.3. Kişi Grupları:.....	56
4. BÖLÜM	58
ESERLERİ	58
4.1. Kitaplar:	58
4.1.1. Kıbrıs Türk Karagöz Oyunları adlı kitabın incelenmesi	58
4.1.2. Büyük Düşünür, Felezoğ, Nejmi Sagib Bodamyalızade Mektupların Adamı adlı kitabın incelenmesi	61
4.1.3. Geleneksel Kıbrıs Türk Tiyatrosu Kitabı adlı kitabın incelenmesi	69
4.1.4. Mehmet Ertuğ'un "Mesel" Dizisinde yer alan kitapların incelenmesi	78
4.1.5. Yayınlamamış Eserleri, Şiirleri, Hikâyeleri ve Oyunları	92
SONUÇ	93
Kaynakça.....	96
EKLER	99
YAKINLARININ AĞZINDAN MEHMET ERTUĞ	99
OZAN ERTUĞ	99
OSMAN ERTUĞ.....	100
RAŞİT ÖZSAĞLAM	104
OSMAN OY	104
HASAN ALİ	105
SARE KUYUCU.....	105
AHMET KUYUCU	105
MUHİTTİN TÜZEL	106
MEHMET GÜRTUNÇ	106
NURİYE GÜRTUNÇ	108
MUNİSE ÖZMULLA.....	108
SİNAN DAĞLI	109
OLGUN ASIM	113

ÖZDEN SELENCE	114
KAYNAK KİŞİLER.....	134
ERTUĞ'UN KENDİ AĞZINDAN ANILARI	135
SANATÇIYLA YAPILAN RÖPORTAJ	138
RESİMLER.....	151

GİRİŞ

a. Kıbrıs'ta Karagöz Oyununun Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

1950'li yıllarda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde halk bilim çalışmaları yoğunlaşmıştır. Bu konulardaki ilk çalışmaları başlatan önemli isimler Oğuz Yorgancıoğlu, Mahmut İslamoğlu, Mustafa Gökçeoğlu ve Kani Kanol'dur.

1969'da Mahmut İslamoğlu'nun yayınladığı "Kıbrıs Türk Folkloru" çalışması Kıbrıs'taki genel halk bilimi çalışmalarının ilki ve en kapsamlı çalışma olması dolayısıyla çok önemlidir (Ertuğ, Geleneksel Kıbrıs Türk Tiyatrosu, 1993). Yine bunu takiben Oğuz Yorgancıoğlu'nun "Kıbrıs Türk Folkloru – Duydum gördüm Yazdım" adlı eseri de aynı önemi teşkil eder. Halk edebiyatı alanında çalışmaları olan diğer bir isim Mustafa Gökçeoğlu'dur (Yorgancıoğlu, 1980).

1571'den Osmanlıların Kıbrıs'ı fethiyle birlikte Anadolu'dan adaya yerleştirilen halkla birlikte Karagöz oyunu da gelmiştir. Kıbrıs Türk toplumunun tarih boyunca kazandığı maddi, manevi değerler, duyguları, düşünceleri, yaşayış biçimleri ve inançlarıyla, coğrafi çevre etkileriyle de farklılaşmış yeni özgün bir şekil alarak kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Kıbrıs'ta küçük yaştan beri bu alandaki çalışmalarıyla bu halk sanatının Kıbrıs'ta yaşatılması için büyük emek sarf etmiş ve elliden fazla oyunu oynatmıştır (Ertuğ, 1993).

Karagöz oyunu sanatçısı Mehmet Ertuğ'un Kıbrıs Türkleri arasında Türk seyirlik oyunlarının nasıl icra edildiğini, Kıbrıs'a nasıl geldiğini, oyunların içeriğini ve nerelerde nasıl oynatıldığını, Kıbrıs'taki Karagözcüler, meddahlık ve ortaoyununa dair bilgilerinin yer aldığı "Geleneksel Kıbrıs Türk Tiyatrosu" eseri çok önemlidir. Diğer bir eseri de "Kıbrıs Türk Gölge Oyunu" dur (Ertuğ, 2010).

Seyirlik oyunları ile ilgili bir diğer çalışma da A. Esat Bozyiğit'in "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Karagöz Sanatı Üzerine" adlı eserdir (Bozyiğit, 1994).

Karagöz oyunu 16. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'dan Kıbrıs'a taşınmıştır. Bu oyun köylerdeki halkın kış gecelerini ve Ramazan gecelerini renklendirirdi. Mehmet Ertuğ'un bu konudaki görüşlerine göre Karagözcülerin köylere gelmesiyle köy canlanır ve toplumdaki aksaklıkların mizah gücüyle oyunlara yansıtıldığından dolayı halkın ilgisini çeker ve etkisi altında bırakırdı. Özellikle bir çarpıklıktan söz edilirken "Mulla Hasan'ın dediği gibi" deyimini kullanılırdı. Yiğitler (Arçoz) Köyündeki bazı kişilerin lakaplarının Karagöz oyunundaki tiplerin, fiziki görünüşleri ve davranışlarından kaynaklanmıştı. Kıbrıs'taki gölge oyunu konusunda otorite sayılan, bu alanda en çok çalışan ve yaşatılması için uğraş veren Mehmet Ertuğ'un dışında Kıbrıs'ta Polemiyalı Ali Hoca, Polili Hasan, Hoca, Mağusalı Mulla Hüseyin, Mağusalı Mehmet Efendi, Kuklalı Karagözcü Sadık, Karagözcü Kani Dayı, Koca İbrahim, Çatozlu Zihni Usta, Mulla Hasan Karagöz sanatını icra eden diğer ustalardır. Geçimlerini yalnızca bu işten sağlayanlar da vardı. İyi Karagözcüler yirmi değişik oyunu oynatabiliyordu. Bazı Karagözcüler de otuz - kırk gece oyunlar oynatırlardı (Susuzlu, 2013).

b. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın esas amacı yaşayan Karagöz sanatı ustası Mehmet Ertuğ'un hayatının tüm yönleriyle ortaya konulması, sanatının incelenmesi ve somut olmayan kültürel miras (Oğuz, 2009) değeri taşıyan bu halk bilgisi ürününün korunup yaşatılmasına bir katkı sağlanmaktır. Bunun bağlı olarak da suretlerin ve Karagöz oynatma tekniğinde yer alan bütün araç ve gereçlerin Büyük Han'da küçük bir müze haline dönüştürülmesi, yerinde sergilenmesi ve korunması için bir altyapı hazırlanması da hedeflenmektedir.

Unutulmaya yüz tutmuş Karagöz sanatının, eskisi gibi önemsenmeyen ancak çok değerli bir sanat olduğunu hatırlatmak, hep gündemde tutmak düşüncesiyle ve bu sanatımızı gelecek nesillerimize aktarmak amacıyla yapılan bu çalışmada, gölge oyunları ile adımıza damgasını vurmuş, yaşayan kültür hazinemiz Mehmet Ertuğ'un oyunlarını, çalışmalarını, eserlerini, suretlerini yakından incelemek, bunları gelecek nesillere, öğrencilerimize aktarmak da amaçlarımız arasındadır.

c. Edebiyat ve Halk Tiyatrosu

Bir milleti millet yapan, dili ve edebiyatıdır. Malzemesi dil olan edebiyat sözle icra edilen beş temel güzel sanat dalından biridir. Eski çağlardan beri edebiyat; müzik, resim, tiyatro, mimarlık ve heykeltıraşlık gibi sanat dallarının yanında kelimelerle ifade imkânı ve etki alanı sağlayan en geniş sanat dalıdır. Edebiyat, sanat ihtiyaçları karşısında bilgi ve düşünceyi iş ile birleştirir (Dilçin, 1995).

Edebiyat kelimesi, Arapça “edeb”ten kaynaklanmaktadır. Başlangıçta “davet” anlamında kullanılan bu söz, zamanla halk arasında gözlemlenen en güzel ahlâk, insanı kötülüklerden koruyan, iyiliğe sevk eden meleke, güzel huy anlamlarını kazanır. Daha sonra da söz söyleme ve ifadeyle ilgili her türlü çalışmanın genel adı olarak kullanılmıştır. Kişilerin sözlü ve yazılı ifadelerinde hataya düşmelerine engel olmak için öğrenilen ve kullanılan kurallar bütünü bu kelimeyle ifade edilmiştir. XIX. yüzyılda bile edebiyat iyi huy öğretene, ahlâk kazandıran bir disiplin olarak değerlendirilmişti (Aktaş, 2009).

Edebiyatın her şeyden önce bir güzel sanat etkinliği olduğu dile getirilmektedir. Edebiyat günümüzde ise; tarihsel, sosyal ve kültürel olandan hareketle, dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliklerine ve eserlerine verilen genel addır. Toplumun aynası olan edebiyat, o toplumun hayat macerasını, kültürünü, dünya görüşünü ve özelliklerini ortaya çıkaran çok boyutlu bir bilim dalıdır. Yazıldığı dönemin sosyal, politik ve ekonomik durumu hakkında bilgi edinmemizi sağlar (Pekin & Karaman, 1982).

Edebiyat, sanat eserlerinin başında çok zevkli bir iç ürpermesidir. Düşünce heyecanıdır. Edebiyat heyecan uyandırırken, sosyal hayata fayda sağlar. Esas amacı güzeli yaratmaktır. Bunun için de “Sanat için sanat” anlayışı bütün milletlerce benimsenmiştir (Ünal, 2013).

Edebiyat, iç ve dış dünyamızdaki düşüncelerimizi, duygularımızı ve hayallerimizi söz ve yazı ile anlatmamızı sağlar. Edebiyat güzel sözler, ifadelerdir. Biçim güzelliği ve inceliği, manalarının tesiri ve kuvvetiyle okuyucunun muhayyilesini çalıştıran ve heyecan uyandıran edebi eserler olgunlaşmış şekilleri de şaheserlerdir. Bunlar milletlerin fikir ve zevk üstünlüğünü gösterir. (Timurtaş,

1981)Edebiyatta toplanılan malzemeyi, hayat boyu gerektiği yerde kullanarak toplumdaki konumumuzu güçlendirebiliriz (Kavcar, Oğuzkan, & Aksoy, 2002).

Edebiyat ve tiyatro ilişkisine bakıldığında ise Türk edebiyatında ilk modern tiyatro eseri örneklerinin Tanzimat Döneminde verilmiş olduğu görülmektedir.

Ancak halk tiyatrosunun modern tiyatrodan çok daha öncesine dayadığı bilinmektedir. Halk tiyatrosunda modern tiyatrodaki gibi önceden hazırlanmış bir metin yoktur ama konu bellidir. Oyuncular doğaçlama yaparak oyunu sürdürürler.

Halk tiyatrosu, kökeni halkın inançlarına da dayanan, belli bir otorite eliyle düzenlenmemiş yazılı kültürün etkisi dışında gelişmiş, halkı eğlendirmek veya halkı ahlaki ve dinî konularda eğitmek amacıyla, sanat kaygısı olmadan, halkın içinden çıkmış zanaatkâr veya yaratıcıların eseri olan bir seyir sanatıdır. Halk tiyatrosu hem göze hem kulağa hitap eder. Şive taklitlerinden yararlanılarak daha çok güldürü unsurlarına yer veren geleneksel sözlü tiyatro örneklerindendir. Bu çalışmada verilen metinler sonradan araştırmacılarımızın ve yazarlarımızın derlemeleriyle yazıya geçirilen oyunlardır. Doğaçlama yapılmış espriler, abartılı tavırlar, yanlış anlaşılmalr, söz oyunları ve değişik uluslardan kişilerin kimi özelliklerinin gülünçleştirilmesine başvurularak mizah sağlanır. Yazılı edebiyatta özellikle hiciv ve yergiyle sağlanan iğneleyici mizah halk tiyatrosunda Karagöz Hacivat oyunları ile sağlanır ve toplumun- kişilerin çarpık yönleri bu oyunlarda mizahi bir şekilde dile getirilir (Tilgen, 1953).

Meddah, Ortaoyunu, Karagöz, Köy Seyirlik Oyunları, Kukla ve Çengi geleneksel halk tiyatrosunun başlıcalarıdır. Köy seyirlik oyunları kırsal bölgelerde, köylerde görülen daha çok tarih öncesine uzanan oyunlardır. Kukla ise Türklerin Anadolu'ya geldiklerinde 19. Yüzyıla kadar geliştirerek getirdikleri bir sanattır. İpli kukla, el kuklası, sopalı kukla, araba kuklası, yer kuklası, ayak kuklası, iskemle kuklası gibi değişik türlerde kukla gösterileri yapıldı. Meddahlık ise oldukça yaygın olarak kullanılan bir konuyu oynayarak anlatma sanatıdır. Diğer türlere göre acıklı, duygusal, dinsel ve kahramanlıkla ilgili konulara yer verir. Sarayda, halk arasında ve kahvehanelerde oynatılır. Birçok bakımdan Karagöze benzeyen ortaoyunu ise 16. ve 17. yüzyıllardaki kol oyunu, taklit oyunu, meydan oyunu gibi oyuncu kollarının gösterilerinden kaynaklanarak 19. yüzyıla kadar gelmiştir. Türklerin toplumsal yaşamında önemli bir yeri olan geleneksel gösteri türü Karagöz ve

Hacivat ise bir gölge oyunudur. Kökeni konusundaki değişik görüşler bulunmaktadır. Cava, Endonezya, Çin gibi uzak doğu ülkesinden ortaya çıkmış Hindistan üzerinden Ortadoğu'ya geldiği düşünülmektedir. Başka bir görüşe göre de 14. Yüzyılda Orhan Gazi zamanında Bursa'da ortaya çıktığı bilgileri yer alırken 16. yüzyılda Mısır'dan alınmış olduğu görüşlerine yer verilmektedir. Tüm bunlardan hareketle halk tiyatrosunun sözlü metinlere bağlı olan ve İslamiyet öncesinden bugüne kadar gelen, sözlü edebiyat döneminden yazılı edebiyat dönemine kadar geleneğini sürdüren ve halkın duygu ve düşüncelerini yansıtan bir sanat olduğu ve edebiyatla yakın bir ilişki içinde olduğu söylenebilir (Sevin, 1968).

d. Kıbrıs Türk Kültüründe Karagöz, Meddah ve Orta Oyunu

Eskilerin sosyal yaşamının eğlence kültürünün büyük bir parçası olan Karagöz. Özellikle bir çarpıklıktan söz edilirken “Mulla Hasan'ın dediği gibi” deyiimi kullanılırdı. Köydeki bazı kişilerin lakapları davranış ve fiziki görünümleri nedeniyle Karagöz oyunundaki tiplerin adından geliyordu.

Karagözcü Mulla Hasan ile eşi Hasane Hanım en uzun Mehmet Ertuğ'un çocukluğunun geçtiği köy Yiğitler (Arçoz) köyünde kalırlardı. Oyunu 16. Yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'dan Kıbrıs'a taşınmıştır. Köylerdeki halkın kış gecelerini ve Ramazan gecelerini renklendirirdi. Mehmet Ertuğ'un bu konudaki görüşleri ise Karagözcülerin köylere gelmesiyle köyü canlandırdığını ve toplumdaki aksaklıkların mizah gücüyle oyunlara yansıtıldığından dolayı halkın ilgisini çeker ve etkisi altında bırakırdı. Mulla Hasan vefat ettiği zaman da suretleri eşi Hasane Hanım'dan satın almak isterler ama eşinin vasiyeti üzerine Hasane Hanım suretleri yaktığı bilgisini vermiştir. Bir inanca göre suretleri oynatılırsa ruhunun huzursuz olacağına inanılırdı. Mehmet Ertuğ'un Karagöz oyunları ilgiyle en çok izlenenleri ; “Kanlı kavak, Ferhat ile Şirin, Köroğlu, Dört Bekriler, Tahir ile Zühre, Yıldız Küpü, ve Karagöz'ün Babalığı”dır. Kıbrıs'taki gölge oyunu konusunda otorite sayılan bu alanda en çok çalışan, yaşatılması için uğraş veren Mehmet Ertuğ'un dışında Kıbrıs'ta Polemiyalı Ali Hoca, Polili Hasan, Hoca, Mağusalı Mulla Hüseyin, Mağusalı Mehmet Efendi, Kuklalı Karagözcü Sadık, Karagözcü Kani Dayı, Koca İbrahim, Çatozlu Zihni Usta, Mulla Hasan Karagöz sanatını icra eden diğer

ustalardır. Geçimlerini yalnızca bu işten sağlayanlar da vardı. İyi Karagözcülerin yirmi değişik oyunu oynatabiliyordu. Bazı Karagözcüler de otuz - kırk gece oyunlar oynatırlardı.

XX. yüzyılın ortalarına kadar devam eden meddahlık ise lise mezunu, uzun boylu, heybetli, esprili, tatlı dilli, güzel halk hikâyeleri anlatan “Meddah Mustafa Efendi” dışında bir halk sanatçısına rastlanılmamıştır. Pehlivan’ın kahvesinde anlattığı masallar ve hikâyeler, söylediği beyitler herkesin ilgisini çeker, beğenisini kazanırdı. Meddah Mustafa Efendi dışında, Aynalı (Mustafa Hüseyin İncirli), Hafız Dayı (Kör Hafız), Lefkaralı Mono Hüseyin, Cihangirli Hüseyin Çaklı, Keman İnci Karahasan, Meselci Nene meddahlık yapan kişilerdir.

Meddah Aynalı adlı eseri, Mehmet Ertuğ’un geleneksel Türk Tiyatrosuna dair son çalışmasıdır. Geçmişten Geleceğe Türk Destanları adlı sempozyumda Mehmet Ertuğ’un sunduğu “ Kıbrıslı destan anlatıcısı Meddah Aynalı” bildirisi yer alırken onun hakkında ayrıntılı bilgilere ve anlattığına tanık olduğu destanlara yer verilmiştir. (Ertuğ, 2011)

Teknolojinin hayatımıza girmesiyle birlikte, Kıbrıs Türk sosyal yaşamında önemli bir yere sahip olan Karagöz ve Meddahlık seyirlik oyunları önemini yitirmiştir.

Ortaoyunu ise en az bilgiye sahip olduğumuz seyirlik oyunudur. Kıbrıs’ta bütün seyirlik oyunlarının varlığının olması ve seyirlik oyunlarının içiçelik özelliğinin olması görülmüştür.

Mehmet Ertuğ ve Kıbrıs Türk insanı Söğüt’ün Kahvesinde Meddah Aynalının heyecanla anlattığı destanları ilgiyle dinlerlerdi. Yine o yıllarda Pişekar rolünde Ahmet Efendi, Kavuklu rolünde Mustafa Dayı ve izleyenlerin yorumları o dönemin önemli konularındandır.

Mehmet Ertuğ II. Dünya Savaşının başlamasıyla Kıbrıs’ta ortaoyunun son bulmasına üzülmüştür (Ertuğ, 2010).

e. Türkiye’de Karagöz Gölge Oyunu

Türkiyede Karagöz ve Gölge Oyunu Osmanlı döneminde Anadolu’dan Kıbrıs adasına iskân edilen halkın taşıdığı kültür öğeleri arasında gölge oyunları da bulunmaktaydı. Bu anlamda Kıbrıs’ta oynatılan gölge oyunlarının kaynağının

Anadolu olduğu söylenebilir. Bu sebeple burada Türkiye'deki Karagöz Gölge Oyunundan bahsetmek de uygun olacaktır.

Türk Gölge Oyununa eskiden “gölge hayaletler” anlamına gelen “Zill-i Hayal” yahut “Hayal-i Zill” adları verilmiştir. “Perde Oyunu”, “Çadır Hayal” gibi adlar da verilmekle beraber, bugün bu sanat “Karagöz Oyunu” olarak bilinmektedir (Sevin, 1968)Gölge oyununun Türkiye'ye 16. yüzyılda Mısır'dan geldiği görüşü, bilimsel bir görüş olarak öne çıkmaktadır. Metin And'ın, araştırmaları sonucu ortaya koyduğu tespitlerden de anlaşılacağı üzere, Mısır gölge oyunu ile Karagöz arasındaki benzerlik çok açıktır. Karagöz ve Hacivat tasvirleri, göstermelikler ve kimi oyunların içerik bakımından birbirine benziyor olması da bu görüşü kuvvetlendirmektedir (Sevengül, 2005). Gölge oyununun “Karagöz” adıyla anılması 17. yüzyılda olmuştur. “Karagöz oyunu” adına ilk kez Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde rastlanmaktadır. Bu yüzyılda İstanbul'u ziyaret eden Batılı seyyahların anılarında, şehirde oynatılan Karagöz oyunundan bahsedilmektedir (Sevengül, 2005).

Yine 17.yüzyıldan sonra “Karagöz”, Türkiye'de Türklerin sanatkârlıklarıyla gelip klasik formuna ve tekniğine kavuşmuş ve millî bir sanatımız olarak varlığını bugüne değin sürdürmüştür. Anadolu'dan Kıbrıs adasına yerleştirilen Türkler buraya gelirlerken çeşitli geleneklerini, kültür ürünlerini ve sözlü edebiyat ürünlerini de beraberlerinde getirmişler ve burada da kültürlerini geliştirip yaşatmışlardır. Bunun en önemli ürünlerinden biri de Karagöz-Hacivat oyunudur (Çinkayalar, 1990).

Karagöz ile ilgili ilk bilgiler 16. yüzyıla dayanmaktadır. Genel olarak dünyada gölge oyunun MÖ140-87 yıllarına kadar geriye gidebilir.Türkiye'ye Karagöz'ün gelişi Orta Asya'dan, Hindistan'dan batıya göç eden Çingeneler aracılığıyla ve Batı medeniyeti yoluyla geçmiş olabileceği görüşleri vardır (Şapalyo, 1947).

Orta Asya'daki kukla çeşitlerinden “Kolkorçak” veya “Çadır Hayal” in, Rus yazar Samayloviç'in “Kolkorçak”ı Türkçeye çevirdiği zaman “Karagöz” manasının çıkmasıyla çevirmen Abdülkadir'in, Karagöz'ün kaynağının Orta Asya'dan geldiği görüşünde önemli rolü vardır (And, 1969).

Daha sonra Hindistan'dan batıya göç eden Çingenelelerden bazılarının Türkiye'ye yerleşmesiyle taşınmış olabileceği görüşü vardır. Yine Batı'dan İspanya ve Portekiz'den gelen Yahudilerin getirmiş olabileceği üzerine görüşler de vardır.

Elimizde bu rivayetleri doğrulayacak herhangi bir belge olmayan Sultan Orhan'ın Bursa'da bir cami yaptırması sırasında Demircilik yapan Karagöz ve Duvarcılık yapan Hacivat'ın aralarındaki nükteli sözleri dinleyen işçilerin görevlerini aksatmaları üzerine sultanın, Karagöz'le Hacivat'ı idam ettirmesi üzerine duyduğu vicdan azabına karşılık veziri Şeyh Küşteri'nin ayağındaki deve derisinden yapılmış çarıklara onların tasvirlerini çizerek bir perde arkasında oynatıp sultanı teselliye çalıştığı rivayeti yaygındır (Düzgün, 1997).

Aynı zamanda Anadolu Selçukluları döneminde Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Bursalı Hacı İvaz, Efelioğulları namında Hacivat, İstanbul Tekfuru Kostanti'nin seisi Karagözün Konstantin'in yakınındaki Kırkkilise bölgesinden olduğu ve adına Sofyozlu Karagöz Bali Çelebi dendiği Tekfur, Karagöz'ü yılda bir kere Alaaddin Selçuki'ye gönderdiğinde, Hacivat'la buluşup konuşurlar, Karagözcüler de onların konuşmaları gölge oyunu olarak oynatırlardı.

Karagöz'le Hacivat'ı bulduğu düşünülen Şeyh Küşteri'nin yaşamış olduğu araştırmalarla ispatlanmaya çalışılmıştır. Selim Nüzhet Gerçek, eserinde Şeyh Küşteri'nin İran'dan, Bursa'ya geldiğini ve Taşköprizade'nin Şakayık-ı Nu'maniye'si, Mirat-ı Kainat, Riyaz ı İrfan Güldeste-i Riyazi İrfan. Müstakimzade Süleyman ise Mecellet-ü Nisap adlı eserinde, Küşteri lakabının yanlış olduğunu doğrusunun Tüster olduğunu belirtir.

Başka bir rivayete göre de Mısır'ı fetheden Yavuz Sultan Selim, II. Tumanbay'ın asılışını perdede oynatan gölge oyuncusu sanatçıyı ödüllendirerek gölge oyuncularını Mısır'dan İstanbul'a getirtmiş ve Öküz Mehmet Paşa'nın düğününde gösteriye çıkarmasıyla ülkemize girmiştir.

17. yüzyılda tam olarak Türk Gölge Oyununun bölümlerinin kesinleştiği ve o dönem imparatorluk içindeki sınıf ayrımı temsilcilerinin tiplerini gölge oyununda yerini almıştır. Evliya Çelebi Seyahatnamesinden edindiğimiz bilgiye göre, İstanbul dışında da Karagöz oynatıldı ve temsilcilerinin Kör Hasanzade Mehmet Çelebi ve Şengül Çelebi olduğunu belirtirken, Karagözcüleri Hayal-i zılcıyan ve Hayal-i Tasvircıyan olarak ikiye ayırmıştır (And, 1977).

18.yüzyılda da yaygınlaşarak III. Selim ve halk tarafından sevilen, ilgi gören bu oyunun en ünlü Karagözcüsü Kasımpaşalı Hafız'dır. Ağalığı oyununda İranlı zengin bir tüccara taklitler yaparak çok para kazanan Karagöz, ağa olur yanına kahya olarak da Hacivat'ı, hizmetli olarak köleler getirir ve birine Selim adını vermesiyle padişaha karşı çok büyük bir hata işlediğini düşünerek işi bırakıp Hacca gider.

19.yüzyılda, II. Mahmut döneminde Abdülmecit ve Abdülaziz'in sünnet düğünlerinde, Hatice Sultan'ın doğumunda da oynatılmış ve en ünlü Hayalileri ise Ser-Hayali Sait Efendi, Hayali Hamit, Hayali Berber Sait'tir.

Abdülhamit döneminde ramazan gecelerinde Karagöz oyunu oynatılması yaygınlaşmıştır. Toplum hayatını etkilerken, toplum hayatından etkilenmiştir.

20.yüzyılda ise Meşrutiyet'in ilanı, Karagöz oyunları daha da yaygınlaşarak artmıştır. Konularında ve tekniğinde de Karagöz oyununa yenilik gelmiş Tanzimat edebiyatçısı, Ahmet Mithat Efendi, perdenin kumaş değil de buzlu cam, tasvirlerin de boylarının büyütölmesi gibi yenilikler getirmiştir. Ünlü Karagözcü Kâtip Salih Efendi meşale yerine elektrik lambasıyla aydınlatılmasını, yabancı roman ve oyunların Karagöz ve bazı uyarlanması yapılmıştır. 1910 yılında Karagöz oyunları ilk defa canlı olarak şark ve Odeon Tiyatrosunda oynatılmıştır. 1920 yılında teknolojiyle birlikte Karagöz'ün etkisi azalmıştır (Sevin, 1968).

Günümüzde Karagöz metinlerinin gitgide bozulduğu çok önemli bir kurgu söz konusu olduğu görölmektedir. Fakat kurgu metinler tek başlarına okunduklarında ortaya çıkmaz. Geleneğin aktarımında oluşan kesintiler nedeniyle metinlere yönelen oynatıcılar bunları gereksiz gördüklerinden olacak, uygulamalarına almamışlardır. (Bektaş, 2002) Aşamalar, konsantrasyonu yükseltmeye yönelik geçiş parçalarının yokluğu oyunların akışını zayıflatmış, güncelleme sorunu da üslup ve dil gözetilmeden yapılan sadeleştirmeler oyunu zayıflatmıştır. Türk Tiyatrosu geleneği 1970'li yıllarda yeniden keşfetme çalışmaları içinde ele aldığı miras çoktan sanatsal düzeyini yitirmişti. Bu dönemin oyun yazarları daha çok çocukluk dönemlerindeki deneyimlerden kaynaklanarak başarı göstermişlerdir. (Eker, 2004)

Bu sanatın şu anki durumuna bakıldığındaysa Karagöz'ün günümüzde canlılığını koruyamadığı görölürken, çeşitli Karagöz oyunları sahneye, televizyona, baleye

uyarlandığı görülmektedir. Bu geleneğin devamı için Karagöz oyunu yarışmaları düzenlenmişse de günümüze geleneksel biçimi üzerinde yeterince durulmamaktadır (Koç & Koca, 2018).

Kıbrıs'ta oynatılan Karagöz oyunlarının teknikleri de Anadolu ile benzerlikler göstermektedir. Anadolu'da Karagöz tasvirleri deve derisi veya dana derisinin sırt bölgesindeki derilerin özel bir işleminden geçilerek yapılır. (Baltacıoğlu, 1942) Deri temizlenir özel olarak hazırlanmış kepekli bir suda bekletilir. Kepekli su deri üzerindeki tüylerin dökülmesi içindir. Daha sonra rulo haline getirilerek sarılır. Deri üzerindeki tüyler alındıktan sonra küçük parçalara ayrılır. Ayran kıvamına getirilmiş kirece batırılıp kurutulur. Bu işleminden sonra kazıma ve oval eski kırık camlar ile deri üzerindeki kireçler temizlenir. İki numara zımpara kâğıdı ile de ön ve arka tarafları zımparalanıp derinin şeffaf duruma gelmesi için suyla silinir. Karagöz tasvirlerini yapan sanatçılar için deri tasvir yapımına hazırdır. (Duyuran, 2000) Kalıplar yardımıyla "nevregan" adı verilen bıçaklarla delik yöntemiyle şekillendirilir. Buradaki amaç ışığın geçmesi ve tasvir görüntüsünün perdenin diğer tarafına yansıtılması için delikler birer birer açılır. Sanatkâr olmayanlar bunu nevregan kullanmayıp zımbalarla yumuşak ıhlamur kütüğünde tasvirler işlenir yani kesilir. Kesim işlemi bitince zımparalanıp suyla silinir ve ağırlık altına konulup bekletildikten sonra pastel kök boylarla deriye nüfuz edilerek açıktan koyuya doğru boyanır. Boya işlemi sonunda deliklerin yerinden mürekkepli siyah kontürle geçilir (Kudret, 1968).Günümüzde kökboya temin edilemediğinden çini mürekkepler kullanılmaktadır. Fakat bu boylar kök boyaya kadar deriye nüfuz etmez. Tasvirlerin aşınmasının ve renklerinin korunması için üzerlerine çok hafif zeytinyağı sürülür. Sonra da santim çapında kesilen yuvarlak deri parçası üzerine sopanın gireceği pul veya düğme adı verilen altı eşit delik açılarak bu deliklerin üzerine dikilir. Yuvarlak zımparayla ortası delinir. Yuva açılır. Sopa yerleştirilir. Tasvirler eklem yerlerinden birbirlerine bağlanır ve tasvir yapımı tamamlanmış olur (Gerçek, 1942).

Oynatım tekniğinde ise üç metre yükseklikteki Karagöz perdesi renkli ve desenli dış perde ile asıl oyunun oynatıldığı Aynada adı verilen iç perdeden oluşur. Beyaz iç perdenin üzerinde perde süsü vardır. Perde aydınlatılması üç türlü yapıldı. Birincisinde zeytinyağı içerisine fitil konularak ve bir kabı içerisindeki pamuk

ipliğinden yapılmış iki üç parmak enindeki fitile zeytinyağı ilave edilerek oluşturulurdu. İkinci bir tür de eritilen mumlar kabın içerisine dökülerek, kaba bir fitil ilavesi ile yakılarak aydınlatılırdı. Üçüncüsü ise bir tahta üzerine mumlar belli aralıklarla dizilip yakılırdı. 15-20 cm eninde destgah veya peş tahtası da adı verilen Karagöz tahtası oyunun oynatımında önemli bir yere sahiptirler. Hayalinin defteri, sopalarının takıldığı hayal ağacı peş tahtası üzerinde bulunurdu. 60 cm boyundaki sopalar ve tasvirler sandık içinde bulunurdu (Göktaş, 1992).

Karagöz, Geleneksel halk tiyatrosu içinde, yıllarca Ramazan gecelerinde, kahvehanelerde, sünnet düğünlerinde, evlilik törenlerinde, bayram zamanı halka açık yerlerde ve davet zamanı konaklarda oynatılarak halkı eğlendirmiştir (Topaloğlu, 2014).

Gölge oyunundaki aksesuarlar ve kıyafetler toplumun gelenek ve görenekleri, kültürünün belirlenmesi, toplumsal yapının tanınması için en önemli öğelerden biridir. Farklı kesimden insanlar, görevler, makamlar, rütbeler tarih boyunca giyim tarzlarıyla farklılıklarını yansıtmışlardır.

Giyim-kuşam bireylerin kişilik özelliklerini, duygularını ve yaşam tarzlarını yansıtmaktadır (Arıkan, 1997). Türk tarihinin zenginliği ve tarihte yaşanmış bazı olaylar Türk insanının giyim anlayışına ve giyinme şekline yansımıştır. Türk toplumunun sosyo-kültürel yapısı, giyim zevkinin, giysilerin kullanılış ve çeşitliliğinin oluşmasında en büyük etken olduğu gibi, giyim kuşamın da kültürel gelişimde önemli etkidir.

Karagöz oyununun sadeleştirmelerden tiplerine kişiliğini kazandıran önemli etkenlerden biri olan giysilerin de etkilendiğini düşünmek doğru olacaktır. Karagöz oyunu, eski metinlere yenileri de eklenerek, usta-çırak ilişkisiyle yetişen karagöz ustaları tarafından oynatılarak yaşatılmaktadır. Karagöz oyunları eski İstanbul'da saraylarda ve konaklarda büyüklere oynatılırdı. Karagöz metinlerinin politik ve müstehcen tarafları da bulunur. Günümüzde ise Karagöz oyunlarının daha çok çocukları hedeflediği görülmektedir (Türkyılmaz, 2013).

Geleneksel Türk tiyatrosu kültürel alanda geçmiş ile günümüz arasında köprü oluşturan, en renkli ve en zengin türü olan, yüzyıllar boyunca konuları, oyun kişileri ve müziği ile geniş bir kitleyi etkileyen karagöz oyununun tiplerine karakteristik özelliklerini kazandıran önemli öğelerden birisi giysi özellikleridir.

Karagöz oyunlarının değişim süreci içerisinde hazırlanışından sunumuna kadar tüm aşamalarında olduğu gibi, giysilerinde de değişiklikler olduğu bilinmektedir. Karagöz oyunlardaki tasvirlerle giysi ve giysi tamamlayıcıları bütünleşmiş özüne bağlı kalınarak, yapan kişilerin yaratıcılık ve hayal gücüyle farklılıklar gösterdiği ve bazı özelliklerinin kaybolmaya yüz tuttuğu bir gerçektir. Osmanlı döneminde kullanılmış günlük giysilerin yansıtıldığı gölge oyunu tasvirlerinin giydikleri, kişilikleriyle özdeşmiş giysilerin ulaşılabilen örneklerinin renk, biçim ve aksesuar özellikleri belirlenerek, kaybolmaya yüz tutmuş soyut kültür miraslarımızın yaşatılmasına katkıda bulunmaktadır (Koç & Koca, 2018).

Kıbrıs'ta Karagöz oyununda tasvirlerdeki kıyafetler geleneksel Kıbrıs Türk Kültürünün folklorik kıyafetleri tarzındadır. Mehmet Ertuğ'un tasvirlerindeki kıyafetler, Karagözcü Lefkeli Mehmet Salih Efendi'nin sandığında temin ettikleri tasvirlerde geleneksel Kıbrıslı giyim- kuşamını yansıtılmıştır. Pekri(Bekri), Üstsüz, Parapapa(Beberuhi),Dönme, Zenne(Ermeni Kızı / Papanın Kızı), Hımhım Çelebi Mehmet Ertuğ'un kendi yarattığı tasvirlerinde mesleklerini ve renklerinden hangi yaş grubuna ait oldukları bilgisini edinebiliriz. Kıbrıs Türk kültürünün yaşamında elbiselerindeki renk seçimleri de o dönemler çok önemliydi (Bağışkan, 1997). Gençler daha cıvılcı renkli kıyafetler seçerlerken orta yaş ve yaşlı grubu kıyafetlerinde koyu renkler tercih ediyorlardı. Yaşlı bir kimsenin kırmızı giymesi kendini genç hissediyor düşünülmesine yol açardı. Genellikle kahve, lacivert ve siyah renkler tercih edilirdi. Mehmet Ertuğ'un tasarladığı yeni tasvirlerde ise meslek gruplarının üniformalarını yansıtmış ve farklı milletlerden olan tasvirlerinde geleneksel kıyafetlerini tasvirlerinde yansıtmıştır.Örneğin Kâtip Çelebi üstten uzun bir ceket giyerken, Rum Yorgo tasvirindeki kıyafetler siyah seçilmiş, Oyuncu Kız(Elmaz Köçek) ve Tuzsuz Deli Bekir tasvirlerinde Kıbrıs Türk Folklorik kıyafetler kullanılmıştır. (Çobanoğlu, 1998)Mehmet Ertuğ, Türk mizah kültürünün iki önemli ismi Nasreddin Hoca ve Keloğlan ile Keloğlan'ın annesinin kıyafetlerini degeleneksel kıyafetleri şeklinde tasarlamıştır.Aynı zamanda akrabası, arkadaşı, meslektaşı Özden Selenge'nin de çizimlerinden faydalanmış olduğu bilgisine de ulaştık. Mehmet Ertuğ'un isteği üzerine Selenge, Havva Nene ve Gocagarı tasvirlerini çizmiştir. Hatta Ertuğ sadece tasvirleri detaylı olarak anlatmıştır.

Selenge'nin bu tipleri görmemesine rağmen çizimlerinin kişilerle bire bir aynı benzerlikte tasvirler olması Ertuğ'u çok mutlu etmiştir.

Kıbns'taki oyunlar gerek içerik, gerekse esprileri yönünden kültürel özelliklere bürünerek Kıbns'a özgü bir hal almıştır. Elimizde yazılı kaynaklar olmadığı için (o dönemde henüz yazılı sistem yok) yaşlı kişilerden edinilen bilgiler ışığında bunları söyleyebiliriz. Mehmet Ertuğ'un bize ışık tutan çalışmalarında, yaptığı son araştırmalara bakacak olursak yerel özellik kazanan bir oyun da Karagöz'ün Babalığı'dır. Bu oyunda Karagöz kimseyi dinlemeyen, kadın kaçıran, üvey babası sayesinde yola gelen bir tiptir. Oyun içerisindeki şive ve espriler Kıbns'a özgüdür. (İyican, 2009)

Karagöz oyunu ekibi altı kişiden oluşur. Bunlar Hayali, Yardak, Çıracak, Sandıkar, Dayrezen ve Hamal'dır. Karagözü oynatan kişi hayali çok kabiliyetli, espri yeteneği yüksek, yeteneği ile oyuna yön veren değiştiren, taklit yeteneğini bir anda yetmiş seksen değişik tipin seslerini, şivelerini, konuşma özürlerini taklit etme yeteneğine sahip olması gerekir. Türk müziğini iyi bilmeli ve rahatlıkla icra edebilmelidir. Söz sanatlarına, cinaslara, yanlış anlamalara dayanan bütün özellikleri en iyi şekilde kullanılmalıdır (Gökcan, 2016).

Yardak ise, oyunda geçen şarkı, türkü, semai gibi musiki forumlarını çok iyi bilmeli ve kullanılmalıdır. Karagöz oyunun müzik danışmanı da sayılan yardak perdenin arkasında çok önemli bir yere sahiptir. Hayaliler perde arkasında saz heyeti bulundururdu, saz konseri de verdirirlerdi (Sevin, 1968).

1. BÖLÜM

MEHMET ERTUĞ'UN HAYATI

14 Mart 1939 tarihinde Kıbrıs'ın Yiğitler (Arçoz) köyünde doğan Mehmet Ertuğ'un ilk olarak kendi anne, babasına ve onun hayatına etkilerine değinmek yerinde olacaktır.

1.1. Ertuğ'un Ailesi ve Hayatına Etkileri

Mehmet Ertuğ'un kişiliğinin gelişmesinde annesinin büyük bir etkisi olmuştur. Yiğitler (Arçoz) köyünde doğan Münevver Hanım, ilkokulu yarım bırakmıştı. Sonra da okuma yazmayı unutmuştu. Köyün hocası İmam Mehmet Efendi öğretmeni idi. On dört yaşında evlenmişti. On beş yaşında da çocuğu olmuştu. İlk çocuğu Mehmet Ertuğ idi. Maddi durumu kötü olanlara her zaman yardım eden bir yapısı vardı. Elindekini avcundakini verirdi. Bütün işlerini büyük bir temizlik, ustalık ve titizlikle yapardı. Evi her zaman çok temiz ve tertipliydi. Özellikle akıllarda kalan bir odası vardı. Bu oda büyük odaydı. Bu odada uzun uzun minderler vardı. Bu minderlerin örtüleri beyaz ve nakışlıydı. Nakışları göz nuru ve el emeği ile kendi tasarlamıştı. Her gören hayran kalırdı. Çok lezzetli yemekler yapardı. Mehmet Ertuğ en çok annesinin yahnili makarna, bullili makarna yemeğini severdi. O sevdiği için de sık sık pişirirdi. Aynı zamanda Münevver Hanım cesur ve cesaretli bir kadındı. Evin bahçesinde tavuk beslerdi. Tavukları kendi keserdi. Eşi Hasan Ertuğ bu işleri yapamazdı. Yine geceleri evin bahçesine gelen tilkileri kalkar kendi kovalardı. Korkusuz bir kadındı. Bir gün hamile olan kız kardeşinin kızıyla bağa üzüm toplamaya gitmişlerdi. Münevver Hanım üzüm salkımını kesmek için elini uzattığı zaman avucuna yılan düşer. Hamile olan kız kardeşinin kızını korkutmamak için sesini çıkarmaz ve ani bir hamleyle yılanı eliyle uzağa fırlatıp üzüm salkımını keser. Hamile kızı alıp oradan uzaklaşır. Daha sonra olanları

anlatır. Çok uyumlu bir insandı. Kayınvalidesi ile gelin-kaynana ilişkisinden çok anne-kız ilişkisi içerisindeydiler. Ayrı dönemin insanları oldukları için aradaki anlaşmazlıkları tatlılıkla çözerlerdi. Mehmet Ertuğ, ortaokul ve lise yıllarında yatılı olarak yurttaki kaldığı için sık sık onu ziyarete giderdi. Yurt görevlisi ve Ertuğ'un arkadaşları, onu çok genç ve güzel olduğu için Ertuğ'un ablası zannederdi. Ertuğ'u Türkiye'ye eğitime gönderirken uzun uzun ağlardı. Durmadan gözyaşı dökerdi. Mehmet Ertuğ'a hep "Sen başkasın Mehmet'im." derdi. Bütün çocuklarını severdi. Ama en çok Mehmet Ertuğ'u severdi. Onun ayrı bir yeri vardı. Ona hep "Mehmet'im" diye hitap ederdi. Mehmet Ertuğ'un birçok huyunun annesinden geldiği söylenir. Cömert, yardımsever ve iyi niyetini annesinden aldığı söylenebilir. Mehmet Ertuğ'un babası Hasan Ertuğda da Yiğitler (Arçoz) köyünde doğmuştu. İlkokul mezunuydu. Latin harflerini sonradan öğrendi. Çoğu zaman yazdığını kendi de okuyamazdı. Mehmet Ertuğ'dan yardım alır ve okurdu. Eski yazıyı daha da iyi bilirdi. İyi derecede de Rumca bilirdi. Hasan Ertuğ yedi yaşında babasını kaybettiği için halasına evlatlık olarak verildi. Nene dediği halası ve eniştesi tarafından sıkı bir disiplin altında büyütüldü. Birçok ağır ev işlerini nenesi ona yaptırırdı. O yüzden para yönünden güçlü olmaya çok önem vermişti. Dedesinin ona bıraktığı bakkal dükkânını o çalıştırırdı. Çok çeşitli işlerde çalıştı. Bakkal dükkânının bir köşesinde berberlik de yaptı. Ayrıca toptancılık ve tüccarlık da yapmıştır. Dönemde ucuz ve bol olan tarım ürünlerinden satın alır, sonra da sene içerisinde ürünün azaldığı dönemlerde daha pahalıya satardı. ;on beş dönüm bağı vardı. Toplanan üzümlerin bir kısmını Limasol'da Keo fabrikasına götürürdü. Hatta bir defasında Mehmet Ertuğ kamyon ile götürmüştü. Geriye kalan kısmını ise pazara çıkarırdı. Çok espriliydi. Kısa boylu olmasına rağmen çok çabuktu. Mehmet Ertuğ'un ağzından babası ile ilgili bir anısı; Bir defa Lefkoşa'ya götürdü beni. Yolun karşı tarafına geçerken öyle çabuk geçti ki ben geçememiştim. Bunun üzerine sinirlenmişti.

Kendi ağzından üstadımızın bize aktardıkları:

Ben espri olsun diye şöyle derim; babam bana 'oku–yaz da adam ol' derdi, eskiden vardı okuma kitaplarında, babam bana oku yaz da adam ol dedi bense okudum, yazdım, Karagözcü oldum.

Daha sonra o zamanlar lisede okuyabilmek için düzenlenen giriş sınavını geçmek gerekirdi. Buna duhul sınavı denirdi. Bu sınavı başarıyla geçen Mehmet Ertuğ

Lefkoşa Türk Lisesi'nde ortaokul ve liseyi yatılı olarak bitirdi. Liseyi bitirdikten sonra İngiltere'ye gidip orda yüksek tahsil yapmak istiyordu. Ama olmadı. Nihayet o zaman Güzelyurt'ta Omorfo Öğretmen Koleji vardı. Onun sınavlarına girip kazandı ve orada öğrencilik hayatına başladı. İkinci yılında okul Lefkoşa'ya taşındı. Lefkoşa'ya taşındı. O zaman ada İngiliz egemenliğinde olduğu için Rumlarla birlikte eğitim alıyorlardı. Rum öğrenciler bir sabah Öğretmen Okulu binasına Yunan bayrağını çekmişlerdi. Bu durumu gören Türk öğrenciler de Yunan bayrağının yanına bir Türk bayrağı çekmek isterler. Aksi takdirde bu okula devam demeyeceklerini bildirdiler. O zamanki İngiliz müdürü de bu sorunu ortadan kaldıramadığı için Türk öğrenciler kendi köylerine geri döndüler. Ondan sonra olaylar başladı. Savaş sonrası Ertuğ'un öğretmenliğe başlaması gerekirdi. Ama ilkokul öğretmenliğine ama olmadı. O sırada gene burs sınavları vardı. Türkiye'deki okullarda, üniversitelerde eğitim alabilmek için düzenlenen burs sınavına girdi ve başarılı oldu. Burslu olarak Gazi Eğitim Enstitüsü, Türkçe – Edebiyat Bölümüne girdi. İki yıllık bir öğrenimdi. Öğrenimini bitirdikten sonra ülkeye döndü.

Eşi Hüsniye Ertuğ, 7 Ağustos 1943 tarihinde Lefkoşa'da doğdu. Annesi ev hanımı babası ise berberdi. Ayasofya ilkokulunu bitirdikten sonra Atalasa İngiliz kız okulundan mezun oldu.

Mehmet Ertuğ, annesinin ve babasının karakteristik özellikleri onun kişiliğinin oluşmasında ve sanatına yansımada etkili olmuştur. Örneğin; annesinin temizliği, titizliği Ertuğ'un iş yaşamındaki titizliğine iş disiplinine yansımıştır. Karagöz oyununu oynatmasındaki düzen, suretlerin oluşumu onları bir sıraya göre oynatılması aldı. Yine babasının çok yönlü olması onun birkaç mesleği birden yürütmesine bağlanabilir. Babasının hem bakkal dükkânının olması, berberlik yapması aynı zamanda tüccarlık yapmasına paralel Ertuğ'un başarılı bir öğretmen ve başarılı Karagöz oyunu oynatıcısı olması da babasının çok yönlülüğünden gelmektedir.

Annesinin sanatına bakış açısı toplumda daha yerleşmemiş sanat değerlerine önemin o kadar yaygın olmadığı bir döneme denk geldiği için çevre etkisinden dolayı çok sıcak bakmıyordu. Oğluna "Karagözcü Mehmet" denilmesini istemiyordu. Annesinden Ertuğ'u bu sevdadan vazgeçtirmeye çalışmasını

istemişler. Eğitimli bir kişinin bunu yapmasının hoş karşılanmayacağını söylemişlerdir. Babası da Karagözcü Mehmet'in babası sıfatını taşımak istemediğini Ertuğ'a hissettirse de Ertuğ bu sevdadan vazgeçmemiştir. Hatta eşine de bazılarının Mehmet'i bu Karagözcülüğten vazgeçtirmesini istemişlerdir. Karagözcünün karısı sıfatından kurtulmasını istemişlerdir. Ama hiçbir taraftan aşırı bir baskı gelmediği için Ertuğ sanatını devam ettirmiştir.

Kendi ağzından babasıyla ilgili bize aktardığı şu sözler de babasının hayatına etkisini özetlemektedir:

Ben espri olsun diye şöyle derim; babam bana 'oku–yaz da adam ol' derdi, eskiden vardı okuma kitaplarında, babam bana oku yaz da adam ol dedi bense okudum, yazdım, Karagözcü oldum.

Kızı Gülen Ertuğ, Babası Mehmet Ertuğ'u anlatıyor

31 Ağustos 1970 yılında Lefkoşa'da doğdu. İlkokulu Gelibolu İlkokulu'nda okudu. Ortaokulu ise Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulu'nda okudu. Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulu'nda öğrenim görürken bir yıl babası Mehmet Ertuğ, Gülen Ertuğ'un Türkçe öğretmeni olmuştu. Başarılı bir öğrenci olan Gülen Ertuğ, Türkçe derslerinden hep on alırdı. Babasının okuttuğu yıla kadar Türkçe derslerinden hep on alan Gülen Ertuğ, babası Mehmet Ertuğ'un onun Türkçe öğretmeni olduğu yıl Türkçe ders notu dokuz olmuştu. Etraf kızına on verdi demesin diye adaletsizlik olduğunu düşünmemeleri için dokuz vermişti. Kızı Gülen Ertuğ buna isyan etmişti. Liseyi Lefkoşa Türk Lisesi'nde okuduktan sonra Antalya Akdeniz Üniversite'si Turizm Bölümünden mezun olmuştur. Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı'nda çalışmaktadır. Annesi ile babasının son derece uyumlu bir çift olduklarını ev hanımı olan annesinin her zaman babasına yardımcı olduğunu dile getirmiştir. Gülen Ertuğ babasını şu şekilde tanımlıyor; "Babam iyi bir baba, örnek bir insan, dakik, çalışkan, vefalı, merhametli, yardımsever, iyi niyetli, ailesine bağlı, saygılı, kumarı, içkisi, gece hayatı olmayan, hayvan sever, dürüst bir insandır." Evde babasının kedileri de olduğunu söyleyen Gülen Ertuğ, ayrı bir çalışma odasının olduğunu orada kitapları, suretleri masal kitapları ve pul koleksiyonunun da olduğunu belirtmiştir. Babası Mehmet Ertuğ'un oyunlarından en çok "Karagöz'ün Akıl Satması" oyununu beğendiğini, çocukken oyunları izlerken çok zevk aldığını

fakat çok ilgilenmediğini belirten Gülen Ertuğ, Karagöz oynatmayı erkek işi olduğunu düşünüyor. Daha çok resme yeteneği olduğunu belirtiyor. Mehmet Ertuğ'un, BRT tarafından Karagöz oyununu oynatması için belli zamanlarda özellikle bayramlarda davet edildiğini hatırlayan Gülen Ertuğ daha sonra babasının düzenli olarak Büyük Han'da Karagöz oyunlarını oynattığını onun da sık sık ziyaretine gittiğini belirtmiştir.

Oğlu Ozan Ertuğ, Babası Mehmet Ertuğ'u anlatıyor

20 Temmuz 1965 yılında doğdu. Babasının bütün oyunlarını bildiğini ve ona yardım ettiğini belirten Ozan Ertuğ babasını "Kendini işine adayan iyi bir aile adamı, yemeyip yediren, giymeyip giydiren, elinden geleni yapan fedakâr bir baba" olarak tanımlıyor. Lefkoşa'da eğitim aldı. Türk Maarif Koleji'nden mezun oldu. Üniversiteye Başarı Dershanesinde hazırlandı. Yakın Doğu Üniversitesi kurucu rektörü Dr. Suat İ. Günsel de Başarı Dershanesinde Ozan Ertuğ'un öğretmeni idi. Ertuğ, 9 Eylül Üniversitesi'ni kazandı ve iki yıl orda öğrenim gördükten sonra elektronik mühendisi olarak mezun oldu. İngiltere'de burslu olarak eğitimine devam etti. Hem çalışıp hem okuluna devam etmiştir. Geceleri ve tatillerde bir müzik grubunda gitar çalarak para kazandığını da söylemiştir. Üç yıl eğitim aldıktan sonra mezun olmuştur. Ozan Ertuğ'un daha iyi şartlarda eğitim alması için babası Mehmet Ertuğ emekliye ayrılmıştır. Büyük fedakârlıklarda bulunmuştur. O dönemde okul harçları iki katına çıkmıştı. İkramesini oğlunun eğitimine yatırmıştır. İngiltere'de eğitim alırken Çavlan Süerdem vasıtasıyla Asil Nadir'den destek aldığını belirten Ozan Ertuğ, iki yıl kefillikleri (sponsorship) sayesinde mezun olduğunu belirtmiştir. Birçok kez Asil Nadir'e teşekkür etmek için gittiğini ama görüşemediğini de dile getiren Ertuğ'un hayatında büyük bir önemi vardır. Mehmet Ertuğ, elektronik mühendisi olmak istiyordu. Ama maddi olanaksızlıklardan dolayı bu hayalini gerçekleştiremediğinden oğluna gerekli imkânları sunarak hayallerini gerçekleştirmesini sağlamıştır. Bursu kazanır kazanmaz oğluna eğitime gideceği emrini vermiştir. Pişmanlık yaşamak ve yaşatmak istemedi. Kendi başından geçeni oğlunun da yaşamasını istemedi. Kıbrıs'tan beşi Rum, bir Türk Ozan Ertuğ toplam altı kişi üniversiteyi kazanmıştı.

Bölüm başkanının aralarındaki ilişkiyi sorması üzerine Mağusalı olan Rum, “Ozan’ı döner kebabı yapıp yiyeceğiz” esprisi üzerine bölüm başkanı sinirlenir ve Ozan Ertuğ’u koruması altına alır. Şaka olsun diye söylenildiği açıklanmaya çalışılsa da bölüm başkanı bunu kabul etmez. Kendini büyük bir yükümlülük altında hisseder. Çünkü ayırım olmasın diye Ozan Ertuğ’un kabulünü kendisi imzalamıştı. Onlar burslu değillerdi. Derslerinin ana binada olmadığı zamanlar onu Volvo marka aracıyla evinden alır okula bırakır. Derse girerler. Sonrada birlikte çıkıp onu evine bırakırdı. Bir yıl bu böyle devam etti. Aralarında çok güzel bir bağ kurulmuştu. Sene bitince ertesi yıl, tüm dersler merkezde olduğundan bölüm başkanı rahatlamıştı. Zaten böyle koruması altına almakla da onlara gözdağı verilmişti. Buradan “Gavurdan dost domuzdan post olmaz.” mesajını alıyoruz. 1987 yılında girdiği fakülteden 1990 yılında mezun olmuştur. Angel adında İtalyan bir kızla tanışan ve ona âşık olan Ozan Ertuğ, Mayıs ayında onu ailesi ile tanıştırdığını, kızı çok sevdiklerini 30 Ekim 1990 yılında Kıbrıs’a gelerek Saray Otel’de evlendikleri bilgilerini bizimle paylaşmıştır. Hatta halen daha gelinliğinin Kıbrıs’taki evlerinde olduğunu belirtmiştir. 1 Mart 1990 yılında Diler isminde bir kızları dünyaya geldi. O dönem İtalya’ya yerleşen Ozan Ertuğ, kızı Diler beş aylıkken Ağustos ayında anne ve babasının torunlarını görmeye geldiklerini bebeği çok beğendiklerini anlatmıştır. Diler üç yaşında olunca da Kıbrıs’a ailesini ziyarete geldiklerini şu an yirmi yedi yaşında olduğunu ve sürekli Kıbrıs’a geldiğini, Türk bayrağı ve Atatürk hayranı olan kızının üniversite mezunu olduğu bilgilerini edindik. Yedi yıl İtalya’da kaldı. İtalya’da kendini geliştiremeyeceğini düşündüğü için İngiltere’ye geri döndü. İki yıl İç İşleri Bakanlığında çalıştı. Ayna Grubu müzik topluluğundaki sanatçılarla çalıştı. Barış Manço hayranıdır. Kızı Diler de Babaannesi Hüsniye Hanım’ın kendisi için gönderdiği Barış Manço’nun “Adam Olacak Çocuk” programının kayıtlarını izlemesinden dolayı o da babası gibi Barış Manço hayranı olmuştur.

Yakın Dostu Turgut Sıtkı’nın Mehmet Ertuğ’un Hayatına Etkisi

Acısını hiç unutamadığı Ertuğ’un Türkiye’de eğitim almasına ve mücahitliğe alınmasında büyük katkıları olan arkadaşı, can dostu Şehit Turgut Sıtkı’yla ilgili şunları söylemektedir:

Şehit Turgut neşeli, esprili, yakışıklı bir kişiydi. Bütün kızlar ona âşık olurdu. O ise şıpsevdi idi. Bir kızla birkaç gün çıktıktan sonra sıkılır hemen yeni tanıştıklarıyla

görüşmeye başlar eskisiyle olan bağlantıyı keserdi. Ertuğ'un yapma etme uyarılarına aldırmış etmezdi. Ertuğ'un Türkiye'de eğitime gitmesinin yanı sıra Gazi Eğitimde iken askerlik eğitimi de almasını sağlamıştır. Ertuğ, Şehit Turgut'a ısrarla askerlik eğitimi almak istediğini belirtirken, Turgut da sabretmesini elbet bir gün bunun da sırasının geleceğini vurgulardı. Teşkilatta yer almasına rağmen en yakın arkadaşından bile bu bilgiyi gizlerdi. O derece profesyonel bir çalışma ve görev disiplini, vatan ve millet sevdası vardı. Gazi Eğitimin birinci yılında Ertuğ'un da ısrarları doğrultusunda 1960-1961 yıllarında silah ve bayrak üzerine yemin edip, Kayaş'a bir ay silahlı uygulamalı eğitime gittiler. Onlardan ailelerine 1960 ihtilalini anlatmak için köylere çıkacakları geç gelecekleri bilgisini vermelerini istediler. Adaya döndükleri zaman 1963 yılında olaylar başlamıştı. Ertuğ, Namık Kemal Lisesi'nde Türkçe öğretmeniydi. Hemen teşkilata bildirdi ve göreve başladı. Geceleri Namık Kemal Lisesi'nde nöbet tutmaya gündüzleri ise yeni mücahitlere eğitim vermiştir. Daha sonra Lefkoşa'ya aktarıldı. Köşklüçiftlik'te Tremeşeli Komutan Mehmetali Bey'in bölüğünde görev yapmıştır. Şehit Turgut Poli'de güvenli bir yere Türk göçmenleri sevk edebilmek için arkadaşı Cengiz ile çalışma başlatmışlardı. Bunun üzerine çok emek vermişlerdi. Sonunda bölgenin Rum komutanı bir uzlaşıya varmak için Şehit Turgut ve arkadaşı Cengiz'i görüşmeye çağırır. Şehit Turgut ile arkadaşı Cengiz bu görüşme isteğine sevinip görüşmeye gittikleri sırada daha kapıdan girer girmez silahlı saldırıya uğrarlar ve ikisini de öldürürler. Halen daha kemikleri de bulunmuş değildir. Mehmet Ertuğ yakın arkadaşını kaybetmenin derin üzüntüsü içerisindeydi.

1.2 Çocukluk ve Gençlik Yılları

Mehmet Ertuğ, 14 Mart 1939 yılında Mağusa kazasına bağlı Yiğitler(Arçoz) köyünde doğdu. İlkokul eğitimini Yiğitler (Arçoz) İlkokulu'nda ve ilkokulun son yılını ise Lefkoşa Haydarpaşa İlkokulu'nda tamamladı. Fedakâr ilkokul öğretmenin kişiliğinin gelişmesinde önemli bir rolü olmuştu. Onlarla ek ders yapması, yakından ilgilenmesi, anne-baba şefkati göstermesi nedeniyle Mehmet Ertuğ'un hayatında etkisi büyüktü.

Ertuğ ilköğretimini bitirdikten sonra Duhul sınavlarına katılmış ve başarılı olup orta öğrenimine devam etmiştir. Orta öğrenimini de Lefkoşa Kıbrıs Türk Lisesi'nde

tamamladı. Başarılı, disiplinli ve çok çalışkan bir öğrenciydi. Arkadaşları tarafından sevilen ve öğretmenleri tarafından da takdir edilen bir öğrenciydi. Türkiye’den gelen müzik öğretmeni onun sesinin güzelliğini fark eder ve Mehmet Ertuğ’u yanına çağırıp eğer keman alırsa ona gönüllü olarak keman dersi vereceğini söyler. Maddi imkânsızlıklar yüzünden bunu gerçekleştiremediği için sanatçı çok üzgündür.

Orta öğrenimini Lefkoşa’daki Kıbrıs Türk Lisesinde tamamladıktan sonra 1957 yılında Omorfo Öğretmen Kolejine girip kazandı. Aslında liseyi bitirdikten sonra İngiltere’ye gidip orda yüksek tahsil yapmak istiyordu. Ancak burada eğitim almaya karar verdi. İkinci yılında okul Lefkoşa’ya taşındı. Lefkoşa’ya taşındığı zaman ada İngiliz egemenliğinde olduğu için Rumlarla birlikte eğitim alıyorlardı. Rum öğrenciler bir sabah Öğretmen Okulu binasına Yunan bayrağını çekmişlerdi. Bu durumu gören Türk öğrenciler de Yunan bayrağının yanına bir Türk bayrağı çekmek isterler. Aksi takdirde bu okula devam edemeyeceklerini bildirdiler. O zamanki İngiliz müdürü de bu sorunu ortadan kaldıramadığı için Türk öğrenciler kendi köylerine geri döndüler.

İki yıl öğretmen kolejinde öğrenim gördükten sonra Mehmet Ertuğ İlkokul öğretmeni olarak 1959 yılında mezun oldu. Ondan sonra olaylar başladı. Savaş sonrası Ertuğ’un öğretmenliğe başlaması gerekiyordu ama yaşanan olaylardan dolayı başlayamadı. O sırada gene burs sınavları vardı. Türkiye’deki okullarda, üniversitelerde eğitim alabilmek için düzenlenen burs sınavına girdi ve başarılı oldu. Aynı yıl Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Edebiyat Bölümüne burslu olarak girdi 1960 – 1961 öğretim yılında mezun olduktan sonra ülkeye döndü ve iş hayatına atıldı.

Kıbrıs’taki birçok ortaokul ve liselerde öğretmenlik ve müdür yardımcılığı yaptı. Üniversite eğitiminden sonra eşi Hüsniye Hanım ile evlenerek 20 Temmuz 1965 yılında Ozan isminde bir oğlu ve 31 Ağustos 1970 yılında Gülen isminde bir kızı olmuştur.

Aile hayatına baktığımızda çocukları Ozan Ertuğ ve Gülen Ertuğ ile çok güzel bir aile yaşantılarının olduğunu, oğlu Ozan Ertuğ’un ona gençlik yıllarında perde arkasında çıraklık yaptığını yardımcı olduğunu belirten Ertuğ, oğlu Ozan Ertuğ’un ilgi alanlarının farklı olduğunu belirtmiştir. Oğlu elektronik üzerine öğrenim

görmüştür. Yeni icatlara meraklı olduğunu belirtmiştir. Kızı Gülen Ertuğ'un da ilgi alanı farklıydı. Her iki çocuğu da Karagöz sanatı ile pek ilgilenmemişlerdir. Ama babalarının oyunlarını zevkle izlemişler ve yüreklendirmişlerdir.

Oğlunun ismini önce Barış koymayı düşünen Ertuğ sonradan pişman olup öz Türkçe olması için Ozan koymuştur. Kızına da Gülen adını vermiştir. İki heceli, öz Türkçe ve kolay söylenen isimler tercih etmiştir. Kızı meteoroloji uzmanıdır ve bekârdır. Oğlu Ozan Ertuğ ise İtalyan bir bayanla evlidir ve yirmi yedi yaşında Diler isminde bir kızları vardır.

Eşi Hüsniye Hanıma ilk görüşte âşık olduğunu ve peşini bırakmadığını dile getiren Ertuğ eşinin o zamanlar on beş yaşında olduğunu, uzun sarı saçlarını sürekli atkuyruğu şeklinde topladığını aktardı. Ona sayısız aşk mektupları yazdığını ve bunları sakladığını dile getiren Ertuğ eşiyle her zaman uyum içinde olduklarını birbirlerine anlayışla yaklaştıklarını ve aşklarının bugüne kadar geldiği bilgilerini ediniyoruz. Eşinin ailesi aslen Baflıdır. Eşinin anne ve babasının Ayvasıllı olduğunu, eşinin ise Lefkoşa'da doğup büyüdüğü, Rum tarafındaki İngiliz Okulu'nda öğrenim gördüğü bilgilerini verdi. Eşi elektrik mühendisi olmak için İngiltere'ye gitmek istiyordu. Ama bazıları eşinin babasını korkuttu. Buna maddi gücünün yetemeyeceğini düşündü. Hatta televizyon mühendisi olmak istiyordu. 1957-1958, 1957 yıllarında daha ülkeye televizyon gelmediği için çok üzülüyordu.

İş Hayatına bakıldığında ilk öğretmenliğini Beyarmudu Ziraat Ortaokulu'nda yaptığını görmekteyiz. Bir yıl orada görev yaptı. Arkasından Namık Kemal Lisesi'ne aktarıldı. Namık Kemal Lisesi'nde öğretmenken olaylar başlamıştı. 1963 olayları başladı. Oradan Lefkoşa'ya aktarıldı. Eşinin ailesi Lefkoşa'daydı. O zaman eşiyle nişanlıydı. Lefkoşa'ya yerleştiler. Lefkoşa'daki durum hiç iç açıcı değildi. Olaylar devam ediyordu. Bir süre mücahitlik yaptı. Magosa'da da yapmıştı. Burada bir süre mücahitlik yaptıktan sonra Köşklüçiftlik'te yeni açılan, İngiliz Okulu'na öğretmen olarak atandı. Bir süre orda görev yaptı. Tekrar mücahit oldu. Ondan sonra Lefkoşa Kız Lisesi'nde üç yıl müdür muavinliği ve Türkçe öğretmenliği yaptı. O zaman Kız Lisesi vardı. Sonra İngiliz Koleji kuruldu. On yıl orada on bir yıl da Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulu'nda müdür muavini ve Türkçe öğretmeni olarak çalıştı.

İş hayatındaki zorluklara bakıldığında da bazı zorluklarla karşılaştığını görmekteyiz. Karagöz oynatmasını isteyenlere hiçbir zaman yok demeyen Ertuğ, tek başına olduğu için Karagöz oynatırken çok zorlanıyordu. Yedi-sekiz kişinin taklitli sesini yapmak, efektleri yapmak, ayağında tef ve diğer aletlerle, hepsini bir anda idare etmek çok zordu. Oyunları bittikten sonra terlediği zaman duş alma fırsatını bulamayan ve devamlı olarak terleyip kuruyan sanatçının zaman içerisinde ses telleri zarar görür ve ses tellerinde nodüller oluşur. Mesleğin tüm zorluklarına rağmen bunu ısrarla devam ettiren sanatçı u zorlu yolun sonunda ses tellerinin yarısını ameliyatla aldırarak zorunda kalır. Durum böyle olunca da çalışmalarına ve oyunlarını oynatmaya son verir. Bu durum sanatçı için çok zor ve üzücü bir durumdur. 2002'nin öncesinde farklı mekânlarda ve 2002'den 2012'ye kadar Büyük Han'da oyunlar oynatan sanatçı bu sanatın zorluklarını göğüslemiş ve adada tekrardan tanınmasını ve farkındalık yaratılmasını sağlamıştır.

Meslek sevgisi anlamında da Ertuğ'un mesleğini severek yaptığını ve işine bağlı bir insan olduğunu söyleyebiliriz. Öğretmenlik kadar kutsal bir meslek olmaz düşüncesinde olan Mehmet Ertuğ yine bir daha dünyaya gelse aynı mesleği seçeceğini dile getirmiştir.

2. BÖLÜM

MEHMET ERTUĞ'UN SANATI

2.1. Sanata Başlaması

Mehmet Ertuğ'un Karagöz oynuna ilgisini çocukluğunda Yiğitler köyüne gelen Karagözcü Mulla Hasan'ı izlemesi ile başlamıştır. Mulla Hasan esas bir Karagözcü idi. Bu da her sene senede birkaç defa Mulla Hasan isimli usta Karagözcü senede birkaç defa köylerine gelir ve köy gecelerine renk katardı. Ertuğ'un babasının bakkal dükkânının karşısındaki, Ali Ağa'nın kahvehanesinde Karagöz oynatırdı. O zamanların tek eğlence kaynağıydı. Radyo yok, televizyon ise hiç yoktu... O şekilde halkın eğlencesi düşün kaynağı olmuştu. Hatta Mehmet Ertuğ'un tanımıyla kişinin kimliğini kazanmasında bir insanın, çevresi, ailesi ve öğretmenleri çok etkilidir. Yiğitler köyünde de Karagözün varlığı halkın olaylara karşı farklı görüş açılarıyla bakmasına yardımcı olmuştur. Karagöz oyunlarına çok meraklı olan köy halkı gece izlediği oyunları ertesi gün yorumlar daha farklı görüş açılarıyla bunu renklendirirlerdi. Köylüler, bütün gün karagözcünün yaptığı esprileri ve Nasrettin Hoca fıkralarını konuşmalarına katarak sohbetlerini sürdürürlerdi. İşte Mehmet Ertuğ bu ortamda yetişmiş ve tabii bu ortamda yetiştiği için gelecekteki hayatına, meslek seçimine, sanatına yaşamına çok büyük etkileri olmuştur. O dönemler çocukların Karagöz oyunlarını seyretmesine pek izin verilmezdi. Öğretmenler ve aileler tarafından yasaklar konulurdu. Ama çocuklar gizli gizli bu oyunları seyredereklerdi. Mehmet Ertuğ da bunlardan birisiydi. Ertuğ ilk defa Mulla Hasan'ı seyrettiğinde adeta ona vurulmuş. Çok etkilenmiş. O kadar hoşuna gitmiş ki seyredenlerin yorumlarını, esprilerini, taklit yapma ertesi gün kahvehanede ve babasının bakkal dükkânında oyunu seyredenlerin yorumlarını, esprilerini, taklit yapmaya çalışmalarını da dikkatlice gözünü ayırmadan dinlemiş. Bütün oyunlarını

izlemese de köy halkının anlattıklarından, yorumlamalarından karagözü görmüş kadar olduğunu dile getiren Ertuğ, böyle bir dönem geçirdiği için çok mutlu olmuş. Yiğitler(Arçoz) köyüne gelen Karagözcüler burada bir ay kadar kalırlarmış. Her geldiklerinde köyden ayrılacakları zaman gizli gizli kaçarlarmış. Mulla Hasan eşi Hasane Hanım ile birlikte köye gelirdi. Kahvehanenin bir yerine bir köşesine onlar için hazırlanan yer yatağında kalırlardı. Bir küçük eşekleri ve küçük arabacıkları vardı. Ona binerler yola koyulurlardı. Köyün gençleri haber alınca, hemen peşine takılırlar, geri döndürürlerdi. Hâlbuki başka köylerde bir haftayı bile zor kalan Mulla Hasan Yiğitler köyünde bir aya kadar kalırdı. Yani Karagöz oyunları o kadar sevilirdi ki Yiğitler halkının ısrarlarıyla köyden ancak kaçarak çıkabilirlerdi.

Sanatçının Karagöz sanatına ilk başlaması 1960 yıllarında olur. Bu yıllarda amatör şekilde bunu yapar. 1962 yılında ise okul müdürünün teşvikiyle Karagözcülüğe ilk adımı atar:

Mehmet Ertuğ, Namık Kemal Lisesi'nde öğretmen iken Türkiyeli okul müdürü Necati Bey onun Karagöz oynattığını nereden duymuşsa duymuş ve Ertuğ'u odasına çağırmış. Ertuğ o dönemlerde Karagöz oynatmak ya da Karagözlük yapmak pek hoş karşılanmadığından dolayı tedirgin olur. Fakat Necati Bey o karakterde bir insan değildi. O, Ertuğ'dan öğrencilere oyunu canlı olarak oynatmasını istedi. Hiçbir masraftan kaçınmadı. Ertuğ, Namık Kemal Lisesi'nin meydanında oyunu sahnelendi ve oyun çok beğeni aldı. Bu olay Ertuğ'u cesaretlendirdi ve Karagöz oyunları oynatmasına vesile oldu.

Ertuğ bizlere ilk Karagöz oynattığı anları ve hazırlıkları şöyle anlamıştır:

-Okul müdürü Türkiyeli Necati Bey beni bir gün çağırdı ve gel Mehmet dedi. Size bir şey soracağım.

-Buyurun hocam, dedim.

-Sen, dedi duyduğuma göre karagöz oynatıyormuşsun?

-Aman dedim şimdi, nereden duydu?

Bir de şu vardır, o sırada karagöz oynatmak ve yahut karagözlük etmek pek hoş karşılanmazdı. Ama Necati Bey o kafada biri değildi.

-Söyle söyle, dedi. Çekinme...

-Dedim hocam ben taklitler yaparım ne perdem var ne de kuklalarım...

Sene 1962.

-Ben anlamam. Mademki taklitlerini yapıyorsun, sen bunu öğrencilere canlı olarak yaptıracaksın. Ben hiçbir masraftan kaçınmayacağım. Sanat Enstitüsünde dikiş-nakiş onlara aslına uygun bir şekilde kılık-kıyafetini yaptıracağım. Sen de çocuklarla hazırlan.

Öyle oldu.

Namık Kemal Lisesi'nin önünde bir gattoro (Platform) vardı. Aşağıda da oturma yerleri sandalye koyunca tam bir tiyatro gibi olurdu.

Orada bir gece bütün çağırıldığı ve bir oyun koyduk sahneye.

Çok beğenildi. Çok çok beğenildi. Bu beni cesaretlendirdi tabii...

Mehmet Ertuğ, Lefkoşa'ya geldikten hemen sonra olaylar başladı. Boğaz'daki Kristal Bar'da arkadaşı ünlü dergâh Hüseyin Kanatlı onu Karagöz oynatması için davet etti.

Kendi ağzından Kristal Bar'da Karagöz oynatmasına davet edilmesi;

-Bunun arkasından dışarıda ilk defa Kristal bar vardı Boğaz'da, Boğazköy şimdiki adı. Boğaz'da orayı bir ara bir arkadaş Hüseyin Kanatlı, dergâhtı da gayet ünlü. O davet etti beni. Orda kurduk perdeyi. Orda oynattım.

Daha sonra Fikret Demirağ ve Yaşar Ersoy, Ertuğ'u Neptün Açık Hava Tiyatrosunda çocuklara ve halka yönelik oyunlarını oynattı.

Bununla ilgili kendi ağzından bize aktardıkları;

-Arkasından duydu Fikret Demirağ, sınıf arkadaşımı. O durumu biliyordu. Yaşar Ersoy 'la konuştuk. Yaşar Ersoy da tiyatrocudur biliyorsunuz.

O zaman Neptün diye bir yer vardı Lefkoşa'nın içinde, açık hava tiyatrosu. Orada her sene geceler düzenlenirdi çocuklara... Eğlenceli geceler... Orada oynatmamı rica etti... Kurdum perdeyi ve orda da birkaç yıl oynattım. Arkasından duyan geldi ve festivallerde olsun, kültür gecelerinde olsun, oyun oynatmaya devam ettim.

Mehmet Ertuğ, Büyük Han'ın restore edilmesiyle de oradaki elli-altmış kişilik büyük bir odayı uzun tartışmalardan sonra almış ve oyunlarını orada oynatmaya devam etmiştir. Odayı düzenledi. Eski hasır sandalyeler koydu, duvarlara suret resimleri astı. Bazı günler beş okula birden oyun sergilediğiolurdu. Bunun sonucunda da ses telleri zarar görmüştür. Önemli bir ameliyat geçirmiştir. Ses tellerinin önemli bir bölümü alınmıştır. Kendi ağzından aktardıkları;

-En sonunda Büyük Han restore edildi ve orada bir yer istedim. Büyük odası vardı. Taş odası. Böyle elli-altmış kişi alan bir yerdi. Çok tartışmalar oldu, verilsin mi verilmesin mi?

Bizde çünkü biraz Karagözlük ile Garagözcülük karıştırılır. Fakat en sonunda bana ayrıldı. Orayı bir güzel düzenledim. Hasır sandalyeler hazırlattım. Aslına uygun bir şekilde oraya eski karagöz suretlerinin, suret denir biliyorsunuz, resimlerini de asarak, orada gösterilere başladım.

Okullar çok gelmeye başladı. Günde beş okula oynattığım oldu. Ondan sesi kaybettik ya...

Görüntü 1: Karagöz – Hacivat Oyunları DVD
(Mehmet Ertuğ'un Atölyesi)

2.2. Ertuğ'un Oyunlarında Giydiği Kıyafetler

Ertuğ'un, oyunlarında giydiği özel kıyafetler yoktu. Rahat kıyafetler tercih ederdi. Çok terlediği için zaman zaman üstünü değiştirirdi. Fakat çoğu zaman da değiştiremediği için sürekli terleyip kuruttuğundan ve sesini kullandığından dolayı

ciddi sağlık sorunları yaşadığını belirten Ertuğ yalnızca meddahlık yaparken eski Kıbrıs Türk giysilerini giydiğini belirtmiştir.

2.3 Suretlerin Yapımı

Mehmet Ertuğ Lefkoşa'ya gelince suretleri kendi imkânlarıyla yapmaya başlar. Bunun için çeşitli kaynaklardan yararlanır. Edindiği bilgilere göre Suretler düve derisi, deve derisi veya dana derisinden yapılmaktaydı. Bu derileri edinmek için çeşitli yollara başvurmuş ve kısa zamanda derileri elde ederek suret yapımına başlamıştır.

Suretleri yaparken kullandığı renklerde Karagöz'de hâkim renk kırmızı iken Hacivat'ta da yeşil rengin hâkim olduğunu belirtmiştir. Türk mizahının iki üstadı Keloğlan ve Nasreddin Hoca suretleri de ustanın kafasında yer ettiği için sürekli çizip çizip yarattığını dile getirmiştir. Folklorik tipin karakterine uygun renkleri seçmiş ve eski suretleri örnek almıştır. Onlardan hareket ederek suretlerini oluşturmuştur.

Kendi ağzından suretleri yapımı;

Bu defa dedim yapayım ben bu suretleri, çeşitli kaynaklardan yaralanıp yapacağım. Ama edindiğim bilgiye göre deriden olması lazım. Özellikle de dana derisi, deve derisi veya düve derisi. Bunlar makbuldür.

-E nerden bulacaksınız bundan?

Onun üzerine ben, Asmaaltı'na gittim. Orda düğünlere giden davulcular-zurnacılar var. Onlardan rica ettim. Çoğu tanıdık insanlardı.

Dedim; siz davulunuz patladığında ne yaparsınız bu derileri?

-Atarız.

-Atmayın da lazımdır, dedim.

Çalgıcılara da gittim, onların da darbukaları var döblek derler tef...

Onların derilerini saklayın dedim bana verin.

Öyle oldu.

Onları elde edince, terbiyesini yaparak zaten davulda davulcu tarafından dövüle dövüle terbiye elde edilmiş olur. Onlardan ilk suretlerimi yapmış oldum. Evde bir de perde hazırladım. Bir akşam evimize misafirliğe gelen rahmetli Nevzat Bey hocamız ailesi ile geldi. İki çocuğu eşi ile geldiler. Dedim fırsat bu, geleceklerini

önceden biliyordum. Hazırlığımı yaptım. Misafir odasına perdeyi kurdum. Onlara benim çocuklara bir de eşime o gece bir oyun oynattım. Kısa bir oyun oynattım. Onlar da çok beğendiler ve onlar da beni cesaretlendirdiler.

Bunun üzerine devam ettim. Bir ilk olan Hanım Kız sureti hem alnında hem başında ay yıldızlı olan tek suret olduğu için çok önemlidir.

Görüntü 2: Karagöz – Hacivat Oyunlarında Kullanılan Suretler

(Mehmet Ertuğ'un Atölyesi)

Ertuğ'un eski ve geleneksel suretlerle de ilgilendiğini ve bu eski suretlere ulaşmak için çaba gösterdiğini görmekteyiz.

Ertuğ ustaların kullandığı eski suretlere de ilgi duymuş ve bunları toplamaya çalışmıştır. Bununla ilgili anıları şöyledir:

Sağ olsun Harid Fedai Bey çok iyi dostumdur, bir gün geldi.

- Mehmet dedi, sana bir müjdem var.

- Aman dedim nedir?

-Yahu dedi bir zamanlar bu Mehmet Salih vardı. Babam besleme aldıydı yanına kendini yedi yaşındayken, onun dedi acaba, öldü gitti, suretleri duruyor mu?

Eşiyle Feriha Hanım'la gidip konuştum. Durur demiş bir kısmı ama çoluk çocuk parçaladılar, torunları, evlatları... Paramparça etmişler.

-Aman dedim elinde, yeter ki bir şey olsun.

Yani sağdan soldan bir şeyler toplayalım ve gittik bir gün beraber ve haber verdik kadına ve beraber gittik. Bir karton kutu içerisinde al bunlardır dedi rahmetliden kalanlar... Bunları bıraktı dedi.

Çok severdi bunları dedi ama işte gördüğünüz gibi bu hale geldi (çocukların eline geçti).

- İşte dedim,siz bunun canlandırılmasını ortaya çıkmasını ister misiniz?

- E tabii isterim dedi kadıncağz.

- Ben dedim karşılığını size versem. Karşılığını düşünelim. Siz bana acaba bunları devreder misiniz canlandırılmak için tekrar? Ve kocanızın da rahmetlinin de anıları canlansın.

O da herhalde böyle bir şey isterdi. Anlaştık belli bir miktara. Anlaşma yaptık ve parasını verip o suretleri aldım. Ondan sonra buna başka suretler de eklendi ve Kıbrıs'a özgü ilk suretler elime geçmiş oldu. Yani ne olduklarını dediğim gibi paramparçaydılar. Aldım getirdim eve. O sırada oğlum üniversiteye gitmeye başlamıştı. Odasını bu işe açtım. Her tarafa serdim bunları. İki yıl bunları birleştirmek için, harcadım. Bakarak pazıl (yapboz) gibi birleştirdim. Öyle oldu. O suretleri birleştirerek birçok suret elde ettim.

Eski karagözcüleri inceleyince suretleri gördüm ki bunların tümü Mehmet Efendi'ye ait değil. Eski karagözcülerde şöyle bir yöntem vardı. Her biri karagözcülerin belli bir ustadan öğrenirlerdi. Ustası vardı her birinin. Ustaları da kendilerine suretlerinden hediye ederlerdi. Baktım ki Mehmet Efendi'nin sandığından çıkanlar üç dört çeşit. Kimileri bayağı eski deriden yapılma ama yarısı deriden yapılma yarısı karton, alt kısımları oynatırken yıpranmış. O yıprananlara atını eklemiş Mehmet Efendi, öyle suretler var. Bütünüyle deri olan suretler var. Başka karagözcülerden kendine hediye edilenler var.

Mesela Mulla Hasan'ın oyunlarını seyretmiş olan benim köylülere gösterdiğimde bu suretleri; "A dediler, bu Mulla Hasan'ın oyununda vardı". Mesela Arnavut, mesela Bekir, mesela Ayvaz hatta köylüler bu isimleri benzerliğinden dolayı bu köylülere lakap olarak takmışlardır. Herhalde diyorum bu sureti Mulla Hasan hediye etmiştir Mehmet Efendi'ye. Çünkü Mehmet Efendi'nin hayatından öğrendiğime göre ustalarından biridir. Bir de Polili Hasan vardır bu surette mutlaka birileri oynatmıştır. Arnavut Mustafa vardır köyde aynı suret. O suretteki gibi. O adı takmaları için o surete benzemeleri lazım. O suret büyük bir ihtimalle yine Mulla Hasan'dan geçmiştir.

Mehmet Efendi son zamanlarda Lefke'deki sinemada oyunlar sergilemeye başladı. Normal karagöz suretleri otuz santim metre boyunda olur ama uzaktan seyredenler görebilsin diye büyük suretler yaptı ve yeni bir yöntem uyguladı. Deri değiller kalın kartondur ama kartonu geçirimli bir hale getirmiş. Nasıl yapmış? Ondan sonra öğreniyorum ki, başka karagözcüler de bunu yapmış. O zamanlar Kıbrıs'ta uygun deri bulmak mümkün değil. Böyle kartondan yapar. Ondan sonra bunu kızgın yağdan geçirir veya mum eritir o mumun içinden geçirir. Daha sonra renklendirir. O zaman geçirimli hale gelir. Bunlar da öyle.

2.4. Geçmişten Günümüze Gösterilerini Sergilediği Mekânlar

Oyunlarını Sergilediği En Önemli Mekân Büyük Han

Kıbrıs Türk tarihinde ve kültüründe çok önemli bir yeri olan, Büyük Han Osmanlı döneminden günümüze kadar gelebilmiş adadaki gelişmiş mimari eserler arasında iki handan birisidir. Dikdörtgen avlu etrafında iki katlı, revaklı, yuvarlak sütunlara dayalı sivri kemerler iki girişli, iki katlı olarak avluyu çevrelerken alt katta depo ve ahırlar; üst katta kubbeler ve tonozlarla örtülü odalar yer alır. Adanın Osmanlılar tarafından fethinden sonra yaptırılmıştır. Bazı kaynaklarda ilk Kıbrıs beylerbeyi Avlonyalı Muzaffer Paşa tarafından yaptırıldığı bilgileri yer alırken, bazı kaynaklara göre de Sultan Selim'in Ayasofya Camii'ne vakıf olarak yaptırdığı dükkânların Kıbrıs Beylerbeyi Sinan Paşa tarafından yıktırılıp yerine kervansaray yaptırıldığı bilgileri yer almaktadır. Başlangıçta "Yeni Han" adıyla anılan Büyük Han, yapımında Bursa'daki Koza Han örnek alınarak yapılmıştır. Özellikle Alanya'dan gelen tüccarların konaklama yeri olması nedeniyle "Alanyalılar Han" olarak da anılmıştır. 17. Yüzyılda Asmaaltı Meydanı'na küçük ölçekli "Kumarcılar Hanı"nın yapılması üzerine, halkın kıyaslama sonucu, "Büyük Han" adıyla anılmaya başlanmıştır. İnşa edildiği dönemde alt kat odaları ticarethane, üst kat odaları ise konaklama yeri olarak kullanılırken, Asmaaltı meydanına açılan doğudaki ana giriş kapısının iki yanındaki revaklarda da hayvanlara ait yem ve su yalakları yer almaktaydı. 1878-1903 yılları arasında Birleşik Krallık hâkimiyetinde ise Büyük Han, fakirlere barınak olarak kullanılırdı. 1903-1947 yıllarında yeniden han olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1947-1962 yılları arasında da yoksul ailelere

kiralanmaktaydı. 1963 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Eserler Dairesi tarafından restore edilmeye başlanmış, 2002 yılında tamamlandıktan sonra sanat merkezi olarak halka açılmıştır. (Andız, 2011)

İçerisinde dükkânlar, galeri, lokanta, kahvehane ve hediyelik eşya dükkânları vardır. Burada Mehmet Ertuğ'a ait üst kattaki dükkânı küçük müzeye dönüştürülerek Vakıflar İdaresine mal etmek isteyen Ertuğ, bununla ilgili kardeşi Osman Ertuğ ile çalışmalarının sürdüğünü bizlere aktarmıştır. Buraya mini müze olarak sahip çıkılması düşüncesindedir. Vakıflar idaresi bir kişi görevlendirirse bu mirasımızın gelecek nesillere aktarılması ve bu sanatı yapmak isteyenlerin burada oyunlar sergileyebilecekleri olanağı bulacaklarından önemli bir fırsat yakalayacaklarını dile getirmiştir. Bazı kurum ve akademik kurumlar isteklerde bulundu. Ertuğ oradaki özel eşyalarını almıştır. Diğer araç-gereçlerini bırakmıştır. Bunların arasında tabureler, perdeler, suretlerin hepsini bağışlamıştır. UNESCO ile bağlantı kurulup tanıtılırsa kültür açısından çok önemli bir miras bırakılmış olacaktır.

Ertuğ Büyük Han yanında evinde, Namık Kemal Lisesi ve birçok okulda ve Roof Bar'da gösteriler sergilemiştir. Ancak en çok ve düzenli gösteriler sergilediği yer Büyük Han olmuştur.

Mehmet Ertuğ sanatını icra ederken herhangi bir kurum ve kuruluştan yardım almadığını tamamen kendi imkânları ölçüsünde oyunlarını sergilediğini, gerek mekân olsun gerekse malzemeleri araç-gereçleri her şeyi kendisinin sağladığını belirtmiştir. O bu sanata bağlı kalınmasını ve yaşatılmasını arzulmaktadır. Dolaylı şekilde fiili olarak Lefkoşa Türk Belediyesinde çalışan arkadaşlarından Yaşar Ersoy, Osman Alkaş ve Erol Refikoğlu'ndan destek aldığını belirtmiştir. Özellikle Fikret Demirağ, Yaşar Ersoy'a Ertuğ'dan bahsetmiş ve Ertuğ'un Belediye Tiyatrosunda da gösterileri olmuştur.

2.5. Usta-Çırak ilişkisi

Çoğu zaman ortaokul ve lise dönemlerinde oğlu Ozan Ertuğ'un bilgisi olmamasına rağmen kendisine çok yardımcı olduğunu dile getirmektedir. Bunun dışında çırak yetiştirmek istese de yanına gelen çıraklar ya çok kısa sürede sıkılıp ayrılmış ya da kendi izni olmadan mesleği öğrendiğini iddia edip gitmiştir.

Mehmet Ertuğ ıraklık konusunda ne düşünüyor? Çırak yetiştirmeye çalıştı mı? Mehmet Ertuğ, Kıbrıs'ta gölge oyunlarının geleceğini nasıl görüyor?

Çıraklık konusunda Mehmet Ertuğ'dan alınan bilgilere göre kimsenin çırağı olmadığını fakat çok kişilere ıraklık teklif ettiğini dile getirmiştir. Hatta sanatını öğrenenlere kendi suretlerinden oynatması için vereceğini söylemiştir. Öğrenmek isteyen tiyatrocı bir arkadaşı Ertuğ'dan ona en ince ayrıntısına kadar bu sanatı öğretmesini istemiştir. Ertuğ sanatını en iyi şekilde nasıl yapıldığını anlatmış ve bir de oyun oynatmıştır. Gönüllü olarak öğrenmek isteyen tiyatrocı genç ise ne kadar istekli ise de ve yapacağına inanıyorsa da gösteriden ve anlatılanlardan sonra bu fikrinin değiştiğini bir o kadar yapamayacağına inandığını Ertuğ'a belirterek, teşekkür edip yapamayacağını söylemiş ve çıraklıktan vazgeçmiştir.

Ertuğ'dan alınan başka bir bilgiye göre de, Fikriye isminde bir bayanın sanatı öğrenmek için ondan yardım istediği, ona ıraklık ettiği ve sanatı öğrendiği bilgisini ediniyoruz. Fakat oyunlarda erkek suretlerinin çok olduğu için erkek sesinin daha çok kullanılması gerektiğinden taklitlerin bir bayan tarafından yapılmasının zor olduğunu belirttiği bilgisini de bize veriyor.

Ertuğ, Karagöz oyununa meraklı olup oynatmak isteyen soran ilgilenen birçok kişinin olduğunu belirtiyor. Fakat bu sanata sahip çıkan kişinin tiyatro tahsili gören İzel Seylani'nin olduğunu ve Seylani'nin oyunlarını günümüz olaylarından ve esprilerinden esinlenerek oynattığını belirtmektedir.

Ertuğ bu sanatın mutlaka yaşatılması gerektiğini belirtmekte ve her türlü yardıma hazır olduğunu bildirmektedir. Bunun için de her türlü yardımı yapmaya açık olduğunu hatta suretlerinden de verebileceğini ve yapımını, oynatma tekniğini isteyenlere öğretebileceğini dile getiriyor.

2.6. Dinleyici Kitlesi Kimlerdi?

Oyunun dinleyici kitlelerini Kıbrıs Türk halkının geneli oluştururken özellikle öğrenciler, öğretmenler ve özellikle çocuklar bu oyuna daha çok ilgi göstermektedirler.

Seyirciler kimlerden oluşurdu?

Büyük Han'a oyunu izlemeye gelenleri günü gününe ajandalarına kayıt eden Ertuğ, her yaş grubundan izleyicisinin olduğu bilgisini bize aktarmıştır. 1972

yılından 2003 yılına kadar tüm ziyaretler, okullar, oynatılan oyunlar, öğrenci sayıları kayıt altındadır. Genellikle “Karagözün Akıl Satması” oyunu oynatılırdı. Bir Rum kadın rehber eşliğinde her Çarşamba Büyük Han'a yirmi otuz kişilik kabileler halinde Alman turistler gelirdi. Mehmet Ertuğ onlara İngilizce oyun oynatırdı. Öğrendiği birkaç Alman espriyi de oyunlarında kullanırdı. Bu, Almanların çok hoşuna giderdi. Ayrılacakları sırada Ertuğ onlara oyunu nasıl bulduklarını, anladılar mı?, diye sorular yönelttiğinde, çok güzel anlatıldığından dolayı çok beğendiklerini ve anladıklarını belirtirlermiş. Herkes memnun ayrılırmış. Bu da Ertuğ'un kültür turizmine de büyük bir katkı sağladığının göstergesidir.

Sanatçıya göre toplumun gözünde Karagöz Oyunu zaman zaman küçümsense de o bundan hiç vazgeçmez:

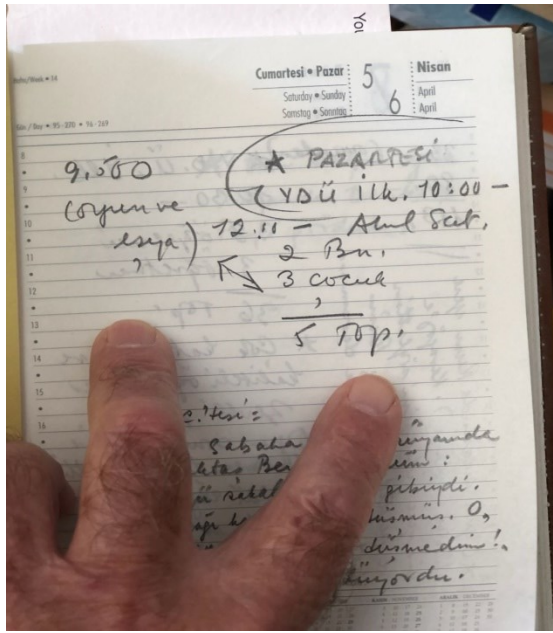
-E işte en büyük engel yani bizim toplumda Karagözlük (garagözlük yapmak) ile Karagözcülük karıştırılırdı. Bu yüzden de bir ara şöyle bir dedikodu çıkarıldı. Mehmet Bey fıkra anlatır, Karagöz oynatır, çocuklara not verir. İlgisi yok tabii ama böyle şeyleri de söylediler ki kırıcı olur yani bu defa insan çekingen kalmak zorunda kalır. Çünkü anlayan var anlamayan var. Bilen var bilmeyen var. Onun için tabii çevrenin böyle etkileri üzerimde çok olmuştur buna rağmen sanatımı inatla sürdürdüm.

Görüntü 3: 1972 yılından 2003 yılına kadar tüm ziyaretler, okullar, oynatılan oyunlar, öğrenci sayılarının bilgisini içeren ajandalar (Mehmet Ertuğ'un Atölyesi)

Görüntü 4: 1972 yılından 2003 yılına kadar tüm ziyaretler, okullar, oynatılan oyunlar, öğrenci sayılarının bilgisini içeren ajandalar (Mehmet Ertuğ'un Atölyesi)

Görüntü 5: 1972 yılından 2003 yılına kadar tüm ziyaretler, okullar, oynatılan oyunlar, öğrenci sayılarının bilgisini içeren ajandalar (Mehmet Ertuğ'un Atölyesi)

Görüntü 6 Karagöz – Hacivat Oyunları seyircilerden bir görüntü.

2.7. Sanatçının Emeklilik Yılları

1961-1962 ders yılından başlayarak Kıbrıs'ın birçok ortaokul, lise ve kolejlerinde öğretmenlik ve müdür yardımcılığı yaptı. 1985 yılında emeklilik ikramiyesiyle, çocuklarını okutabilmek için emekliliğe ayrıldı ve Karagöz oyunu oynatmaya daha çok zaman ayırdı. Sanatçı emeklilik yıllarında da bu sanatı devam ettirmek için elinden geleni yapar.

Mehmet Ertuğ'un emeklilik yıllarıyla ilgili anlattıkları;

Ben seksen yedilerde falan, seksen beşten sonra çocuklarımdan ikisi de Üniversiteye gittiler. O sırada erken emeklilik diye bir şey vardı. O ikramiyeyi alıp da onları okutabileyim diye erken emekli oldum. Ondan sonra hep şeylere daireye veya daireden gelen Eğitim Bakanlığı'ndan gelenlere dedim ki:

-Yahu siz bana bir okulda herhangi bir okulda imkân verin, günde bir saatçik olsun, gideyim, bir şey istemiyorum karşılığında bir saat olsun ders vereyim.

Kimi kimden! Kimse ilgilenmedi. Öyle kaldı. Öğretmenliğe doyamadım. Öğretmenliği çok sevdim, fakat doyamadım.

Emeklilikten bir kenara koyduğum parayla ve borçlanarak bu ofisi satın aldım ve hem bir çalışma yeri hem biraz galeri gibi bir hale getirdim. Esas amacım galeri haline getirmektir ama o niyetle daha masraf ister. Buraya geldiğimde ben dünyamı unuturum. Çünkü her şey yeniden yaşanmış gibi oluyor. Burası benim dinlendiğim ve beni mutlu eden yerdir.

2.8. Sanatçının Amaç ve Arzusu

Mehmet Ertuğ'un en büyük arzusu Karagöz oyununun gelecek nesillere aktarılmasıdır. Çünkü uzun bir zaman kesintiye uğramıştı ve o bu durumun ortadan kaldırılmasını hedefliyor. Önceleri Kıbrıs'ta bu oyunu icra eden birçok Karagözcü vardı. Son Karagözcü Mehmet Salih Efendi'ydı. Mehmet Salih Efendi öldükten sonra da Karagöz oynatma durmuştu. Ertuğ kendisi öldükten sonra bu sanatın tamamen yok olmasından korktuğunu şöyle dile getirmektedir:

Ben bu işe başlarken, en büyük eksiğim, aman diyordum; bu kadar karagözcü geldi, geçti, onlardan bir şey kaldı mı? Bütün derdim oydu.

2.9. Oynattığı Oyunların Bölümleri ve Oyunlarının Yapısı

Ertuğ'un oyunları genel olarak 4 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler mukaddime, muhavere, fasıl ve bitıştır(Ertuğ, 2010).

Mukaddime:

Müzik eşliğinde seyirciyi oyuna hazırlamak için önceden hazır edilen oyunla ilgili göstermeliğin perdeden düdüğü sesiyle alınmasıyla Mukaddime Bölümü başlar.

Hacivat, Semai söyleyerek gelir ve "Of hay Hak" diyerek adet olan tasavvufi unsurlar içeren Perde Gazelini okur ve Karagöz'ü çağırır. Karagöz seyirciye göre sağ taraftan Hacivat'ın üzerine atlar. Kavga ederler. Hacivat, perdeden kaçır. Karagöz aynı harflerle başlayan anlamsız bir tekerleme söyleyerek perdeden ayrılır.

Muhavere:

Bu bölüm Karagöz'le Hacivat'ın önceden herhangi bir metne dayanmadan tuluat tekniğiyle karşılıklı konuşmaların yer aldığı asıl konuyla ilgisiz veya ilgili konuşmaların yer aldığı kısımdır. Karagözcülerin bütün maharetleri bu bölümde gösterilir. Hacivat'ın, Arap ve Fars kökenli kelimeleri Karagöz'ün anlamayarak

onlara ters ve komik özelliğidir. Ünlü Hayali Kasımpaşalı Hafız, sadece Karagöz ve Hacivat'la bu bölümünü sabaha kadar uzatabilecek bir yeteneğe sahiptirler.

Karagöz'le Hacivat'ın dışında birkaç tipin de katıldığı muhavere çeşitli Hayaliler tarafından tercih edilen ara muhaveredir.

Kanlı Nigar ve Sünnet oyunlarında kullanılan Gel –Geç Muhaveresinde Hacivat, bir mısra söyler ve gider, buna daha sonra Karagöz gelir bu mısraya kafiyeli fakat manasız bir mısra söyleyip gider.

Kıbrıs_Ertuğ'un oyunlarında İsimlerini tespit edebildiğimiz Muhavereler şunlardır: Bunların birkaçı; Düşün, Doktorluk, Yazma, Seyahat, tımarhane, Arap Köle...

Fasıl:

Asıl konunun geçtiği bu bölümde Karagöz - Hacivat'ın ve diğer tiplerin karşıladığı bu bölüm 17. yüzyılda belli bir düzene girmiştir.

Karagöz oyunlarına fasıl ismi de verilmiştir. Bunlar Klasik “Kar-ı Kadim” ve Modern “Nev-icad” yeni icad edilmiş oyunlara olmak üzere ikiye ayrılır.

Ertuğ'un oyunlarında bugüne kadar tespit edilebilen fasıllardan birkaçı şöyledir: Deli Dumrul, Büyük Evlenme, Canbazlar, Cazular, Dağ deviren, Hain Kahya, Hamam, Hançerli Hanım, Hayal Perdesi, Hüseyin Fellah, İyilik Eden İyilik Bulur...

Bitiş:

Bu bölüm oyunun son bölümüdür. Hacivat'la Karagöz eğer oyun içinde kıyafetlerini değiştirmişlerse klasik kıyafetleriyle perdeye gelip hataları için özür dileyerek bir sonraki oyunun adını duyurur (Ertuğ, 2010).

2.10. Mehmet Ertuğ'un Meddahlığı

Kıbrısta Meddah tanımına Aynalı uymaktadır, meddah Mustafa dayı, meddahlık ünvanına laik tek kişiydi, bunun yanında büyük kahvehanelerde ve kıraathanelerde Hafız dayı, Mono Hüseyin dayı, Kemaneci Kara Hasan, Cihangirli Hüseyin Cakli, Cemal Çomunoğlu ve Meselci Nene bunlardan birkaçıdır. Son olarak Mehmet Ertuğ meddahlığı başarılı bir şekilde sergilemiştir (Ertuğ, 1993).

2.11. Ertuğ'un Sanatının Türkiye'deki Oyunlarla Farklılıkları

Geleneksel Türk seyirlik oyunları Türklerin 1571 yılında Kıbrıs'ı fethiyle birlikte Anadolu'dan adaya taşınır. Kıbrıs Türk Karagöz'ü Türkiye Karagöz oyununun bir dalı olarak zaman içerisinde bu coğrafyada mahallileşerek yeni eklemeler ve tiplerle zenginleştirilmiştir. Bunların başında ay-yıldızlı hotozuyla Kıbrıs Türkünün kimliğini sembolize eden Hanım Kız veya Sümbül Hanım'dır. Her iki kültürde de sinemanın anası sayılan Karagöz oyunlarının mümkün olduğu sürece yaşatılması gelecek nesillere aktarılması hedeflenirken bu geleneksel kültür hazinemizin kaybolmasından endişe duyulur. Her iki kültürde de eski haliyle korumaya çalışılır. Günümüz Türkçesine çevrilmiş ve anlaşılır bir hale getirilmiştir. Eskiden beri güncel konular yer alırken her iki kültürde de doğaçlama ve seyircilerin ilgi ve tepkisine göre oyun şekillenmiştir. Türkiye ve Kıbrıs'taki oyunlar oynatılma biçimi, tekniği, diyalogların gelenekselliği korunması konusunda çabalar vardır.

Eskiden genellikle yetişkinlere uygun konularla oynatılırken şimdilerde çocuklara yönelik güldürme amaçlı oyunlar oynatılıyor. Her ikisinde de hayali, milletin ruhunu, duygularını, düşüncelerini, ülkeleri derinden etkileyen olayları savaş, göç, doğal afetler, hastalıkları ele almıştır. Mukaddime, muhavere, fasıl ve bitiş bölümlerinden oluşurlar. İkisinde de Karagöz ve Hacivat gölge oyununun en önemli tipleridir. (Kurtuluş, 1974)

Türkiye Karagöz oyununda Arnavut, Acem, Ermeni, Yahudi çoğunlukta iken Kıbrıs'taki Karagöz oyunlarında Müslüman olmayan kişilerin başında Rumlar gelir. Ayrıca Rumca sözcüklere ve müziklere yer verilirdi. Ayrıca Dillirga müziği kullanılır. Türkiye'deki Karagöz oyununda Anadolu kişileri Laz, Bolulu, Kayserili, Kürt, Kastamonulu tipler yer alır. Kıbrıs Karagöz oyunlarında Havva Nene, Kör Hafız, Yorgo ve Gocagarıcık tipleri yer alır. Kıbrıs Türk Karagöz Oyununda Türkiye'deki tiplerden farklı olarak Mehmet Salih'in suretlerinde yer alan, Lolo, Pisbıyık, Dönme, Savaşçı, Bodur, Perde Çavuşu, Burunsuz Himhim, Çarpılmış ve Serpuşlu Asker yer alır. Yine bir başka farklılık da Çağdaş Karagöz oyunlarına Mehmet Ertuğ'un kattığı Türk mizah dünyasının en önemli isimlerinden Nasreddin Hoca ve Keloğlan, Klasik Türk Karagöz oyunlarında olmayan tiplerdir. Türkiye'de oynana Karagöz oyunlarından farklı olarak, Kıbrıs'ta oynanan oyunlardaki müziklerde değişikliklere rastlanmıştır. Semayi ve gazellerin yanında Kıbrıs'ta Mehmet Ertuğ'un oyunlarında

Dillirga, Eski Dostlar, Muhabbet Bağına Girdim Bu Gece Ararım Sorarım, müziklerine yer vermiştir.

2.12. Ertuğ'un Karagöz Sanatına Yeni Bir Boyut Kazandırması - Modernleştirmeye Çalışılması

Mehmet Ertuğ Karagöz oyunlarına yeni boyutlar kazandırmıştır. Oyunlarını ele aldığı konulara göre başlıklar altında toplamak mümkündür. Kıbrıs'ın Osmanlı idaresine girmesiyle klasik tarzda oyunlar oynatılırken, Mehmet Ertuğ günlük hayattan olaylara, halkı derinden etkileyen tarihi önemi olan olaylara, Kıbrıs sorunu ile ilgili görüşmelere yer vermesiyle halkı bilinçlendirmeye çalışırken aynı zamanda da mesajlar vermiştir. Türk toplumunun tarihini bilmesini, geçmişini bilmeyen milletlerin yok olmaya mahkûm olduğunun gerçeklerini izleyicilerine yansıtmıştır.

Politik eleştirileri ele alan oyunları; Karagöz Kıbrıs Sorununu Çözüyor, Karagöz Barışçı, Karagöz Tek'e Karşı, Karagöz Avrupa Birliği'nde, Karagöz Ananistan'da, Karagöz Ozmosis'e Karşı, Karagöz'ün Rum Sevgisi, Referandum Öncesi, Karagöz Fin Hamamında, Yorgo ile Söyleşi, Referandum oyunları Kıbrıs sorununu ele alan tarihi konularla halkı bilinçlendirmek amaçlanmış ve vatan sevgisinin aşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu oyunlarda Kıbrıs Türk halkını derinden etkileyen konulara yer verilmiştir.

Aynı zamanda bireyi, toplumu ve yanlış davranışları eleştiren oyunlara da yer vermiştir. Bu oyunların başlıcaları; Karagöz Uluslararası Şöhret, Karagöz'ün Vasiyeti, Karagöz'ün Öğütler, Karagöz'ün Babalığı, Karagöz'ün aptallığı, Karagöz'ün Politikacılığı, Karagöz Çağdaş Baba, yine toplumun devrin önemli sorunlarından işsizliği konu alan oyunları Karagöz Boş Gezenin Boş Kalfası, Karagöz'ün İşe Girmesi veya bir dönem yaşanan banka krizlerinden bankaların batması ve halkın mağdur olmasını konu alan Karagöz'ün Mudiliği oyunu, Karagöz'ün İyiliği, Karagöz'ün Çok Yönlülüğü, Karagöz Dünyayla aynı Dili Konuşuyor, Kıbrıs ekonomisinin kötüye gittiğini anlatan Karagöz Ekonomik Krizde gibi eleştirel konulu oyunlara yer vermiştir.

Toplumdaki yanlış davranış ve konuşma bozukluklarını ele alan oyunlar Karagöz'ün Saygınlığı, Karagöz Trafikte, Karagöz'e Bayram Ziyareti, Karagöz'ün Adamlığı, Karagöz'ün Hastalanması, Karagöz'ün Çevre Koruyuculuğu, Karagöz'ün Temizliği ve Karagöz'ün Dakikliği toplumdaki aksayan yönleri konu alan oyunlardır.

Toplumdaki işsizliği, gençlerin iş arayışları konulu ve ilerleyen teknolojiyi konu alan oyunları da vardır. Bunlar Karagöz'ün Akıl Satması, Karagöz'ün Buluşu, Karagöz'ün Yeni Mesleği, Karagöz Tumarhanacı, Karagöz'ün Kahveciliği oyunları beğeni toplamıştır. Karagöz İnternette oyununda internetin hayatımızdaki önemini vurgulayan Ertuğ, oyunlarını böylelikle modernleştirmiştir. Karagöz Light Erkek, Karagöz'ün Şarkıcılığı, Karagöz ve Hacivat Niçin Öldürülmedi?, Karagöz Milenyum'da modern tarzdaki oyunlarıdır

XIX. yüzyılda Ahmet Mithat Karagöz oyunu için yenilikler yaratmak istemiştir. Perde yerine perdenin buzlu camdan olması, suretlerin boyutlarının değişmesi büyütülmesi gibi düşünceler ortaya atmıştır. Karagözcü Kâtip Salih ise mum yerine lamba yakmak, perdenin içine mobilya ve ev içi dekorlar yerleştirmek, perdenin etrafını resimlerle süslemeyi düşünmüştür. Fakat bunlardan geriye bir şey kalmadığı görülüyor (Boratav, 1982). 1910 yılında "Canlı Karagöz Sahnesi ve Operet Kumpanyası" ise bir başka yenilik getirme düşüncesi idi. Karagöz gölge oyununu 1941 yılında Hakkı Baltacıoğlu modernleştirmeyi denemiştir. Ama araştırmacı, yazar ve uzmanlar eskiye bağlı kalınmasını korunması düşüncesinde hemfikir olmuşlardır. Hayrettin Evgin ve Metin Özlen tarafından 1996 yılında hazırlanan "Eski ve Yeni Karagöz Oyun Metinleri" adlı kitap eskinin korunması konusunda iyi bir örnek teşkil etmektedir (Kurtuluş, 1974).

Çoğunluğu Osmanlı döneminde ortaya çıkan oyunların, günümüz Türkçesine uyarlanmış klasik metinler olduğundan bugünlerin yaşayışı, espri anlayışı değiştiğinden ve heyecanını yitirdiğinden bu oyunların güncelleştirilmesi ve bu konulara uygun yeni oyunların oluşturulmasına teşvik edilmesi gerekmektedir. Oyunların gelecek nesillere sevdirmesi ve bir miras olarak bırakılması için klasik oyunların yanında modernize edilmiş oyunların da oluşturulup icra edilmesi gerekliliği ortadadır. Tabi bu yapılırken oyunların esas yapısı bozulmamalı ve belirli tipler oyunda tutulmalıdır. Bunun başarılması için ferdi çabalar yanında Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı da devreye girmeli ve oyunların oynatılması desteklenmelidir.

3. BÖLÜM

OYUN METİNLERİ

Oyunlarını içeriklerine ve yapılarına göre belirli gruplarda değerlendirebiliriz. Toplumdaki davranış ve konuşma bozukluklarını ele alan konularda yazılmış eleştirel konulu oyunları: Karagözün Saygınlığı, Karagöz Trafikte, Karagöze Bayram Ziyareti, Karagözün Adamlığı, Karagözün Hastalanması, Karagözün Çevre Koruyuculuğu, Karagözün Temizliği ve Karagözün Dakikliği.

Bireyi, toplumu, yanlış davranışları eleştiren oyunları: Karagöz Uluslararası Şöhret, Karagözün Vasiyeti, Karagözden Öğütler, Karagözün Babalığı, Karagözün Aptallığı, Karagözün Politikacılığı, Karagöz Çağdaş Baba.

Toplumun önemli sorunlarından işsizliği eleştirel bakış açısıyla konu alan oyunları: Karagöz Boş Gezenin Boş Kalfası, Karagözün Akıl Satması, Karagözün Buluşu, Karagözün Yeni Mesleği, Karagöz Tumarhanacı, Karagözün Kahveciliği, Karagözün İşe Girmesi oyunlarıken Kıbrıs'ta Bir Dönem Yaşanan ekonomik krizden Bankaların batması ve halkın mağdur olmasını konu alan; karagözün Mudiliği Oyunu, Karagözün İyiliği, Karagözün Çok Yönlülüğü, Karagöz Dünya ile Aynı Dili Konuşuyor, Karagöz Ekonomik Krizde.

İlerleyen Teknolojiyi konu alan oyunları: Karagöz İnternette.

Politik eleştirileri konu alan oyunları: Karagöz Kıbrıs Sorununu Çözüyor, Karagöz Barışçı, Karagöz Tek'e Karşı, Karagöz Avrupa Birliğinde, Karagöz Ananistanda, Karagöz Ozmozise Karşı, Karagöz'ün Rum Sevgisi, Referandum Öncesi, Karagöz Fin Hamamında, Yorgo İle Söyleşi, Referandum.

NOT: Oyun metinleri "Ertuğ, Mehmet (2010). Kıbrıs Türk Karagöz Oyunları. Basım şehri: Lefkoşa, Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği Yayını, TipografArt Basım Yayın Ltd. yayınevi, 144 sayfa." adlı çalışmadan alınmıştır.

3.1 Ertuğ'un Kullandığı Oyun Metinleri

Karagöz'ün Akıl Satması, Karagöz Kıbrıs Sorununu Çözüyor, Karagöz İnternet'te, Karagöz'ün Hastalanması, Karagöz Barışçı, Karagöz "Tek" e Karşı, Karagöz Uluslararası Şöhret (Meşhur Adam), Karagöz Avrupa Birliği'nde, Karagöz "Light" Erkek, Karagöz Ananistan'da, Karagöz'ün Temizliği, Karagöz'ün Çevre Koruyuculuğu, Karagöz'ün Vasiyeti, Karagöz'ün "Babalığı", Karagöz'ün İsim Değişmesi, Karagöz'ün Öğütleri, Karagöz'ün Yaşı, Karagöz'ün Buluşu, Karagöz'ün Yeni Mesleği, Karagöz'ün Politikacılığı, Karagöz ve Hacivat Niçin Öldürülmedi?, Karagöz "Tumarhanacı", Karagöz'ün Dakikliği, Karagöz Milenyum'da, Karagöz'ün Aptallığı, Karagöz'ün Kahveciliği, Karagöz Trafikte, Karagöz Ozmosis'e Karşı, Karagöz Çağdaş Baba, Karagöz, Boş Gezenin Kalfası, Karagöz'ün Rum Sevgisi, Karagöz'ün Çok Yönlülüğü, Karagöz'ün İyiliği, Karagöz'ün Adamlığı, Karagöz'ün Verimliliği, Karagöz'ün Mudiliği, Karagöz'ün Verimliliği, Karagöz'ün Adamlığı, Karagöz'ün İyiliği, Karagöz'ün Çok Yönlülüğü, Karagöz Dünyayla Aynı Dili Konuşuyor, Karagöz'e Bayram Ziyareti, Karagöz Ekonomik Krizde, Karagöz'ün Saygınlığı, Karagöz, Karagözcü'ye Karşı - Karagöz'ün Karagözcülüğü, Karagöz "Penguenler" Arasında, Karagöz Avrupalı

3.2 Oyun Metinlerinin İncelenmesi

Oyunlar genellikle Kıbrıs Türk kültürünü yansıtmış ve Kıbrıs Türk Halkını derinden etkileyen olaylar seçilmiş ve bu konularda oyunlar hazırlanmıştır.

3.2.1.Sırasıyla Oyunların konuları şu şekildedir:

- **Karagöz'ün Akıl Satması (9-16)**

Bu oyunda Hacivat'ın söylediği her şeyi Karagöz tersten anlıyor. Karagöz, Hacivat'ı durduk yerde can sıkıntısından dövüyor. Karagöz işsizdir. Hacivat ona hem dil öğretmeye hem de iş bulmaya çalışır. Annan Planı zamanında Hacivat, Karagöz'e akıl satması yani insanlara sorunları karşısında yol göstermesi ve bunun karşılığında da para kazanmasını önerir. Karagöz önüne çıkan Rum, Arap ve Yahudi'ye akıl sattığını onlara da bu konuda yardımcı olabileceğini söyler. Rum da Karagöz'e akıl satacağına kendinin kullanmasını önerisinde bulunur. Karagöz, Yahudi'ye de akıl satamaz üstüne Yahudi ondan para ister. Karagöz, Hanım Kızı

görene kadar akıl satmaya çalıştığını ama Hanım Kızı görünce aklının başından gittiğini söyler. Daha sonra Kabadayı Tuzsuz naralarından ve görüntüsünden korkan, Hacivat'ın başına dert açtığını düşünür ve sayesinde aklını kaybettiğini düşünür. Sonunda ise Karagöz, Hacivat'ı ona bu işi başına sardığı için suçlayarak onun sayesinde aklını yitirdiğini söyler.

- **Karagöz Kıbrıs Sorununu Çözüyor (17-19)**

Bu oyunda Hacivat Kıbrıs sorununa çözüm bulunması gerektiğini savunurken Karagöz dikili bir ağacının bile olmadığını söyleyerek bunu hamhumcuların düşünmesini söyler. Hacivat aynı geminin içinde olduklarını ve batarsa hepsinin batacağını söyleyerek oyuna Rum çağrılır. Karagöz Türklere toprakların üçte birini vermeleri gerektiğini savunan Rum'u insafsızca değerlendirir. Hacivat ise ortak dostları Amerika'nın bu sorunu çözeceğine inanır. Hacivat iki büyük uzay gemisi isteyerek Türkleri aya Rumları Mars'a taşıyıp bu sorunun hallolmasını diler. Sonra da Makarios'un adanın gerçek sahibi eşeklerin olduğunu söylediğini hatırlatır. De Soto'e Gufi Annan'a haber gönderir.

- **Karagöz İnternet'te (20-21)**

Bu oyunda Karagöz, Hacivat'a artık eski kafalılığı bıraktığını ve çağdaş olması gerektiğine inanıyor. Bunun için de evine son model bir bilgisayar ve internet aldığını belirtiyor. Sohbetlerini ve görüşmelerini oradan yapacağını söylüyor. Hacivat da ona karşılıklı sohbetin daha verimli olduğunu söylüyor. Aslında bu Karagöz'ün bir hayalimdi. Bilgisayar ve internet sayesinde insanların iletişimlerinin sosyalliklerinin yok olduğu toplumumuzda arkadaşlarımızla görüşüp sohbet etmek gerektiği mesajını veriyor.

Hacivat dünyada en çok para getiren işin şarkıcılık olduğunu ve Karagöz'e şarkı söylettirmek istiyor. Hacivat'ın bu konudaki bilgisini ölçmek için önce eskilerden bir şarkı söylüyor, sonra gazel söylüyor. Hacivat güncel gençlerin sevdiği şarkılardan okumasını isteyince bize özgü olmadığını söyleyerek eskiden kalma veya yeni bestelenmiş, güfte ve besteleri Kıbrıs'a özgü güzel şarkı ve türkülerin olduğunu belirtir. BM tarafından "1990- Yunus Sevgi Yılı" düzenlenmiş ozanımızdan da okuyor.

- **Karagöz'ün Şarkıcılığı (22-23)**

Bu oyunda dünyada en çok para getiren işin şarkıcılık olduğunu söyleyen Hacivat, Karagöze şarkı söylettirmek istiyor. Karagöz, Hacivat'ın bunu kendisinin bu konudaki bilgisini ölçmek için yaptığını biliyordu. Önce eskilerden bir şarkı söyledi. Daha sonra da bir gazel okudu. Hacivat güncel, gençlerin sevdiği şarkılardan söylemesini istedi.

- **Karagöz'ün Hastalanması (24-25)**

Bu oyunTıp Bayramı'nda "Arkadaş Çocuk Kulübü" için hazırlanmıştır. Bu oyunu Karagöz'ün mahallenin çocuklarıyla bir olup futbol oynadığı ve üşüttüğünü, terli terli su içip terini sırtında kuruttuğu için hastalanır ve Hacivat'ın ona iyi dileklerde bulunmasını mantıksız cevaplar vermesi konu edilmiştir. Karagöz insan hastalanmayınca iyiliğin kıymetini bilemezmiş. Hacivat "Olmaya devlet cihanda, bir nefes sıhhat gibi!" diyerek oyunu sonlandırdı.

- **Karagöz Barışçı (26-27)**

Bu oyunda New York görüşmeleri sonunda Annan Planı temelinde Kıbrıs Görüşmelerinin Lefkoşa'da başlatılması kararlaştırıldığı dönemdeki konuları ele alınmıştı. Karagöz, Hacivat'a yıllardır kūs olduğu komşusu Yorgo ile barış görüşmesi yaptıklarını ve kavganın kimseye yararı olmadığını vurguluyor. Yorgo'nun evinde gözü olduğunu her zaman haklı çıkmaya çalıştığını elini verse kolunu kurtarmayacağı derecede hırslı olduğunu fakat sorunu çözdüğünü belirtiyor. Karagöz kırmızı pasaport olup Euro para birimini kullanıp bütün ülkeleri gezeceğini rüyasında görüyor.

- **Karagöz "Tek" e Karşı (28-29)**

Bu oyunda Rumlara tanınan hakların Türklere de tanınması gerektiğini söyleyen Hacivat, tek devlet, tek egemenlik, tek yurttaşlığı savunur. Karagöz bunu Rum'a teslim olmak olarak görür. Hacivat ve Hacivat gibilerine çok kızgın olduğunu onları kendi yöntemleriyle yola getirebileceğini söylüyor. Hacivat'ı bu düşüncesinden dolayı kınar ve kendini kötü hissetmesini sağlayarak pişman eder.

- **Karagöz Uluslararası Şöhret (Meşhur Adam) (30-31)**

Bu oyunda Hacivat ile Karagöz uzun zamandır görüşmüyorlardı. Karagöz birçok yönden uluslararası şöhrete kavuştuğunu şair olduğunu söyleyerek uzun zamandır yazdığı şiirleri kimse tarafından anlaşılmadığı için rağbet gördüğünü savunuyor. Başka milletlere yaptığımız kötülükleri de konu alan bir roman yazacağını sonra da ressam olacağını ve dünya çapında tanınacağını söylüyor. Daha sonra dostu Hacivat'a tüm bunların uydurma olduğunu söyler. Hacivat'ı onun her söylediğine inandığı için aptal olarak nitelendirir ve anlamsız özentî, üne, şöhrete önem verip dürüstlüğü, insanlığını kaybeden insanları eleştirir.

- **Karagöz Avrupa Birliği'nde (32-33)**

Bu oyunda Hacivat'a göre dünyanın en uygar topluluğu Avrupa Birliği'ne girmemiz gerektiğini savunarak din, dil, ırk ayrımı yapılmadan dünyalı olacağımızı ve referandumda Türkler evet demekle Avrupa Birliği'ne girmiş sayıldığımızı belirtir. Rumların ise hayırlarıyla Avrupa Birliğine girdiğini belirtir. Karagöz de ancak böyle bir durumun ahirette yaşayacağımızı söylüyor. Avrupa Birliği ile uygar, ölçülü, düzenli bir ülke olunacağını söyleyen Avrupa Birliği ülkelerine özeniyor.

- **Karagöz "Light" Erkek (34-35)**

Burada Karagöz Hacivat'ı görmeyince merak edip evine gider. Hacivat, evden çıkmak istemiyor. Evde çok mutlu olduğunu kendince modaya uyup eşine yardım ettiğini söylüyor. Çocuklara yemek yapıp yedirdiğini, çamaşır ve bulaşıkları yıkadığını yani artık modaya uyup Light erkek olduğunu belirtiyor. Eşinin her söylediğini ettiğini hiç tartışmadıklarını mutlu mesut yaşadıklarını anlatırken herkese de böyle davranması tavsiyelerinde bulunuyor. Karagöz'e göre Hacivat erkeklikten istifa etmiştir. Karagöz de eşinin her isteğine evet deyip uymayacağını böyle yapmakla da kavgaları ortadan kaldırmayı düşünür. Eşine kibar konuştuğu zaman da eşi bu durumu beğenmeyip ve nonoşluk olduğunu söyleyerek tartışır.

- **Karagöz Ananistan'da (36-37)**

Bu oyunda Hacivat, Karagöz'e verilecek yeni haberlerin olduğunu ve hemen görüşmeleri gerektiğini söyleyerek yakında yeni bir dünyaya gireceğimize, ülkemizin Ananistan olacağını büyük bir mutluluğa kavuşup Annan ile Avrupa Birliği'ne gireceğimizi söyleyerek her şeyin bir özentiden ibaret olduğunu dile getiriyor. Annan Planı ile Avrupa Birliği hayalleri olan insanların boş hayaller peşinde koştuklarını başlarına geleceklerden habersiz olduklarını ve bilinçsiz olduklarını özentiden ibaret olduğu vurgulanıyor

- **Karagöz'ün Temizliği (38-39)**

Bu oyunda ise Hacivat bastığı köpek pisliğinden habersiz Karagöz'e kötü kokudan rahatsız olduğunu dile getirir. Karagöz de soğuk alıp hastalanmamak için ve derisinin zarar görmemesi için bayramdan bayrama yıkandığını söyler.

- **Karagöz'ün Çevre Koruyuculuğu (40-41)**

Bu oyunda Karagöz ve Hacivat birbirlerini çevre temizliği konusunda suçluyorlar. Uygar çağdaş ülkelerde yurttaşlık görevimizin çevremizi temiz tutmak olduğunu vurguluyor. Karagöz arabadan meyve kabuklarını yola attığını söyleyen Hacivat'a onun da yere tükürdüğünü eşinin burnunu karıştırdığını ve bulaşık sularının sokağa döktüğünü söyler. Başkasında kusur ararken eleştirirken bizim de eleştirdiklerimizi yapmamız gerektiğini belirtir. Başkasının gözünde çöp arayacağımıza kendi gözümüzdeki merteğe bakmamız gerektiğini söyler. Dünyada temizlik ahirette iman şartını dile getiriyor.

- **Karagöz'ün Vasiyeti (42-43)**

Bu oyunda Karagöz Lefkoşa'da sevdiği bir dostunun çocuğunun cenazesine katıldığını trafiğin sıkıştığını, meyve-sebze satıcılarının curcunasından bir şenlik havası yaşattığını söyleyerek Hacivat'tan kendisinden önce ölürse cenazesini Selimiye Camisi'nde yaptırmasını vasiyetinde bulund.

- **Karagöz'ün Babalığı (44-47)**

Bu oyunda Karagöz, Furtuna Bey'in hanımını kaçırr, kaybolur. Hacivat da Karagöz'ün Furtuna Bey'in hanımının bulunmasında tellallık yapmasını ister.

- **Karagöz'ün İsim Değişmesi (48-52)**

Bu oyunda Karagöz ve Hacivat isimlerinden dolayı çevreden aldığı tepkilerden rahatsızlık duyuyorlar. İsimlerini değiştirmeye karar verirler. Karagöz, Arap'tan, Rum'dan ve Yahudi'den kendisine bir ad bulmasını ister. Hanım kız Sümbül ise Karagöz'den adını değiştirmemesini ister. Tuzsuz'la karşılaşır. Karagöz ondan korktuğu için adını bile söylemez. Karagöz bu fikrinden dolayı Hacivat'ı suçluyor.

- **Karagöz'ün Öğütleri (53-54)**

Bu oyunda Hacivat Karagöz'e babasından kalma üç öğüt vermek istiyor. Buna karşılık Karagöz de ona üç öğüt vermek ister. Karagöz ile Hacivat birbirlerine karşılıklı öğüt verirken Karagöz başımıza kötü bir olay gelmeden önlemimizi almamız gerektiğini vurgularken kötü bir olay geldikten sonra öğüt verenlerin sayısının çok olduğunu dile getirdi.

- **Karagöz'ün Yaşı (55-56)**

Bu oyunda Karagöz doğdu doğalı yaşadığını yaşın nisbi yani göreceli bir şey olduğunu söyler. Karagöz'ün doğum günü olduğunu ve yaşını söylemek istemediği vurgulanırken yaşının sorulmamasını herkese özel bir soru olduğunu doğru dürüst yaşamayan insanın doğum günü mü olur diye sorarak memnuniyetsizliğini dile getirir.

- **Karagöz'ün Buluşu (57-60)**

Bu oyunda dünyada en önemli şey sağlıktır görüşünden yola çıkarak sağlıktan sonra gelen önemli şeyin ne olduğunu merak eden Hacivat para yani iş olduğunu söyleyerek televizyon ve gazetelere satmak üzere bununla ilgili bir anket yapmaya karar verir. Karagöz sırayla Arap, Yahudi, Frenk ve Rum'a anket yapar. Arap petrol, Yahudi para, Frenk pizza ve makarna Rum ise Enosis olarak cevaplar. Karagöz anket sonucunda her milletten insanların ayrı fikirlerde olduğunu ona dünyada en önemli şeyin sağlık olduğunu vurgular.

- **Karagöz'ün Yeni Mesleği (61-62)**

Bu oyunda Karagöz en güzel mesleğin unutkanlık olduğunu söyleyerek ondan istenilen her şeyi unuttuğunu söyleyerek hastalık numarası yaparak hayatının rahatladığını söylüyor.

- **Karagöz'ün Politikacılığı (63-64)**

Bu oyunda siyasetin, yalan dolan, alavere dalavereye dayandığını ve dünyanın en geçerli işi olduğunu görüyor. Devletin iyi yönetilmediği için dış siyasetteki yapılan yanlışlıklardan bahsediyor.

- **Karagöz ve Hacivat Niçin Öldürülmedi? (65-66)**

Bu oyunda Karagöz ile Hacivat filminin yapıldığını filmin konusu Sultan Orhan'ın Karagöz ve Hacivat'ı idam ettirmesi olduğunu sonra da pişman olup bu iki karakteri perde de canlandırması konu edilmiştir.

- **Karagöz Tumarhanacı (67-70)**

Bu oyunda Çelebi tamir ettirdiği tımarhanenin idarecisi olarak Hacivat'ı düşünür. Karagöz' e de sert davranarak delileri tımarhaneye yönlendirme görevi verir. Üç tane hastayla görüşen Karagöz sonunda bir hekime ihtiyaç duyar.

- **Karagöz'ün Dakikliği (71-72)**

Bu oyunda Hacivat'ın gözü saatte Karagöz'ü beklemekten usanmıştır. Karagöz her şeyi doğru zaman doğru biçimde doğru yerde yapmamız gerektiğini söyler. Bir de işlerimizin aksamaması için her işi zamanında yapmamız gerektiğini vurgular. Çağdaş insanların dakik olması gerektiğini belirtmiştir.

- **Karagöz Milenyum'da (73-75)**

Bu oyunda Hacivat yeni yılın gelişiyle heyecanlıdır. Karagöz'ün Milenyum'a nerede girdiğini bilmek ister. Ama Karagöz Milenyum'un ne olduğunu bilmez. Rum'a ve Hanım Kız'a sorar ve öğrenir.

- **Karagöz'ün Aptallığı (76-77)**

Bu oyunda Hacivat Karagöz'ü kurdukları kulübe çağırmak ister ama nasıl diyeceğini bilemez. Karagöz katılmak istemez.

- **Karagöz'ün Kahveciliği (78-81)**

Bu oyunda Karagöz işsiz olduğundan şikâyetçidir. Hacivat ona kahveci olabileceğini söyler. Karagöz bunun üstüne Hacivat'tan hesapları tutmasını ister. Rum, Yahudi ve Tuzsuz borçlarını ödemezler.

- **Karagöz Trafikte (82)**

Bu oyunda Karagöz trafikte kalmıştır, beklemekten sıkıldığı için kurallara uymaz. Kırmızı ışıkta geçer. Hacivat ona yanlış olduğunu anlatır.

- **Karagöz Ozmosis'e Karşı (83-84)**

Bu oyunda Hacivat, Karagöz'ün kapısına giderek Rum lider Ozmosis'in dünyalı olacağımız önerisini sunduğu müjdeli haberi verir. Karagöz aradan ne kadar zaman geçerse geçsin hiçbir zaman Rumlarla kaynaşamayacağımızı düşmanın asla rahmet okumayacağını dile getirir.

- **Karagöz Çağdaş Baba (85-86)**

Bu oyunda Karagöz, Hacivat'a artık dünyanın değiştiğini 21. yüzyıla geldiğimizi bilgisayar çağında olduğumuzu ve çocukların himayesinde olduğunu dile getirerek dostlarına ayıracak zamanı olmadığını dile getirir.

- **Karagöz, Boş Gezenin Kalfası (87)**

Bu oyunda Karagöz, Hacivat'a emekliye ayrıldığı haberini verir. Yapacak işi yoktur. Hacivat da ona kanser tehlikesi saçan araçları trafiğe bildirmesini söyler.

- **Karagöz'ün Rum Sevgisi (88-89)**

Bu oyunda Hacivat gelecek kaygısı içerisindedir. Rumların maddi açıdan bizden üstün olduklarını ve Amerika, Avrupa ve Ermeni de onların yanında olduğunu söyleyerek sınır kapılarının açılmasıyla Türklerin yapılanları unutup Rumlara kucak açmasından şikâyetçi olduğunu anlatır.

- **Karagöz'ün Mudiliği (90-91)**

Bu oyunda ise Hacivat bir süredir görmediği Karagöz'ü özler ve neden gelmediğini merak eder. Emekliye ayrılan Karagöz, ikramiyesini bankaya yatırdığını, banka batınca da mudi olduğu yalanını Hacivat' a uydurup söyler. Sonra da işin gerçeği ikramiyesinin ancak borçlarını kapatmaya yettiğini söyler. Bunu bu duruma düşenlere üzüldüğü için dile getirmek istediğini vurgular.

- **Karagöz'ün Verimliliği (92-93)**

Bu oyunda Hacivat, Karagöz'e boş boş oturmamasını yapacak bir iş bulmasını öğütler. Karagöz de ona asıl onun boş işlerle uğraştığını balarısı gibi çalışmayı öğrenmesi gerektiğini öğütler.

Karagöz'ün İşe Girmesi oyununda Hacivat bir dairede Karagöz'ün işe başladığını ve kendini göstermek için herkese zorluk çıkardığı haberini alır. O kadar bilgili insan varken neden Karagöz'ün işe alındığını merak eder. Karagöz de bu merakından dolayı onu tokatlar. Sorma-Gir Partisine oyunu verdiği için işe alındığını belirtiyor.

- **Karagöz'ün İşe Girmesi (94-95)**

Hacivat, Karagöz'ün bir devlet dairesinde çalışmaya başladığını ve kendini göstermeye çalıştığı haberini alınca nasıl işe alındığını merak eder. Devlet dairelerindeki istihdamın partizanlıkla alakalı olduğu eleştirisinde bulunuyor.

- **Karagöz'ün Adamlığı (96-97)**

Bu oyunda Karagöz, Hacivat'ı çıkarıcı birisi olarak nitelendirir. Hacivat, Karagöz'e ona bir söz verdiğini ve tutması gerektiğini söyler. Karagöz ise bunu unutmuştur. Hacivat sözünde durmayanın, sözünden dönenin adam sayılmadığını söyler.

- **Karagöz'ün İyiliği (98-99)**

Bu oyunda Hacivat, Karagöz'e Hasan Efendi'nin vefat ettiği haberini verir. Hasan Efendi'nin iyi bir insan olduğunu ve arkasından iyi konuşulması gerektiğini düşünen Hacivat'a Karagöz, insan yalnız birine kötülük yapmamakla kalmamalı, kimin başına bir kötülük gelirse üzülmekle kalmamalı, elinden gelen yardımı yapmalıdır düşüncesinde olduğunu belirtir.

- **Karagöz'ün Çok Yönlülüğü (100-101)**

Bu oyunda Hacivat, Karagöz'e her şeyden anladığını yani çok yönlü olduğunu şarkıcı, sanatçı, müzisyen, futbolcu yönlerinin olduğunu sıralar. Böyle olmazsan işsiz güçsüz, parasız kalacağını belirtir. Karagöz de müzikçi olduğunu ensede tokat çaldığını, teneke, radyo, potakal, elma, güzel ısıklık çaldığını sıralayarak sanatçı demekle sanatçı olunmadığını, çok yönlü sanatçılığın yürek, yetenek ve çok çalışmak istediğini söyleyerek Hacivat'ı susturur.

- **Karagöz Dünyayla Aynı Dili Konuşuyor (102-103)**

Bu oyunda Karagöz dünya devi Amerika'nın yaptıklarına bakılırsa şiddet diliyle konuştuğunu şiddetten anladığını, İngilizlerin ise tarihe bakıldığında hile ile Kıbrıs'ı almalarından alavere-dalavere dili konuştukları anlaşıldığını belirtir. Rumların ise sahte devlet olduğunu belirtir. Dünya ile aynı dili konuşalım ifadesinin kendi kendimizi aldatmaktan öte bir şey olmadığını vurgulayarak Avrupalı ve Amerikalı'dan ahlak, dürüstlük alanlarında alacak dersimizin olmadığını onların alavere-dalavereleri, çıkarıcılıkları, sahtekârlıklarıyla ünlü olduklarını duyurmak ister.

- **Karagöz'e Bayram Ziyareti (104-105)**

Bu oyunda Hacivat önce en yakın gördüğü Karagöz'ün bayramını kutlamaya gider. Karagöz aceleye gerek olmadığını söyler. Çömlek hesabına göre Karagöz'ün bir gün ondan büyük olduğunu söyleyerek ona bayramlık vermesini ister. Karagöz ise bundan utanmasını ve bayram ziyaretinin kısa tutulmasını söyleyerek bayramlık olarak ona güzel bir tokat atar.

- **Karagöz Ekonomik Krizde (106-107)**

Bu oyunda ekonomik krizden, enflasyondan söz eden Hacivat battığını söyler. Karagöz de devletler de insanlar gibidir diyerek bir insan ayda 500 milyon kazanır da bir milyar harcarsa borçlanmak zorunda kalacaklarını söyler. Hacivat da

devletin ambargolar altında olduğunu belirtmesiyle Karagöz, Anavatanın güvencesi altında olduğumuzu hatırlatır.

- **Karagöz'ün Saygınlığı (108-109)**

Bu oyunda Karagöz ile Hacivat hangisinin daha saygın bir kişiliğe sahip olduğunu tartışır. Bunu karşılaştıkları insanların onları görünce ayağa kalkmalarıyla ölçmeye çalışırlar. Hacivat'ı kahvede beş on kişi ayakta karşıladığını belirtir. Karagöz de eşyle her gece olan kavgalarından dolayı bütün mahalle ayağa kalktığını söyleyerek üstünlüğünü ortaya koyar.

- **Karagöz, Karagözcü'ye Karşı - Karagöz'ün Karagözcülüğü (110-111)**

Bu oyunda Karagöz, Hacivat'a artık bu Karagözlük'ten usandığını başkalarını onun yerine oynatmasını söyler. Onu oynatan ün yapan kişiden bıktığını dile getiriyor. Hacivat da onu nankör olarak nitelendiriyor. Karagöz bunun üzerine Karagözlük yerine, Karagözcülük yapıp biraz da onu oynatacağını söyler. Karagözcü, Karagöz suretinin bozulduğunu ona ne olduğun anlamaya çalışırken Karagöz artık bu oyunlardan usandığını belirtmesi üzerine Karagözcü kusuru olduysa onu affetmesini isteyerek, Nasreddin Hoca - Keloğlan ve Karagöz'ün Türk mizahının üç zirvesini buluşturduğundan çok mutlu olduğunu söyler. Karagöz'ün de bir bunalım geçirdiğini anlatılır.

- **Karagöz "Penguenler" Arasında (112-113)**

Bu oyunda Karagöz ve Hacivat "Ararım, sorarım seni her yerde, ıssız gecelerde sevgilim nerde" şarkısını söyleyerek oyuna girerler. Karagöz'ün yüzü gözü mosmordur. Karagöz ve Hacivat'ın bir haftadır kayıp olan karılarını ararlar. Üniversite tahsillerini tamamlamak için penguen kılığına girip üniversiteye yazıldıklarını anlarlar.

- **Karagöz Avrupalı (114)**

Bu oyunda Hacivat, Karagöz'e Avrupa'ya kayıtlarının yapıldığını bundan sonra Avrupalı olacaklarını, Yunanlıların Avrupa Birliği'ne "Karagöz Yunan Oyunu" olarak patent almak üzere başvurduklarını haberini verir. Karagöz buna sevinmez.

Hacivat ise Avrupa'ya gireceği Avrupa'nın onları tanıyacağı ve çok para kazanacakları için mutlu olduğunu dile getirir. Karagöz bu duruma sinir olur. Asla yurdundan çıkmayacağını AB kölesi olmayacağını vurgular.

3.2.2.Ertuğ'un Oyunlarındaki Kişiler:

Karagöz; Görünüşü(dış özellikleri), Konuşması (sesi, telaffuzu), Davranışı (hareket, tavırları) ve başkalarının o kişi için düşündükleri gibi farklı şekillerde tanınmıştır.

3.2.2.1.Görünüşü ve Dış Özellikleri:

Giyim kuşamlarıyla seçtikleri renklerle geldikleri yöreler hakkında bilgi sahibi olurken ellerindeki nesnelerle de kişilerin özellikleri hakkında bilgi sahibi olabiliriz. Bu özellikler yoluyla da oyundaki konuşma ve hareketler, tasvirler ortaya çıkar.

Konuşması, Sesi, Telaffuzu:

Perdeye gelen kişiler bölge şive ve ağızlarına göre konuşurlar. Kıbrıs ağzıyla konuşarak samimiyeti, içtenliği artırır.

Davranışı, Hareketleri, Tavırları:

Karagöz oyunu kişilerinin kendilerine özgü değişim değişmeyen hareketleri ve tavırları vardır. Onların kültürlerini ortaya koyar.

Diğer Oyuncular:

Karagöz ve Hacivat başlarda sadece iki kişiydi. Daha sonraları buna oyunun içeriğine göre birçok kişi katıldı. Hacivat birçok kimse ile görüştüğü için kişiler hakkında başkalarına hüküm verir.

Ana Kişiler (Karagöz, Hacivat) ve Kadınlar (Zenneler, Hanım Kız, Sümbül Hanım, Furtunanın Karısı, Kel Oğlanın Annesi, Karagözün Karısı, Elmas Köçek, Salkım İnci, Hacivat'ın Kızı, Ermeni Kızı, Papazın Kızı) Geleneksel Kıbrıs Türk karagözünde zenne tipleri, esin kaynağını aldığı

Anadolu sahası Türk karagözündeki zenneler gibi aynı doğrultuda varlık göstermiştir. Sayısız zenne tipleri arasında Hanım Kız (Sümbül Hanım) ise olumlu tek tip olarak farklı bir konumda yer almaktadır. (Kımışoğlu, 2014)

Kişi Grupları: İstanbul ağzı konuşanlar (KâtipÇelebi, Tiryaki, Bebe Ruhi, Parapapa), Kıbrıs dışından gelen kişiler (Rum, Arap, Yahudi, Arnavut Çavuş, Laz,

Acem İranlı, Rum Hekim(Yatre)), Müslüman olmayan kişiler (Rum, Ermeni, Yahudi, Frenk, Yorgo,), Kusurlu ve ruhsal hasta olan kişiler (Deli, Zır Deli, Zır Zır Deli, Him Him Çelebi, Hasta, Burunsuz Him Him, Sakat, Dilenci), Kabadayılar ve sarhoşlar (Pekri (Bekri), Tuzsuz Deli Bekir,), Eğlendirici kişiler (Köçek, Çengi, Cambaz, Hokkabaz), Türk Mizahının iki Ustası (Nasrettin Hoca ve Kel Oğlan), Kıbrıs Ağzı Konuşanlar (Mahalle Muhtarı), İkincil kişiler (Dönme, Üstsüz), Hayvanlar (Domuz), Olağanüstü yaratıklar (Dev, Ejderha, Kesik Baş, Çift Başlı Suret, Cin Tarafından Çarpılmış Suret, Cin), Göstermelik nesneler (Karanfil, Kıbrıs'ın fethi sırasındaki Osmanlı Sancağı, Karagözün Evi, Lala Mustafa Paşa Camisi Mağusa, Gece Selimiye Camisi Lefkoşa, Osmanlı Evi Lefkoşa, Mehtapta Hurma Ağacı, Tumarhana, Hurma Ağacı, Meyvesiz Ağaç, Kahvehane, Kıbrısta ve Dünyada Barış Tasarım Çizimi, Avrupa Birliği Bayrağı, Silah, Çalgı Aleti, Araba, Uçak), Geçici Kişiler (Bilgin Dede, Asker, Savaşçı, Atlı)

3.3 Kişiler ve Kişi Grupları:

3.3.1. Ana Kişiler:

1.a Karagöz:

Hacivat'la birlikte başrol oyuncusudur. Birbirlerinin tam zıddı karakterdedirler. Bozuk bir Türkçe ile konuşur. Yanlış telaffuz ve anlamsız konuşmalarıyla konuşulanlara yeni bir mana yükler. Halkın temsilcisidir. Belli bir iş düzeni yoktur. Karagöz oyunlarındaki rollerine göre yapılmış değişik tasvirlerden; Kadın Karagöz, Gelin Karagöz, Eşek Karagöz, Çıplak Karagöz, Süpürgeli Karagöz, Bekçi Karagöz, Çingene Karagöz, Tulumlu Karagöz, Davullu Karagöz.

1.b. Hacivat:

Oyunların Karagöz'den sonraki baş kişisidir. İnce yüzlü, sivri çelebi sakallıdır. (Sakaoğlu, 2003) Kültürlü, iyi eğitim almış, yerinde konuşan ve davranan bilgi sahibi bir kişidir. Arap ve Fars diline hâkimdir. Sürekli Karagöz ile atışma halindedirler. Yine de birbirlerinden ayrılmazlar. Hacivat'ın isimleri Evhaüddin Çelebi, Hacı Evhad, Efelioğlu Yörükçe Halil.

Yaşadıkları yer ise Bursa olduğu rivayet edilirken mesleğinin, attar, ırgatbaşı, işçi olduğu ve Sultan Orhan veya I. Beyazıt döneminde yaşadıkları rivayet edilir.

3.3.2. Kadınlar:

Bütün Karagöz oyunlarındaki giyimleri çok renkli teferruatlı kadınları temsil eden Zenne, Ebru Hanım, Dimyat Pirinci, Nazlı Hanım, Habibe Molla, Rabia Dudu ve Yedi Dağın Çiçeği isimleriyle de anılır. Perdeye çeşitli şarkılarla ortaya çıkan Zenneler kaynana, görümce ve dadı rollerindedirler. Bazı Zenneler'in ahlaki değerlere sahip olmadığı da görülür. Normal, Ferraceli, Dekolte ve Çocuklu Zenne tasvirleri vardır.

Sürekli Karagöz'le kavga halinde olan yeşil elbiseli Karagöz'ün Karısı, Karagöz'ün Kaynanası, Halk Hikâyesi kadın kahramanları Şirin - Zühre, Zennelerle beraber dolaşan kırmızı veya kahve elbiseli Dadı, Kanlı Nigar, Görümce, Kocakarı ve Hamamcıdır.

3.3.3. Kişi Grupları:

Oyunda değişik bir rolde karşımıza çıkan, zengin mirasyedi, perdeye Türk müziğiyle çıkan Çelebi; yaşlı olduğunu kabul etmeyen, afyonun tesiriyle kendinden geçerek , lafı tersinden anlayan perdenin en eski tipi Tiryaki ve İstanbul ağzı ile konuşan kısa boylu, peltek, mavi-kırmızı giyimli Beberuhi'dir.

Perdeye çabuk konuşma ve gevezeliğiyle, kemençesiyle çıkan Laz; bakkallık, pastırmacılık yapan kurnaz, övünen Kayserili; omuzunda baltasıyla ortaya çıkan perdenin en uzun boylu tasviri Kastamonulu oyunda Anadolu'dan gelen kişilerdir.

Dilencilik, devecilik yapan arap, dürüst-mert karakter arnavut, pehlivan mızıkçı Muhacir ve antikacı Acem ise Anadolu dışından gelen kişilerdir. İnatçı, pazarlıkçı Yahudi; elinde bastonuyla çıkan Rum-Frenk; kolunda sepeti, omuzunda torbasıyla cahil Vanlı Ermeni, kuyumcu Ermeni; elinde anahtarıyla dua okuyan Haham oyunda Müslüman olmayan kişilerdir.

Perdeye elinde kama ve kılıcıyla meşhur narasını atarak gelen sert, kaba görünüşlü Tuzsuz Deli Bekir ; argo lisanlı, omuz atarak yürüyen tulumbacı tasviri Külhanbey; Aydın ve İzmirli karışık işleri halletmeye çalışan uzun boylu Zeybek; haksızlığa uğrayan kimseleri korumak, karışık işleri düzene sokan haydutluk efsanelerinin temsilcisi İzmir Efesi; yaşlı kısa boylu, çelimsiz, Kambur Mehmet Efe; elinde içkisiyle çarpık duruşlu Mastör Yani oyunda kabadayı ve sarhoş kişilerdir.

Eğlendirici kişiler ise kötü olayların tatlılığı bağlanmasıyla çiftetelli eşliğinde oyuna çıkan Çengi; ellerinde ziller takarak oynayan Köçekler; elinde denge sopası olan tel üzerine çıkarak marifet gösteren Cambaz ve sünnet oyunlarında çıkan Soytarı tasvirleri vardır.

Hımhım,deli ve kekeme fiziki engelli kişiler de oyunda yer alabiliyor. Zenne'nin annesi ve Çelebi'nin annesi olan Cazular ve bir görünüp bir kaybolan Cinler oyunda yer alan olağanüstü kişilerdir.ayrıca enteresan dualarıyla çiftleri evlendiren İmam, sazı ile gelen Aşık Hasan, Kahya, Ferhat, Canan, Tahir, Çingene, Karagöz'ün Oğlu, Zühre'nin Babası, Cincilik oyununda oynayan Hacivat'ın Kızı, karakteri ile babasına benzeyen Hacivat'ın Oğlu'nun ve Muslu geçici kişilerdir. Çömlekçi, Hararcı, Hacivat'ın Karısı, Ciğerci, Turşucu, Çerkes, Soytarı, Kopuk ve Adalı Zeybek perdeye çıkmayan kişilerdir.Perde de oyuna çıkan ve konuşmayan kişiler ise Cihazcılar ve Seğmenler'dir.

4. BÖLÜM

ESERLERİ

4.1. Kitaplar:

4.1.1. Kıbrıs Türk Karagöz Oyunları adlı kitabın incelenmesi

Ertuğ, Mehmet (2010). Kıbrıs Türk Karagöz Oyunları. Basım şehri: Lefkoşa, Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği Yayını, TipografArt Basım Yayın Ltd. yayınevi, 144 sayfa.

Kitap Ön söz, Giriş ve 3 bölümden oluşmaktadır. Kitabın Giriş bölümünde Karagöz oyununun kültür geleneğimizin yaşatılması, günümüzde de büyük bir özveriyle sürdürülmeye çalışıldığı oyunlardan izleyicinin amaçlanan mesajı alması, Karagöz oyununun bölümleri ve ne zamanlar oynatıldığından bahsediliyor.

Türk Mizahı Zaman Tünelinde (Denemeler)

Birinci Bölümde günümüze kadar oynatılan oyunlardan örnekler yer alıyor. Ancak bölüme herhangi bir ad verilmemiştir. Burada yer alan oyunlar 2. Bölümde yer alan “Oyun metinlerinin incelenmesi” bölümünde verilmiştir. İkinci Bölüm “Anlık Oyunlar ve Güncel Spotlar” adını taşımaktadır ve burada toplamda 7 kısa oyun yer almaktadır. Üçüncü Bölüm ise “Kıbrıs Türk Mizahı Zaman Tünelinde (Denemeler)”başlığını taşımakta ve burada da çeşitli oyunlara yer verilmektedir.

Kitabın sonunda ise Ertuğ’un oyunlarda kullandığı Göstermelikler ve Suretlerin resimlerine yer verilmiştir. Burada yer alan resimler orijinal ve değerlidir.

İkinci Bölüm olan “Anlık Oyunlar ve Güncel Spotlar” başlığı altında yer alan bazı oyunlar ve spotlar şunlardır:

ART yayınları için hazırlanan spotlar;

Spotlardan kasıt Kıbrıs Türk halkını derinden etkileyen olayları oyunlarına uyarlayarak halka güzel etkili mesaj vermek istenmiştir. Özellikle Kıbrıs sorununu çözmek için hazırlanan Annan Planının 24 Nisan 2004 tarihli referandumda Kıbrıs Türk kesiminin yüzde 65 “evet” derken, Kıbrıs Rum kesiminin yüzde 76 “hayır” demesi üzerine Mehmet Ertuğ’un bu Kıbrıs halkını yakından ilgilendiren güncel olayları ele alması dolayısıyla tarihi bir belge niteliğini de taşımasına öncülük etmiştir. Edebiyat ile tarihin içiçe olduğunun da kanıtlamıştır. Buna paralel olarak Yorgo ile Karagöz’ün söyleşinde referandum gününde Rum halkı ve Türk halkının düşünceleri konu edilmiştir. Mehmet Ertuğ’un burada milliyetçilik ve vatanseverlik ruhu ön plandadır. Yine Papa’nın Türkiye’ye olan ziyareti de konu edinmiştir. BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon’un adaya gelmesini ve Kıbrıs halkına “Kaderiniz kendi elinizde” mesajını vermesini eleştirmiştir. Kısacası spotlarında politik konulara sağ görüşlülüğü milliyetçilik duygularının ön plana çıktığı görülürken, karşıt görüşte olanları ve Rum halkına eleştirel bir gözle bakmıştır. Karagöz Fin Hamamı’nda spotunda ise Avrupa Birliği’nde olan Finlandiya’daki sıcak sudan soğuk suya girme biçimindeki uygulanan vücutta şok etkisi uyandıran uyarıcı özellikteki hamam olan,Fin hamamımı ele alınmıştır. Buradaki amaç Avrupalı olma hevesidir. Sanatçı Avrupa ülkelerine olan özentiyi eleştirmiştir.

Referandum öncesi Kıbrıs’ta plana dair konuşmalar ART’nin gerçekleri halkla paylaştığı konu edilmiştir.

Karagöz Fin Hamamı’nda;

Karagöz, Hacivat’a Fin Hamamı’na gittikten sonra zayıfladığını Avrupalı’nın eline düşülmeyeceğini söyler.

Yorgo ile Söyleşi;

Yorgo, Referandum gününde Yorgo, Karagöz’e çözüm istediklerini söyler. Karagöz de bunun mümkün olmadığını mesajını ona verir.

Papa'nın Ziyareti;

Hacivat, Karagöz'e Papa'nın Türkiye'yi ziyaret edeceği haberini vermesiyle bu duruma sinirlenir. Dinini ve Peygamberini sevmeyenlerin ülkemize gelmesini uygun bulmaz.

NTV için hazırlanan spotlar

Hacivat, Karagöz'e Kıbrıs sorununu çözmeleri gerektiğini söyler o da terbiyem müsait değil, donumu asla çözmem diyerek karşılık verir. Referandumdaki kararlarının hayır olacağını belirtir.

Falcı - Bay Moon Kıbrıs'ta;

BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon Rum ve Türk tarafında karşılanması ve Moon'ün iki tarafın falına bakıp kaderlerinin kendi ellerinde olduğunu söylemesi konu edilmiştir.

Üçüncü Bölümde yer alan bazı oyunlar ise şunlardır:

Sanatçı diğer oyunlardan farklı olarak Türk mizahının ustalarından olan Nasreddin Hoca'ya ve Keloğlan'a oyunlarında yer vermesi eski tarz klasik oyunların dışına çıktığını gösteriyor. Modernize edilmiş oyunlar yaratmıştır. Bu bölümdeki oyunlarında da yine politik konulara da değinmiştir.

Nasreddin Hoca'nın Saygısı;

Oyununda Karagöz Türk mizahının tüm ustalarını bir arada gördüğü için çok mutludur. Karagöz, Hacivat'tan çektiği yetmezken bir de Keloğlan ile de uğraşacağını söylüyor. Eşeğine ters binmiş camiye giden Nasreddin Hoca bu hareketini halkına olan saygısından kimse arkasında kalmasın diye yaptığını söylüyor.

Uygunsuz Soruya Usturuplu Cevap

Oyununda Hacivat ile Karagöz kendi aralarında tartışırken soruna çözüm bulamayıp konuyu Nasreddin Hoca'ya danışma kararı alırlar. Hacivat, Nasreddin

Hoca'ya tuvalette sakız çiğnemenin günah olup olmadığını sorar. Nasreddin Hoca'da günah sayılmadığını gören olursa normal karşılanmayacağını belirtir.

Herkes Haklı (Hoca'nın Kadılığı)

Oyununda ise Hacivat, Nasreddin Hoca'ya Karagöz'ün kendisini haksız yere, sebepsiz yere dövmesinden şikâyet eder. Nasreddin Hoca da Karagöz'ün de dinlenmesi gerektiğini söyler. Karagöz'ün savunması da Hacivat'ın kendini çok bilgili görüp onu her ortamda küçük düşürdüğünü belirtir.

"Hoca" Kıbrıs Sorununu Çözüyor

Oyununda Hacivat Kıbrıs sorunu konusundaki gelecek kaygılarını Karagöz'e aktarır. Keloğlan ve Nasreddin Hoca'ya da akıl danışır. Onlardan çare bulmalarını isterler. Keloğlan çare bulamazken Nasreddin Hoca zorla güzelliğinin olmadığını inanır.

4.1.2. Büyük Düşünür, Felezof, Nejmi Sagib Bodamyalızade Mektupların Adamı adlı kitabın incelenmesi

Mehmet Ertuğ (2011). Büyük Düşünür, Felezof, Nejmi Sagib Bodamyalızade Mektupların Adamı. Basım yeri: Lefkoşa, 270 sayfa.

Eser Giriş, Önsöz, Nejmi Sagib Bodamyalızade'nin biyografisi, onu yakından tanıyanların anılarından, mektuplarından, dört yüz sayfalık defterinden, İngiliz kralına mektuplar ve ulaşabildiğimiz yayınlanmış kitapları ve kitaplarından alıntılar bölümlerinden oluşuyor.

Kur'an-ı Kerim'in Şiir Diliyle Türkçe ve İngilizce Çevirmen Yorumcusu...

Mehmet Ertuğ bu eserinde kelime anlamı, bilimin ve bilgi alanının temelini oluşturan felsefenin gelişmesine katkıda bulunan filozof, halk diliyle Felezof adıyla Kıbrıs'ın yetiştirdiği tek düşünür, Oxford Üniversitesi birincisi, Kur'an-ı Kerim'in şiir diliyle İngilizce ve Türkçe Çevirmen ve yorumcusu, ilk özel okul kurucusu, İngiliz hayranı ve sempatizanı, Kıbrıs Türk'ünün en zor günlerinde "Kıbrıs Müslümanları Temsilcisi", "Kıbrıs Türkleri Vekili" görevlerinde bulunan barış, adalet sevdalısı

yurtsever, yaşadığı toplumu ve çağdaşlarını aşan dünya görüşüne sahip Necmi Sagib Bodamyalızade'ye ait bilgileri mektupları, kitapları, karamalarından oluşan hazine değerindeki taslakları otuz yıl gibi bir sürede toplayıp belgelere dayandırarak eserini oluşturmuştur. Türkçe, İngilizce, Arapça dillerine hakim olmasının yanında engin bir din ve Müslümanlık bilgisine de sahip büyük, korkusuz bir eleştirmendi. Topladığı bilgilerle onu tanıtmış ilginç farklı yönlerini ortaya çıkarmıştır.

Nejmi Sagib Bodamyalızade, bu eserinde Harid Fedai'nin Nejmi Sagib Bodamyalızade hakkında övgü dolu çocukluğuna ve gençliğine dair bilgilere yer vermiştir.

Bodamyalızade yaşadığı dönemde anlaşılmamış, değeri bilinmemiştir. Ertuğ bu eserinde yaptığı incelemeler sonucu şaşkınlığından dolayı farklı, karşıt duygu ve düşüncelerle oluşturmuştur.

İnancı, din konusunda çağdaş bir tutuma sahip ve 40 kişilik koro ile ilahiler okutmuş, insanlığın din sayesinde kurtulacağını savunmuştu.

O Bir Devrimci ve Düşünürdü, toplumun, insanlığın problemlerini kaleme alan düşünürdü(mütefekkir). Rauf Raif Denktaş onun için "Eksantrik birisiydi" yorumunu yapmıştı.

Aynı Semtte Yaşamış ve Birkaç Kez Meclisinde Bulunmuş Ülkemizin Yetiştirdiği Musikişinaslardan Sayın Aydın Hikmet "Felezof" Hakkında Şöyle Diyor, bilgisine güvendiği Felezof ile ortak arkadaşları olduğu için çok mutlu olduğunu belirtirken İngilizce ve Türkçeye çevirdiği Kur'an-ı Kerim'in düz okunmasını savunmasını çok iyi hatırladığını dile getiriyor.

Meslektaş Sayın Hilmi Damdelen'den Bir Anı, onun zekâsına, farklı duruşuna, tarzına, ilginç hareketlerine hayrandı. Ayrıca Amerika'daki bir doktorun buluşunu basın yoluyla duyurması da takdire şayandı.

Halka göre her şeyi bilen, hoş, garip, tuhaf, gözü kara anlamında Felezof ünvanını ona halk takmıştı. İngiliz sempatizanı ve vatansever Felezof, mektuplarının sonunda muhakkak "Kimse İngiliz ulusunu benim kadar çok sevemez..." sözcükleri ile sonlandırırdı. Lefkoşa'nın Rum kesiminde Ledra Caddesinde bir Rum otelinde vefat ettiği için vasiyeti anavatan topraklarına gömülmesi mümkün olmamıştır. Bu da değerli düşünür, eğitimci, vatansever için hoş bir durum olmamıştır.

Neden Unutuldu? Toplumun bir parçası olan Felezof, inatçı, barışçı, mücadeleci, inançlı, belki ilk ve tek düşünürü Felezof her şeyi erken unutan ulusumuzun kurbanı olarak düşünüldü.

Anlaşılmaz Bir Kişilik, Müslüman, dindar, İngiliz sempatzanı, milliyetçi, çağını aşan düşünür, iyi bir eğitimci, edebiyatçı, Türkçe, İngilizce, Arapça dillerine hâkim, engin bir bilgi birikimi ve kültüre sahip şair ve yazar halkın sevgilisi, Kur'an'ı şiir diliyle İngilizce ve Türkçeye çevirmiş, 1955'ten itibaren Kıbrıs Türk Halkı için büyük bir varoluş mücadelesi vermiş Felezof'a gerekli değerin verilmemesi ve unutulmasına duyulan üzüntü dile getirilmiştir.

10.08.1988'de Kaleme Aldığım Notlarımdan: Ülkücü, inançlı, Müslümanlığa tutkun Tanrı aşığı Felezof'u kendine ait dünyasında hayalleri ve amaçları vardı. O inatçı kişiliği veya deli olarak tanınıyordu. Büyük bir aile servetine sahip olmasına rağmen geriye aile mirası olarak bir şey bırakmamıştır. Sadece kendine ait birçok hatırası kalmıştır. Kitapları, mektupları, notları ve defterlerine sahip çıkılmamıştır. Müslümanlığı tek kurtuluş yolu olarak gören eğitimci Felezof, Kur'an'ı şiir diliyle Türkçe ve İngilizceye çevirerek edebiyatçı, eleştirmen G. Bernard Shaw ve hükümet başkanlarının takdirini kazanmıştır. Shakespeare okulunu kurup yönetmiştir. Yurdumuza ana okuldanyüksekokul düzeyine kadar eğitimi sağlayan Felezof, devlet okullarından üst düzeyde başarı sağlamışlardır. Oxford Üniversitesi'ndeki öğreniminin etkisiyle İngiliz sevgisi ve hayranlığına rağmen dönemin İngiltere ve Kıbrıs'taki yöneticilerini eleştirmiştir. En yüce inancı, gelişmiş eğitim, mükemmel sosyal yaşam, ideal sevgi, güzelliğin, ilericiğin simgesi Felezof, öncü ve örnek olmuştur.

Kendisiyle Uzunca Bir Süre, İş Yerlerinin Birbirine Yakınlığı Nedeniyle Komşuluk Yapmış ve Dostluk Kurmuş Terzi Seyfi Türkel'in Anılarından: Dükkânını sık sık ziyaret ettiğini aynı binada iş yerlerinin olduğunu, komşu olduklarını, önceleri Selimiye Cami yanındaki okulunun sonraları Çetinkaya Spor Kulübü'nün üst katında olduğu hakkında bilgi veriyor. Keflinin de Fırıncı Deli Hüseyin olduğunu söylüyor. Felezof'un İngiltere'de okul birincisi olarak mezun olduğu bilgisini de veriyor. Hoş sohbet olduğunu, kralın kızını alamayınca deli olduğunu ve Uzunyol'daki bir otelde kaldığı ve orada vefat ettiği bilgilerini paylaşmıştır. Avukat

Niyazi Korkut'tan aldığı bilgiye göre de bütün masraflarını İngiliz Hükümeti karşıladığını söylemiştir.

Lefke'deki bir okulda eğitim veren Felezof Ermeni şoförü ile her gün Lefkoşa'dan Lefke'ye gider ve dönerdi. Toplam dört Kıbrıs Lirası öder, bunun karşılığında makbuz alır ve şahit olarak da kendisine imzalattığını söyleyen Seyfi Türkel bunu merak edip ona sorduğunda altmış Kıbrıs Lirası maaşının yetmediğini görüp bir gün bunları ödeneceği düşüncesiyle yaptığına ona belirttiği bilgilerini vermiştir.

Rum kesiminde ölen Bodamyalızade'nin torbalar dolusu kitapları ve eşyaları Evkaf bahçesine getirilip buradaki fırında yakıldı. Kitapların arasında göze takıldığı zaman kitaplara bakılınca çıplak kızlar görünen gözlüklerin de olduğu söylentilerini de bildiren dönemin ünlü terzisi Türkel, bayramda takım elbise diktiğini fakat bazı yerlerini beğenmediği için tartıştıkları bilgisini de paylaşmıştır.

Evinin Fotalılar Hanının karşısında olduğunu sonradan bitişiğinde Shakespeare School'un da olduğunu söyledi.

Sürekli dükkânına uğradığını ve sohbet ettiklerini dile getirdi.

Bir başka anısı da Felezof'un yılan beslediği ve yılanı sözünü geçirdiği hiç unutmadığı anıları arasındadır.

Bir diğer ayrıntı da ona Türkel soyadı vermesidir.

Bir Dönemin Ünlüsü:

"Felezof" (Feylezof/Filozof)

(Nejmi Sagib Bodamyalızade)

İçinde yaşadığı toplumla dengesizlik yaşayan Felezof büyük bir kültür birikimine sahip Shakespeare'in eserlerinin asıllarını ezberlemiş, Yunan Klasiklerini de etüt etmiştir.

Yazar Felezof'un Kıbrıs Müslümanları Temsilcisi olarak görülmesinin yanında çevresine ve dönemine göre kültür ve bilgi birikiminin çok olduğundan dolayı anlaşılmadığı ve kendini anlatamadığı Felezof kendisi için Kıbrıs Müslümanları Temsilcisi ve Kıbrıs Türkleri Vekili sıfatlarını kullanmıştır. Bunları yazdığı mektuplarından öğreniyoruz.

Mektuplarında engin kültürüne, bilgisine İngiltere hayranlığını, hayal gücünü bulurken şaşkınlığa da düşersiniz. İngiltere Kralına ve makamlarına yazdığı mektuplarda "Hiçbir kimse İngiltere'yi benim sevdiğim kadar sevemez ve hiçbir kimse İngiltere için benden daha içten duacı olmayacaktır." sözlerini söylemiştir.

Neden "Felezof" (Filozof)

Felezof ünvanı efsane adam Necmi Sagib Bodamyalızade'nin öz adını unutturacak şekilde onunla özdeşleşmiştir. Hatta başımıza felezof kesildi deyimi halkın diline onun sayesinde gelmiştir.

İlginç bir özelliğinden daha bahsedilmiştir. Çok seyrek üzerine bindiği bisikletinin önündeki seledede kitaplarını, evraklarını ve büyük çantasını taşıyordu.

Yazarın gözünün önüne ağır adımlarla düşünceli bir şekilde Asmaaltı sokağından geçişi geliyor.

Felezof halkının gözünde kendini okumaya ilme adanmış biraz hoş birisi bir efsanesi-öyküsü vardı.

Bu bölümde halk arasındaki efsanesine de değiniyor. Efsaneye göre İngiliz Kralı, Oxford Üniversite'sini birincilikle bitirene istediğini verme vaadinde bulunuyor. Necmi Sagib Bodamyalızade üniversiteyi birincilikle bitirince kraldan kızını ister. Kral bu isteğini yerine getirmeyince de halkın dilinde "bir hoş" olur. Halkın gözünde bu normal karşılanır. Fazla okumanın bir sonucu olarak görünür. Bu efsanenin kaynağı İngiliz Sömürge Yönetimi'nin verdiği bunalımla Kıbrıslı Türklerin İngilizlere karşı olan güvensizliğidir.

Cemal Çomunoğlu gözünde Felezof, mahallesindeki erik ağacının meyvelerini toplamaması ve kuşlara yem olarak bırakıp zevkle bunu izlemesini ve 21 tane kuş kafesinin olduğunun bilgilerini paylaşıyor.

Komşusu Terzi Seyfi Türkel'in gözünde Felezof, yılan beslediği bilgisi verilmiştir.

Yunan ve Batı Klasiklerini okuyup yorumlayan Felezof içinde yaşadığı toplumun kültür düzeyinin üstünde olduğu için halkın onu anlamayışı, ona bakışı yakıştırmaların en büyük nedenidir. Kendisi de bunun farkında olacak ki kendine Felezof ünvanını yakıştırmıştır.

"Yeni Kıbrıs"ın Mart 1978 Sayısında Necmi Sagib Bodamyalızade Hakkında Yayımlanan "Hüseyin Sencer"ın İlginç Yazısı

Öncelikle Bodamyalızade'nin kişiliğinden bahsederken iyi derecede İngilizce bilgisi olduğundan bilgili, duygulu bir edebiyatçı ve öğretmen olduğundan bahsediyor. Öğrenimini İngilizce olarak almış ve birçok gence İngilizce öğretmiştir. Özellikle özel okulunun olması kültür seviyesinin ne kadar üstün olduğunun göstergesidir.

Shakespeare School "Filozof'un Mektebi" orta eğitimin diploması tanınan, ilk özel okuluydu. Bu okulda Filozof isteyenleri hükümet imtihanlarına hazırlıyordu.

Asıl adı Mahmut Aziz olan Necmi Sagib orta boylu, şişman, kırmızı yüzlü, dalgalı saçlı, eksantrik kişiliğinin yanında göğsüne kadar inen sakalıyla garip halleriyle herkesin ilgisini çekiyordu.

Necmi Sagib'in isminin anlamı gökyüzünün en yüksek yıldızı anlamına geliyordu. Türkçe ve İngilizce şiirler yazmıştır. Namık Kemal'in "Hürriyet Kasidesi'nin" Ode To Liberty adıyla manzum çevirisi ve İngilizce "Manzum Kur'an "ı iki önemli eseri, Kıbrıs'ta, Türkiye'de ve İngiltere'de beğenilmiş "Mütercim ve Müfessir-i Kur'an-ı Azimüşşan" unvanlarına layık görülmüştür. Rumların Yunanistan'a ilhak hayali için uğraşıp, örgütlenirken Türkler de bir nemelazımcılık varken Necmi Sagib Bodamyalızade köy köy evleri, kulüpleri, kahvehaneleri dolaşıp Türklerin kendisini vekil tayin etmesi talebinde bulunur ve ciltli kalın deftere binlerce kişi imzasını atar. Bunun üzerine İngiltere'nin tanınmış önde gelen kişilerine mektup yazarak Ada'nın Yunanistan'a ilhakını onaylamadıklarını istemediklerini duyurur. Cevapların olumlu olduğunu vatandaşa duyurur. Bu cevaplar arasında ünlü yazar, edebiyatçı George Bernard Shaw'un mektubu da yer alır.

K.A.T.A.K'ın kuruluşuna kadar Bodamyalızade'nin siyasi çalışmaları sürmüştür. Paraya önem vermeyen Necmi Sagib bekârdı. Ailesinden kalan malı satıp yediği için son zamanlarında maddi problemler yaşamış ucuz otel ve pansiyonlarda kalırdı. Yaşamını sonunu bedava kaldığı Rum kesiminde Lidra sokağındaki Olimpos Otelinde ölü bulunmuştur. Kızılhaç vasıtasıyla ölüm haberi öğrenilmiş ve Tüccar Hüseyin Ziya Demircioğlu tarafından Cenazesi Türk kesimine getirilip defnedilmiştir. Shakespeare Mektebi Müdürü, Mütercim, Müfessir-i Kur'an-ı Azimüşşan ve Cemaat Temsilcisi, şiirleriyle, kitaplarıyla halkı aydınlatan sayısız

öğrenci yetiştiren, toplum yararına politik eylemlere giren emekli öğretmene yaraşır bir son olmamıştır.

Mektupların Adamı

Öğretmeninin Onu Yönlendiren Kehaneti:

Muallim Midhat Bey Kimdir? Bener Hakkı Hakeri'nin Kültürümüzde Sanatçılar ve Yazarlar, İsimler Sözlüğü'nden

Mithat, Mustafa ile ilgili öğretmen ve avukatlıkla çevirmenlik yapmış olduğu bilgilerine yer verilmiştir.

Aynı zamanda bu kitapta Necip Sagib Bodamyalızade'ye hayatı ve eserlerine dair bilgi veriliyor.

İlk Mektuplarından Alıntılar

İlk mektubunu İngilizce öğretmeni Mithat Bey'e İngilizce olarak yazdığı birçok mektubunun kurşunkalemle ve İngilizce veya eski yazı ile yazıldığının bilgisini taslaklardan öğrenilmiştir.

Necmi Sagib'in bisiklet siparişini, Londra'dan almak istediği kitapları, mektupları yer almıştır. Otobiyografisini mektuplarına dökmüştür. Mektuplarını 118 sayfalık bir defterde toplamıştır. İlk mektubunu Bafta kendisine örnek aldığı Muallim Midhat Efendi'ye İngilizce olarak yazmıştır.

Defterindeki karalamaları ilk sayfasında kendisine gönderilen kitaplar hakkında bilgiler yer alıyor. Kitap siparişleri, kitap fiyatları hakkında teşekkür faturaları, öğretmeni Mithat Bey'e kitap alımı, La Selle Extension Üniversitesi'ne ve Hukuk bölümüne kayıt şartları ile ilgili yazıları, bazı isim ve adresler, Muallim Midhat Bey'e annesi konulu mektubu, problemleri konulu mektubu, rahatsızlıkları konulu mektupları, öğretmenden mektup beklediğine dair istek mektubu, Mithat Bey'in sağlığını öğrenmesiyle ilgili mektubu, kendi iç dünyası ile ilgili konularda, ilacın vücudunda bıraktığı kötü etkiden bahseden bölümler yer alıyor. Midhat Bey'e Trajik-romantik bir mektup yazıyor. Enerjik bir ruh haline sahip olduğunu söylüyor. Yazdığı İngilizce şiirlerini yayınlamasını isteyen mektup yazıyor. Öğretmeninden ve babasından iyileşmesi için tavsiye istiyor. Başka bir mektubunda ruhunun

boğucu bir ateş gibi bahsediyor. Tutuklu kaldığı günleri, hapisten çıktıktan sonra Kıbrıs'a gönderilen gemide yazdığı mektubunda ulaşılmıştır.

İngiliz Kralı'na Mektuplar

İngiltere düşmanlarının onu 6 ay Colney Hatch Hastanesinde hapsedtiğini belirtmişti. Oxford'da bulunduğu sırada gerçekleşen 3 ay süren kömür grevi sorunu çözümü planı hakkındaki mektubu yer alır. Fakat bu mektuplar krala postalanmamıştır. Krala ve başbakana mektup gönderme çabasını konuşma fırsatı bulduğu herkes hatta müfettişe bile postalanması reddedildiğinden bahsediliyor. Yüce Majestelerine yazdığı mektupları küçük bir İngiliz çocuk postalamak istemiş ama başarıya ulaşamamıştır. Başka bir mektubunda Colney Hatch Hastanesi'ne hapsedilme isteği dışında Kıbrıs'a gönderilmesi ve Büyük Britanya'nın yaşamsal çıkarları, gelecekteki güvenliği konulu mektubu vardır.

N. S. Bodamyalızade'nin İngiliz Kralı'na Yazdığı 24 Temmuz 1923 Tarihli Mektuptan Alıntılar:

Mektuplarında İngiltere sevdasına, siyasi konulara, hükümetin izlemesi gereken politikalara, Allah'ın gücüne ve adaletine insanlık tarihinde yaşanan benzeri tesadüflere, dünya edebiyatındaki şaheserlerin tema ilham ve tertiplerine yer verdi.

Büyük Defterden

Mehmet Ertuğ, Necmi Sagib Bodamyalızade'nin 400 sayfalık büyük defterinde Felezof'un Kıbrıs Valisi'ne, yerel ve İngiliz gazetelerine Kıbrıs Maarif Dairesi ve Kurumlarına İngiltere başkanı ve bazı bakanlara gösterdiği bazı mektupların taslakları ve kaleme aldığı notlar, düşünceleri, olaylar hakkındaki görüşleri, dünya görüşünün yer aldığı alıntılarını inceleyip değerlendirmiştir. Eski yazı başlıklı defterinin içeriğinde Necmi Sagib Bodamyalızade, eğitime, kendisine yapılan haksızlıklara, önerilere, tehditlere, dinî bilgiler, okul yönetimi, rica-şikâyetler, uyarı mektupları, hastanedeki durumunu anlatan mektuplar, Afrodit'i araştırmış, Rum terörü, ilahi adaletin tecellisi ve siyasi konularla ilgili kaleme aldığı mektupları yer alıyor.

Türk -Rum okullarını karşılaştırma hakkında, Haçlı seferlerinde Müslüman-İngiliz dostluğu hakkında, Türk Lisesi'ni büyük başarısı hakkında, Namık Kemal'in bir şiirinin çevrisi de yer alıyor. Şehit mezarları hakkında, Megan'a Mektup ve bir öneri ve dünya barışına katkı çabası, bayan öğrencileri hakkında, Türk Valisi'ne Münir Bey olayı, Rumlar'ın Enosis faaliyeti ve Türkler'in isteği Anavatan'a devri hakkında, Mısır'a yakınma hakkında, Türk-İngiliz ittifakı önerisi, İngiliz bakanın Shakespeare Okulu'nu ziyareti ve Büyük Britanya Enstitüsü kurulması hakkında, eski yazı bir bildirisi yer alıyor.

Felezof'un Ulaşabildiğimiz Yayınlanmış Kitapları ve Kitaplarından Alıntılar

Eserin bu bölümünde Kur'an'ı yorumlaması tercüme ettiği kitabı, Büyük Britanya ve Müslümanlar aslı yapıtı, Manzum Kur'an 14 dizelik İngilizce manzume, İngiltere'nin malı bizim güzel Kıbrıs'ımız İngiltere'nin Kıbrıs'ı işgal edişinin 50. yılını kutlamak için yayımlamıştır. Kutsal Çağrı yapıtı, Besmelenin İngilizcesi yapıtı, Manzum Kur'an'ı, Başkan Roosevelt anısına Hürriyet Kasidesi, Kutsal Ayetler kitabı eserleridir.

Kitabın Son Söz bölümünde Mehmet Ertuğ belgelere dayalı Felezof hakkındaki duygu, düşünce ve eserlerini ortaya koyduğunu belirtirken iyi derecede İngilizce bilgisine, Türkçesine ve dini bilgiye sahip olduğu için ona hayranlık duymakta olduğunu dile getirerek yararlı olmayı amaçlamıştır.

Yine Nejmi Sagıb Bodamyalızade'nin etkilendiği önemli kişilerin kısa hayat hikâyelerine yer vermiştir. Bunlar, William Shakespeare, Bernard Shaw, Franklin Delano Roosevelt, John Milton, İyonya ve İyon Medeniyeti yer alıyor.

Bodamyalızade'nin kitap gönderdiği ünlü kişilerden Felezof'a gelen mektuplardan bazılarının kopyaları yer alıyor.

Yapıtın en sonunda da yaşamından resimlere yer verilmiştir.

4.1.3. Geleneksel Kıbrıs Türk Tiyatrosu Kitabı adlı kitabın incelenmesi Ertuğ, Mehmet (1993). Geleneksel Kıbrıs Türk Tiyatrosu. Lefkoşa: Yorum matbaası, 93 sayfa.

Kitap Giriş, Ön söz ve Kıbrıs'ta Gölge Oyunu (Karagöz), Son Karagözcüler ve Kıbrıs Seyirlik Oyunlarından Birkaç Örnek olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Kitabın Giriş bölümünde sanatımıza, kültürümüze sahip çıkıp değerlendirmemiz ve geliştirmemiz bunu gelecek nesillere aktarmamız gerektiği üzerinde duruluyor. Halkımıza kültür ve sanat bilincini aşılayıp dünya ülkeleriyle sanat ve kültür köprüsü kurularak geçmiş i irdeleyip geleceğimizi aydınlatmamız gerektiği üzerinde durulmuş. Bakanlığımızın da bunu hakkıyla yerine getirdiği vurgulanmıştır. Katkı koyan araştırmacı ve yazarlarımızın da kutlanması gerektiği belirtilmiştir. Ön söz de ise eğitici, eğlendirici, eleştirici seyirlik oyunlarının toplumun sosyal ve kültürel hayatında önemli bir yere sahip olduğu belirtilirken bunlar hakkında sınırlı sayıda kişiden bilgi alabildiğimiz vurgulanmıştır. Oyunların Kıbrıs ağzıyla, Kıbrıs'a özgü bir nitelik kazanmasıyla halk tarafından benimsenmiş ve beğenilmiştir. Çağdaş tiyatronun da doğuşunu etkilemiştir. Kitabın birinci bölümünde özgün Kıbrıs Türk tiyatrosu, Türk tiyatrosunun doğuşu, Kıbrıs Türk tiyatrosunun durumu, Kıbrıs'ta gölge oyununun doğuşu Muhittin Sevilen'in "1000 Temel Eser" arasında yayınlanan Karagöz adlı eserin önsözünde yer alan gölge oyununun doğuşu, Kıbrıs'a nasıl geldiği, Kıbrıs'ta oynatılan oyunların içeriği, Karagöz seyircisi, Karagözün nerelerde, nasıl, ne zaman oynatıldığı, sosyal yaşama etkisi üzerinde durulmuştur. Son Karagözcüler, Rum Karagözcüler, Cumhurbaşkanı sayın R.R. Denktaş'ın babası Hakim Raif Bey'den dinlediği bir Rum Karagözcü ile ilgili anı ve Gölge Oyununun geleceği hakkında bilgiler verilmiştir. ayrıca Kıbrıs'ta meddahlık, Kıbrıs'ta Ortaoyunu ve diğer seyirlik oyunları hakkında bilgiler yer almıştır.

Özgün Kıbrıs Türk Tiyatrosu İçin...

Kıbrıs Türk Tiyatrosunun kökeninin incelenmesi için dünyadaki gelişiminin de bilinmesi gerektiği belirtilmiştir.

Zevk, eğlence tutkunu Yunanlılar, tanrıya şükranlarını dile getirmek için yılda bir kez düzenledikleri Dionysos şenliklerde güldürücü öykülerinden esinlenerek doğmuş ve bazı kişiler bunu meslek haline getirmişlerdir. Oyuncusu tek kişi olan Monologos tiyatro türü doğdu. Oyunlar kişilere göre, konulara göre sınıflara ayrıldılar. Günümüze kadar gelmiştir. Eski Yunan uygarlığından Romalılar devralmıştır. Ortaçağ başlarında da kilise tiyatroyu yasaklamıştır. Ortaçağın

sonlarında da dinsel propaganda niyetiyle ondan yararlanma amaçlı Pantomim söz tiyatro türü doğmuştur.

Türk Tiyatrosunun Doğuşu

Fuat Köprülü Türk Tiyatrosunun doğuşuna dair derin araştırmalar yapmıştır. Türklerin göçebe yaşamında gezdikleri yerlerde efsane kahramanları anlatırlarken İslamiyet'in kabulüyle bu durum Müslümanlıkla ilgili konularda verilmeye başlanmıştır. Saraya kadar taklitlerin girdiğine dair de bilgiler veren Fuat Köprülü seyirlik oyunların en önemlisinin Karagöz olduğunu ve Karagöz doğuşunun Bursa'da Sultan Orhan zamanı 14. yüzyıla denk geldiği bilgileri verir. Karagöz'ün canlısı diye bilinen Ortaoyunu ise 20. yüzyılda İstanbul'dan gelmiştir. Meddahlık (Monologluk), Karagöz ve Ortaoyunu tiyatrosunun kurulmasına kadar olan Eski Türk Tiyatrosu dönemi olarak sayılır. 19. yüzyılın ikinci yarısında da Türkiye'de başlamıştır.

Kıbrıs Türk Tiyatrosunun Durumu

1571 Kıbrıs'ın fethiyle seyirlik oyunları Türkler tarafından adımıza gelmiş ve Kıbrıs'a has bir kimliğe kavuşmuştur. Karagöz en çok sevilen Geleneksel Türk Seyirlik oyunu olmuştur. Sanatçılar yetişmiş, yeni suretler yaratılmış, Kıbrıs'a özgü konular ortaya konmuştur.

20. yüzyılda 10-15 gölge oyunu sanatçısı, Kıbrıs'a özgü 200 kadar suret ve ilginç göstermelikler yeni tipler Kıbrıs'ta gerçek halk sanatçılarının yetiştiğinin kanıtı olduğu uzmanlar tarafından incelenince ilginç sonuçlara varılır.

Klasik Karagöz oyunu ve Kıbrıs'a özgü Karagöz oyunu Kıbrıs'a özgü esprilerle Kıbrıs ağzıyla oynatıldığı bilgisi verilirken, elde yazılı belge bulunmamaktadır.

Türklerden geçtiği bilinen Karagöz oyunu Rumlar tarafından da beğenilmiş ilgi görmüştür. Rum Karagöz oyununda Türk çırağın yer alması ve Türk oyunları oynattıkları bilgisi de yer alır.

Kıbrıs'ta Gölge Oyunu (Karagöz)

Nihat Sami Banarlı'ya göre Gölge Oyunu, çok sevdiği eşini kaybeden Çin İmparatoru WU'yu teselli etmek amacıyla imparatoriçenin resmini perde arkasına oynatılmasından doğduğunu veya Sultan Orhan döneminde Karagöz ve Hacivat'ın işçiliğini yaptığı Bursa'daki cami inşasında güldürücü meddahlık yapıp işlerini aksattıklarından dolayı idam edilmesi üzerine Şeyh Küşteri'nin pişman olan Sultan Orhan'ı teselli için Karagöz ve Hacivat'ı perde arkasına geçirmesinden doğduğu görüşünü savunurken üçüncü bir görüşü de Hindistan veya Cava'da çıktığını, XI. yüzyılda İslam dünyasında, XII. yüzyılda Mısır'da yaygın olduğunu ve Türkiye'ye Mısır'dan geldiği görüşleri yer alır. Asya'da Moğollar arasında, Kaburcak, Kavurcak adlarıyla anılırdı. Moğollara Çinlilerden, Türklere de Moğollardan geçtiği düşünülmüştür.

Sonuç olarak da tarihsel süreç içerisinde Gölge Oyunu biçim ve içerik yönünden Türklere özgü suretlerindeki güzellik oyunlardaki çarpıcılık ile sanat haline gelmiştir.

Görüntü 5-6:Karagöz – Hacivat Oyunlarında Kullanılan Suretler
(Mehmet Ertuğ'un Atölyesi)

Kıbrıs'a Nasıl Geldi?

Kıbrıs'ın fethiyle Anadolu'dan Türklerin adaya yerleşmesiyle birlikte beraberlerinde getirdikleri gelenek ve göreneklerin başında gelen Karagöz oyunu yıllarca Kıbrıslı

Türklerin en sevilen eğlence kaynağı olmuş; Ramazan ayları dışında da yerleşim yerlerinde sosyal yaşantıyı etkilemiştir.

Kıbrıs'ta Oynatılan Oyunların İçeriği

Yazılı belge bulunmamasına karşın yaşlı kişilerden edinilen bilgiye göre 28 klasik Karagöz oyununun yanında yerel içerikli oyunlar da bulunmuştur. Karagöz'ün Babalığı oyunu buna örnektir. Kanlı Kavak oyunu Kıbrıs'ta oynatılan en popüler oyundur. En çok oynanan ve beğeni kazanan oyunlar ise Ferhat ile Şirin, Köroğlu, Dört Bekirler, Tahir ile Zühre, Yıldız Küpü'dür.

Karagöz Seyircisi

Karagöz oyununda küfür ve kaba espiriler yer aldığı için genellikle erkekler için oynatılırdı. Gizlice kadınlar ve çocuklar izlemeye çalışırlardı. Mehmet Ertuğ'un babası Hasan Ertuğ ve annesi Münevver Ertuğ' dan dinlediği bir anıda Yiğitler köyünden Banayî Çavuş'un karısının aş erdiği dönemde Karagöz oyununu gizlice izleyip çocuğunu düşürdüğünü söylemişler. Mehmet Efendi'nin eşinden edinilen bilgide Kuklalı Karagözcü Sadık ile Lefkeli Karagözcü Mehmet kadınlara da gösteriler düzenliyorlardı.

Nerelerde Oynatılırdı?

Kahvehanenin en uygun bir köşesine gerilen beyaz perde üzerine mum ışığı, gaz lambası, yağ lambası ve elektrik lambası kullanılarak oynatılırdı.

Nasıl Oynatılırdı?

Oyunu Karagözcü ve yardımcısı oynatırdı. Geçimlerini bu işten sağlarlar. Giriş bölümünde para toplar. suretlerioynatma, ses taklitleri şarkı söylemek Karagözcü'ye düşerdi. Yardımcısı suretleri sırasıyla verir, efektleri yapar, tef çalar, şarkı söylerdi. İyi Karagözcüler 20 değişik oyun oynatırdı bilgilerini veriyor. Ertesi akşam oynanacak oyunla ilgili kısa bilgiler verilir. Geçimlerini bu işten sağlayan aynı zamanda oyundan önce çerez de satarlardı.

Köyün en büyük kahvehanesini seçen Karagöz, kahvehanenin bir köşesinde geceler, kahvecilere de müşteri çekerdi.

Sosyal Yaşama Katkısı

Karagözün köye bir hareketlenme, sorunların dile getirilmesi, espirilerin uzun yıllar akılda kalması sosyal yaşama katkısı olmuştur. Davranışları ve dış görünüşleri gibi benzerlikler gösteren köy halkı Karagöz oyunundaki tiplerin adları lakap olarak kullanırlardı.

Yiğitler köy Karagöz oyununun en çok sevilip oynatıldığı köydü. Ayvaz Ahmet, Arnavut Mustafa, Pekri Ali gibi...

Karagözcü öldükten sonra suretleri oynatılmaya devam edilirse ruhu huzursuz olur inancıyla suretleri gömerlerdi. Mulla Hasan'ın vasiyetiyle karısı da öyle yapmıştır. Bu inanç yüzünden de suretler kalmamıştır.

Son Karagözcüler

Emekli öğretmenler, mollalar, ağzı laf yapan, espri gücü olan yaşadıkları döneme göre okumuş kişilerdir.

POLEMİTYALI ALİ HOCA (Şair Ali Hoca - 1920'li yıllar); Karagözcülüğü ve şairliğiyle bilinir. Cemal Çomunoğlu'nun gözüyle seyrettiği Karagözcülerin en ustasıydı.

POLİLİ HASAN (1915-1920); Gittiği köylerde 3-5 gece eşiyle kalırdı.

HOCA (Emekli Öğretmen)

MAĞUSALI MULLA HÜSEYİN; Bazılarına göre en usta Karagözcü olarak bilinirdi.

KARAGÖZCÜ KANİ DAYI; Tef eşliğinde Kıbrıs'a özgü şarkı ve Türküler de söyleyerek Karagöz'ün sesini çok güzel yapardı. Büyük bir izleyici kitlesine sahipti.

MULLA HASAN; Mehmet Ertuğ çocukluğunda tanıdığı ve bir oyununu izlediği ve mutluluk şerefine eriştiği Mulla Hasan'ın Hazırcevaplığı oyunu onda çok büyük etkiler bırakır.

KARAGÖZCÜ MEHMET EFENDİ (1963); 16 yaşında Karagöz oynatmaya başlamış, ünlü Karagözcü Mulla Hasan'dan yardım almıştır. Elimizde suretleri

bulunan tek karagözcüdür. Sesi de güzel olan Mehmet Efendi oyunlarında tefi kendi çalardı. Yalnız başına 8-10 sureti idare ederdi.

Rum Karagözcüler

Türklerden aldıkları gölge oyununda Rumlar, Tü-rk sanatçıları taklit etmişler, Türk Gölge Oyunundaki suretleri estetik yönden bozup kendi efsanelerindeki tipleri de etkileyerek kendi efsaneleri ve kahramanlıkları konulu oyunlar oynatmışlardı. II. Dünya savaşı sıralarında Cemak Çomunoğlu, Değirmenlik kahvehanesinde bir hafta Rum Karagözcü'nün Karagöz tiplmesine zıt Karagöz oyunu oynattığı bilgileri de veriliyor.

Cumhurbaşkanı Sayın R.R. Denktaş'ın Babası Hâkim Raif Bey'den Dinlediği Bir Rum Karagözcü İle İlgili Anısı:

1930'lu yıllarda bir Türk kasap, Paşaköy'deki Rum kahvehanesinde Rum Karagöz oyunu seyreder. Tek Türk kendisiydi. Türklere yapmak istedikleri hareketler ve hakaretler sergilemelerine dayanamayıp Karagöz perdesini kırıp döker. 10-15 Rum'u yaralar. Rum polisinin İngiliz yargıcın ve Hakim Raif Bey'in önüne gelir. Bir tek kişinin nasıl olup da 200 kişiyi dağıttığı sorgular. Hakim Raif Bey de herhalde Türk kasabın ya milletine ya dinine ya da avradına; Türk şeref ve namusuna dil uzatılmıştır ki böyle bir durum yaşanmıştır cevabını verir.

Kıbrıs'ta Meddahlık

Kıbrıs'ta Meddahlık da Kıbrıs'a özgü özellikleriyle varlığını sürdürerek günümüze kadar gelmiştir. Kıbrıs halkına, yaşamına olumlu katkıları olmuştur.

Kıbrıs'ta Ortaoyunu

Türk seyirlik oyunlarının hemen tümü Kıbrıs'ta vardı ve son zamanlara seyirlik oyunlarımızın, hakkında en az bilgi sahibi olduğumuz ise Ortaoyunu'dur. Yapılacak daha kapsamlı araştırmalar, ortaoyunu hakkında daha geniş bilgi edinilebilir. Belki Kıbrıs halkının onu başka adlarla anmasından dolayı veya ona eğlence gözü ile bakmasından ötürü çok az bilgiye sahibiz.

Ve Diğerleri...

Karagöz, Meddah ve Ortaoyunu dışında Türkiye'den gelen halk sanatçıları tarafından oynatılan Kukla ve Bulgar asıllılarca ve özellikle bayram şenliklerinde sunulan Ayı Oynatma, Cambazlıklar, Hokkabazlıklar, İp Cambazlığı, Pehlivan Mustafahalkımızın eğlence unsurları arasında sayılabilir.

4.1.4. Meddah Aynalı Mustafa Hüseyin İncirli adlı kitabın incelenmesi

Ertuğ, Mehmet (2011). Meddah Aynalı Mustafa Hüseyin İncirli. Lefkoşa, Deniz Plaza Yayını, 48 sayfa.

Kitap ön söz, bildiri metni, Aynalı'dan Birkaç Anekdot, Aynalı'nın Okuduğu Destanlardan Bazı Bölümler, Torunu Evşen Kemal'in İlkokulda İken Ödev Olarak El Yazısı ile Kaleme Aldığı Ramazan Yemekleri, Aynalı'nın Bazı Resimleri ve Aynalı'nın Okuduğu Destanların Çoğunun Şairi Olduğuna İnanılan Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim ve Çıkardığı Derginin İlk Sayfası olmak üzere yedi bölümden oluşuyor.

Bildiri metninde Lefkoşa'da Haydarpaşa İlkokulu'na giderken okul duvarının yanında aksakallı, yaşlı, ufak tefek bir adamcağız olan Turunçlu köyünden Aynalı Meddah Hüseyin toz şekerle karıştırılmış leblebi tozunu kâğıttan üçgen külahlara doldurup "guvvet ilacı" diye satardı.

Oğuz M. Yorgancıoğlu'nun Kıbrıs Folkloru eserinden Aynalı hakkında araştırma yapmıştır. Eserde 25-30 yaşlarında destan yazmaya başladığı bilgisi yer alıyor. Yine Oğuz M. Yorgancıoğlu'nun araştırmalarına göre Hasan Bulliler, Halid Arap Destanı, Adem ile Havva, Açıgözlü Destanı(Ramazan Yemekleri), Polis Destanı, Lakadamyalı Ali Destanlarının yazarı değil sadece okuyucusu, anlatıcısı olduğu bilgisini veriyor. Özellikle halk Dr. Hafız Cemal Türkiye'ye yerleşmesiyle yazarı unutulmuş, destanlar tamamen okuyucu Aynalı'ya mal edilmiştir.

Ali M. Şenol'un da araştırma yazısında 85 yaşındaki zeki, sağlam bünyeye sahip Halk Şairi Aynalı'nın gezip destanları anlattığını belirtmiştir.

Babasının görevi gereği altı yıl Şam'da kalmışlar, dönünce şekercilik, aşçılık, köftecilik, helvacılık, tellallık, işçilik, polislik, tabakcılık, mesleklerinde bulunan

güçlü bir hafızaya sahip Aynalı, çok yönlü, yetenekli, alçakgönüllü birisiydi. Aynalı gerçek bir taklitli öykü, masal, destan anlatan meddahtı.

Mehmet Ertuğ'un lise yıllarında Girne Caddesi, Atatürk Meydanı, Asmaaltı Sokağı, Belediye Pazarı'na giderdi. Alçakgönüllü Aynalı ile Küçük Kahvehanesinde kahve içer, etrafımızda toplanan halka da Hasan Bulliler ve Halid Arap'ı anlatırdı. Açgözlü Destanı, Cennet Cehennem Destanı, Dolandırıcı Destanı, Gelmiş Geçmiş, Polis Destanı, Mida, Dr. Behiç, Lakadamyalı Ali Destanlarını duraksamadan anlattığı destanlardır. Ayrıca sinema reklamcılığı tellallığı, satılık evler tellallığı yapardı.

Aynalı'dan Birkaç Anekdote (Bildiriden)

Bu bölümde aynı zamanda imam da olan Aynalı Alman uçağı bombalamasına karşın Arçoz'a Mehmet Ertuğ'un amcası Hüseyin Ertuğ'un evinde kalmıştı. Ahmet Gürses Aynalı'nın imamlık yaptığı günlerde cenaze evinde ölünün başucunda dua okurken gecenin bir vakti göğsünün inip kalktığına tanıklık etmiş ve elindeki bastonu ölünün göğsüne vurunca ölünün çok sevdiği geceleri birlikte yattığı kedisinin miyavlayarak odayı terk etmesi hiç unutamadığı bir anısıdır.

Aynalı'nın Latif Küfrü bölümünde 1950 yıllarında Kıbrıs'ta moda ve şakalaşma haline gelen kafiyeli sövmeyi en güzel kafiyeli şekilde söyönlere "Summak Dayı" deyimi yakıştırlıyordu. Nezih latife yapan bir grubun içinde olan bir döneme damgasını vuran, herkes tarafından sevilen, güldüren, birçok alanlarda çalışan, kuvvet ilacı satan, Şam'da çocukluğunu geçirdiğinden dolayı iyi derecede Arapça bilen Aynalı okuduğı destanlarla gerçek bir meddahtı.

Aynalı'nın Okuduğı Destanlardan Bazı Bölümler

Hasan Bulliler Destanı

Giriş bölümü, çatışmalarla ilgili bazı dizeler bölümü ve destanın sonuç bölümleri yer alıyor.

Açgözlü Destanı (Ramazan Yemekleri)

Giriş bölümünden dizeler, 8. dörtlük ve sonuç bölümü yer alıyor.

Halid Arap Destanı'ndan Dizeleri

Hapisteki bölümü, sonuç bölümü ve Aynalı'nın dinleyenlerden ricası yer alıyor.

Alacaklı-Verecekli Destanı'ndan

Aynalı'nın okuduğu şiirler yer alıyor.

Torununun El Yazısı İle Ramazan Yemekleri (Açgözlü Destanı) ve Aynalı'nın Bazı Bölümleri

Aynalı'nı torunu Evşen Kemal'in Lefkoşa Atatürk İlkokulu'nda 6. sınıfta iken orjinal el yazısı ile dedesinin okuduğu "Açgözlü Destanı" ilgili hazırladığı ev ödevi bölümü ve Aynalı'nın bir karikatürü ve fotoğrafları yer alıyor.

Aynalı'nın Okuduğu Destanların Çoğunun Şairi Olduğuna İnanılan Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim ve Çıkardığı Derginin İlk Sayfası

Hasan Bulliler hakkında bilgi ve Altay Sayıl "İzler" bölümü yer alıyor.

4.1.4. Mehmet Ertuğ'un "Mesel" Dizisinde yer alan kitapların incelenmesi

Mehmet Ertuğ masallarında Kıbrıs halkının kültürünü, gelenek göreneklerini, yiyeceklerini, inançlarını, korkularını, yaşam biçimlerini, geçim kaynaklarını, konuşmalarını, komşuluk ilişkilerini, dayanışmalarını ve batıl inançlarını yansıtmıştır. Kıbrıs Türk halkı için hazine değerinde olan bu masal kitapları eğlendirmenin yanı sıra düşündüren okuyanı eski zamanlara götüren özelliğe sahiptirler. Bu bölümde, Mehmet Ertuğ'un derlediği masal kitapları ve metinlerinin incelemelerine yer verilmiştir.

BİT HANIM, PİRE KADIN MASALI

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: Bit Hanım, Pire Kadın Masalı. Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2009, Ultra Baskı Ltd., 11.

Masalda Bit Hanım ve Pire Kadın kışa hazırlık yapıyorlarmış. Bulgur pişirip kuruması için dama sermek üzere Bit Hanım dama çıkarırken başı döner ve damdan düşüp ayaklarını kırmış. Pire Kadın ise bu duruma çok üzülür ve ağlamaya başlar. Pire Hanım'ın ağladığını gören Karga, Pire Hanım'ın yanına gidince o da üzüntüsünden kanatlarını yolmuş ve elma ağacının altına gitmiş. Bunları gören ve olayı anlayan elma da üzüntüsünden bütün meyvelerini dökmüştür. Dökülen elmaları gören Domuz bu durum karşısında üzüntüsünden

kuyruğunu koparmıştır ve acısını dindirmek için çeşmeye gidip su içmeye başlamıştır. Onu kuyruksuz gören Çeşme de yaşanan olaylar karşısında suyu akmaz olmuştur. Destilerini doldurmak için çeşmeye gelen Halayık da suyun akmadığını görüp çeşmeye ne olduğunu sorunca da yaşanan olaylarkarşısında üzüntüsünden destilerini kırmıştır. Olup bitenlere herkesten fazla üzülen Hanım da saçını başını yolmuştur. Eve gelip onu bu halde gören kocası da Hanım'a ne olduğunu sorunca;

“Daha ne olsunBey'im?

Bit Hanım damdan düştü,

Pire Kadın ağlayadurdu,

Karga kanatlarını yoldu,

Elma elmalarını döktü,

Domuz kuyruğunu,

Çeşme suyunu kesti,

Halayık destileri kırdı !

Ben saçımı başımı yolmayayım da kimler yolsun?” ve olayı bu şekilde anlatınca yaşanan bu felaketler karşısında akli başından giden Bey de göbek atmaya başlamıştır.

AKILLI BURÇACIK

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: AKILLI BURÇACIK, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd. 8.

Bu masalda zamanın birinde çiftçi kocakarı ve ihtiyar bir çift varmış. Kocakarı babasına yardım eden bir oğullarının olmasını aklından geçirir geçirmez elindeki kalburdan burçaklar dökülür ve her tanesi bir oğlan olmuş. Her bir burçak kocakarıdan isteklerde bulunmaya başlayınca bunalan kocakarı onları kaynar suya atmış. Bir tanesi kapının mandalında kalmış onu da eşekle babasına yiyecek götürmeye göndermiş. Yolda rastladığı deve kervanı burçağı göremediğinden eşeği sahipsiz sanıp yüküne sahip çıkmaya çalışınca burçacık haykırmasıyla korkarlar. Burçacık ile deveci güreşir. Sonunda burçacık güreşi kazanır ve develeri de alır. Deveci ise pişman olur ve yalvarır. Daha sonra Burçacık deveciyi acır ve

develerini geri vermiş. Burçacık babasına yemeğini götürür ve babasına yardım etmek amacıyla sabanın kuyruğuna oturup tarlayı sürer. Ordan geçen padişahın oğlu kendi kendine tarla süren hayvanları görünce şaşırır ve satın almak ister. İhtiyar üç dağarcık altın karşılığı Burçacığı satar. Padişahın oğlu Burçacığı sarayın yanındaki mandıraya götürüp ordaki hayvanlara baktırıyormuş. Bir arkadaşı ona papazın ağıldan koyun kaçırmayı teklif edince arkadaşını kırmamak için kabul eden Burçacık nereye kaçacağını bilememiş. Ağıldan bir koyun almışlar. Ateşi yakıp Burçacığın gelmesini beklemeden pişen etleri yemeye başladığını gören Burçacık onu cezalandırmayı düşünmüştü. Burçacık tulum haline getirdiği koyunun derisini su yerine üfleyerek hava ile doldurup elindeki bir değnek ile hızla ona vurup sanki papaz onu yakalamış gibi sesler çıkarır. Arkadaşı bu oyuna gelir ve kebabları bırakıp kaçır. Burçacık da karnını bir güzel doyurur. Burdan her zaman kendimize uygun iyi karakterde arkadaş edinmeye ve kimsenin hakkını yememeye dikkat etmemiz gerektiği mesajı verilmiştir.

GÜLPERİ CİVAN HANIM

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: GÜLPERİ CİVAN HANIM, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2004, Ultra Baskı Ltd. 11.

Bu masaldan padişahın öleceğini düşünüp üç oğlunu ve üç kızını yanına çağırıp muhabbetli yaşamalarını birbirilerini korumalarını kız kardeşlerini istemeye gelenleri dilenci bile olsa vermelerini vasiyet ediyor. Üç kız kardeşini de dilenci kılığına giren birileri farklı zamanlarda istiyorlar. Büyük ve ortanca şehzadeler bunu reddederken küçük şehzade kabul eder. Bunu üzerine büyük ve küçük şehzadenin kendisini öldüreceğini düşündüğü için evden kaçır. Akarsuyun yanında altın tarağıyla tanınan kızın arkasından giderek ıssız ovalarda aç susuz dolandır. Bir dağın doruğundaki altın saraya varınca halayıktan su ister. Kendisini hanımına benzeten halayık ertesi gün şehzadeyi saraya çağırır ve büyük kız kardeşinin olduğunu görür. Bunun üzerine kocası devden onu kurtarmak için bir tokatla hasır haline getirir. Fakat dev onu sevdiğini ve yardıma hazır olduğunu söyleyince eski haline döndürölür. Ona sevdiği kız bulması için at yiyecek ve kurbağa ayağı verir. Onu aramaya çıkan şehzade Gülperi'yi görür arkasından gider fakat at çatlar ve

yakalayamaz. Yine bir halayığa rastlar su ister onu hanımına benzeten halayık saraya çağırır. Ortanca kız kardeşinin olduğunu görür. Onun da eşinin dev olduğu için onu süpürgeye dönüştürür. Fakat devin büyük ve ortanca şehzadeyi görmek istemediğini fakat küçük şehzadenin başının üstünde yeri olduğunu söyleyince eski haline dönüştürür ona Gülperi'ye ulaşması için bir at keçiboynuzu yiyecek verir. Akarsu kenarındaki Gülperi'ye yine ulaşamaz bu kez de küçük kız kardeşinin eşi de ona çatlamayan bir at üç kıl bir de kartal kanadı verir. Akarsu kenarında Gülperi'yi bulur. Gülperi'ye tam yaklaşacağı sırada yakalanacağını anlayınca yere tekme vurup bir yarığın içine girer. Şehzade orada bekler fakat çıkmaz kıldardan birini yakar bir ihtiyar çıkar çobandan deri almasını postun üstüne binmesini havalanmasının ve Gülperi'nin evine gitmesini söyler. Bunu yapan şehzade Gülperi'nin kaç gündür kaybolduğunu onu ailesinin merak ettiğini öğrenir. Gülperi gelip başından geçenleri anlatır. Şehzade de görünmez olur. Her gün üç güllaç yiyen Gülperi'nin önünden bir tanesini alıp yer. İn mi cin mi olduğunu merak eden Gülperi bağırır. İnsana dönüşüp karşısına çıkar ona ulaşmaya çalıştığını fakat kaçtığını söyler. Birbirlerini beğenirler ve evlenirler ve Gülperi'yi alarak yurduna döner.

GOCARICIK" VE "GURGUFA" MESELİ

GOCARICIK MESELİ

**Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: "GOCARICIK" VE "GURGUFA" MESELİ
GOCARICIK MESELİ, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2004, Ultra Baskı Ltd. 9.**

Bu masalda günün birinde bir Gocarıcık süpürürken yerde para bir onluk bulmuştur. Fıstık, fındık veya badem alsam kabuğu çıkacağını düşünürken ne alacağına karar vermekte zorlanmıştır. Çünkü tam o sırada “gazafana Basdellisi” satan bir satıcının sesini duyar ve basdelli almaya karar verir. Aldığı basdelliği küpün içine koyup kimsenin de bulmasını istemediği için üstünü kapatmıştır. Daha sonar da eşeğine binip çalı çırpı toplamaya giderken yolda lingiri oynayan çocuklara basdelli aldığını ve küpün içine koyup anahtarını kapının altında olduğu haberini verip onlara basdellisini almamalarını tembihler. Tabii çocuklar Gocarıcığın evine koşup küpün içindeki basdelliği yerler ve küpün içine

tuvaletlerini yaparlar. Duvarlara dikenler sokup horozunu evin tavanına asarlar. Yere de kazık çakıp ordan ayrılırlar. Akşamüstü yorgun argın eve dönen Gocagarıcık karnı iyice acıkıncabasdellisini yemek için elini küpün içine sokar, eline pisler bulaşır, elini duvara sürünce de ellerine dikenler batar. Başını yukarıya kaldırınca horoz ağzına pisler. Oturayım darken de az daha ona kazık batıyormuş. Böyle şaşkın üzgün bir şekilde Gocagarıcık orada kalakalmış.

GURGUFA MESELİ

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: GURGUFA MESELİ, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2004, Ultra Baskı Ltd. 8.

Bu masalda durmadan başını sallayan daima bir taşın üzerinde oturan Gurgufa ve üç kızına iş arayan bir adamın Gurgufa'ya akıl danışması ve yardım istemesi anlatılıyor. Adam, Gurgufa'ya arazideki ekinlerin ona ait olduğunu düşünüp sorunca başını sürekli salladığı için olumlu anlamda cevap aldığını düşünür. İşsiz oldukları için bu ekinleri biçerlerse onları ödeyeceğini sorduğu zaman da yine başını salladığı için kabul ediyor olduğunu düşünüp ekinleri biçerler. Para istediklerinde de sürekli başını salladığı için adamın sabrı taşar ve orağı Gurgufa'nın kafasına fırlatır. Gurgufa bir sıçrayışta başka bir taşın üzerine konar ve o taş ikiye bölünüp içinden altın dolu bir küp çıkar. Adam ve kızları altınları alıp yola çıkarlar. Yolda rastladıkları adama altınlardan söz edince adam altınlara göz koyar ve onları evinde misafir eder. Onları çok güzel ağırlar ama adam kuşkulandır ve sofraya koyduğu içkiyi içer gibi yapıp önündeki cepli önlüğe döker. Kurnaz adam ev sahibi yeme-içme sırasında adama kızlarının adını sorunca adam da kızlarının "Haniben, Hanisen ve Hanidünya" olduğunu adamın adının da "Haniben Nerde Oynayayım" olduğunu söyler ve uyuyakalırlar. Kızların babası uyanınca altınların ve kızların olmadığını görür ve kızlarını çağırır. "Haniben" diye çağırdığında oradan geçen gece bekçisi de "Aha sen!" diyerek cevap verir. Hanisen diye çağırınca da "İşte ben "cevabını veren gece bekçisine adam "Hanidünya" diye bağırmaya başlayan adama "Dünyanın içindesin ya!" cevabını verir. "Haniben Nerde Oynayayım!" diye bağırmaya başlayan adama bekçi gel seni rahat oynayacağın bir yere götüreyim deyip tımarhaneye götürür.

KÖSE MESELİ

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: KÖSE MESELİ, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd. 9.

Bu masalda fakir çiftçi hazırladığı buğdayları oğluna köselerin değirmeni dışında başka bir değirmene götürüp öğütmesini söyler. Köselerin değirmeni yalancı oldukları için insanları kandırıp ellerinden ürünlerini aldıklarından dolayı onun dışındaki değirmenlere gitmesini öğütler. Oğlu da yolda rastladığı ihtiyarın değirmenci olduğunu öğrenir ve buğdayı onun değirmenliğinde öğütür. Borcunu ödemek isteyen çocuğa bir öneride bulunup unlardan ekmek yapıp onu sınava koymayı hangisinin en büyük yalanı söylerse ekmeklerin onda kalacağı önerisinde bulunur. Antlaşma yaparlar. Önce delikanlı yalanlarla dolu öyküsünü anlatır sonra da köse değirmenci delikanlının anlattığından daha uzun bir yalan anlatır ve delikanlı bahsi kaybeder. Eve boş döndüğünü gören babası delikanlının kösenin değirmenine gittiğini anlar ve ceza olarak ona bir hafta ekmek vermez. Baba sözünün dinlenilmesi öğütlenir.

MESEL, ÖYKÜ, ANI VE FIKRALARDA GONCOLOZ KOCA KARI GONCOLOZ

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: MESEL, ÖYKÜ, ANI VE FIKRALARDA GONCOLOZ KOCA KARI GONCOLOZ, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd. 9.

Bu masalda köyde yaşayan fakir bir koca karının gece geç vakte kadar ova da çalışıp evine dönmeye çalışırken çevrede duyduğu seslerin olukların altında yıkanan Goncolozlar olduğunu görüyor. Evine yaklaşıp kapıyı açmaya çalışırken ağlayan çocuğu kucağına alıp eve girer girmez çocuğun büyümeye başlaması, sakallarının bıyıklarının çıkmasıyla korkusundan düşüp kalır.

TUHAF ÇOCUK

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: Tuhaf Çocuk, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd.

Bu masalda Karaağaçlı hamile Ayşe Hanım saatlerce süren sancılarından sonra doğum yapar. Belli bir süre sonra bebek kahkahalar atarak raflara sıçrar ve yuh deliğinden uçup dışarı fırlayıp kaybolur. O günden sonra da Ayşe Hanım kahrından ölür. Kocası köyü terkeder kaybolan çocuk da Goncoloz diye adlandırılır.

GONCOLOZ PAPAZ

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: Goncoloz Papaz. Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd.

Bu masalda Çamlıbel yöresine gece yarısından sonra atlı arabalar ile geçilmediğini arabaların devrildiğini yükleri etrafa saçılan arabacılar herşeyi bırakıp kaçtıklarını ertesi günde olay yerine gittiklerinde eşyalarını bulamadıklarından dolayı Goncolozların aldığına inanırlarmış. Buna anlam veremeyen Türk arabacı oraya gidip inceleme yapar. Kış gecesi eşya yüklü arabasıyla oradan geçerken beyaz çarşafı birisi çıkar. Atları ürkütüp arabayı devirtir. Arabacı korkudan kaçınca da eşyalara el koyar. Türk arabacı olay yerini inceler ordaki eşyalarla dolu küçük kiliseyi bulur ve içindeki papazın beyaz çarşaf giyip yolcuları korkutup eşyalarına el koyması ve bu eşyaları satıp geçimini sağladığını anlar.

ZİHNİ EFENDİ'NİN BAŞINA GELENLER

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: Zihni Efendinin Başına Gelenler. Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd.

Bu masal Hisarköy'de geçer. Zihni Efendi zengin bir adamın yanında çalışırdı. Atıyla karanlık bir kış gecesi evine dönerken peşine bir köpek takılır. Korkan Zihni Efendi köpek kılığına girmiş bir yaratık olduğunu düşünür ve kırbağıyla köpeğe vurur vurmaz yıldırıma benzer bir ateş parlayarak köpek kaybolur. Zihni Efendi hastalanıp yatağa düşer. Büyücüler çağırılır. Avlunun ortasına büyük bir ateş yakılıp elindeki taşları sacın üzerine atarak ateşin etrafında dönerler. Korkuluğunu çıkarırlar.

GÖLEKTEKİ GONCOLOZ

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: Gölekteki Goncoloz. Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd.

Kızkardeşi Hatice'nin yüzüne karamuza sürüp sırtına bir torba giydirip komşu Emir'i korkutmak için gittiğinde Hatice'yi Goncoloz zannedip orada bayılıp kalan Emir, goncoloz goncoloz diye bağırır.

GONCOLOZ KOCA

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: Goncoloz Koca. Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd.

Akşam anlatılan Goncoloz hikayelerinden sonra tuvaleti gelen çocuk tuvalet evin dışında yer aldığı için korka korka gider. Cesaret alsın diye eline bir değnek geçirir ve Goncoloz olduğuna inandığı bir yaratığın başına vurur. Feryat eden sesin sahibinin kocası olduğunu fark eder. Her anlatılana bir daha inanmaması gerektiğini öğrenir. Kocasını anlatılanlara inanmaması üzerine bir gece kahve dönüşü komşusunun beyaz çarşafı kocasının önüne çıkmasını ve onu korkutmasını ister. Bunu gerçekleştiren komşusu kocasını kanter içerisinde soluk soluğa eve gitmesine sebep olur ve eşine hak verir.

NARTANE

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: NARTANE, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd. 10.

Bu masal üvey anne ve üvey kız arasında geçiyor. Üvey kız evi süpürürken bulunduğu Nartanesini yer yemez çok güzel bir kız olur. Üvey anne gece aya kimin daha güzel olduğunu sorup üvey kızının olduğu cevabını alınca onu kıskanır ve elindeki değneğiyle kızı kovalayıp kaçar. Kız devlerin hiç açmadığı bir odaya girip orada saklanır. Devler her gün avlarının günün bir saatinde evlerine bırakıp tekrar avlanmaya gittiklerinde kız onları pişirir sofrayı hazırlar bu böyle devam eder. Ta ki üvey annenin tekrardan aya kimin güzel olduğunu sorana kadar. Üvey anne kızın yaşadığını öğrenir. Kızı kandırıp zehirli yüzüğü parmağına takar takmaz da kız ölür. Devler yemeklerinin pişmediğini görünce hiç girmedikleri odada kızı bulurlar. Altından bir tabut yaptırıp kızı içine koyup şehzadenin sarayına götürüp havuzun

yanındaki bir ağacın üstüne bırakır. Atını suya götüren şehzade tabutu görür kızı gömülmesi için yıkatmaya götürdüğünde ölüyucu parmağındaki zehirli yüzüğü çıkarınca kız hemen canlanmış şehzade kıza aşık olmuş kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Üvey anne bunu duyunca çıldırmış doğurmak üzere olan Nartanenin yanına ebe kılığına girip gider. Nartane'ye kırk zehirli iğne sokup onu güvercine dönüştürür. Doğan çocuğu da kucağına alıp doğumdan sonra Nartane'nin çirkinleştiğini söyler. Şehzadenin bahçesinde sürekli aynı ağacın üstüne konan güvercinin bahçeciyle olan diyalogundan onu saraya almasıyla ve başını okşarken iğnelerden birini çıkarmasıyla güvercin Nartane'ye dönüşür. Çocuklarıyla mutlu yaşarlar üvey anne de cezalandırılır.

ÜÇ BİDDACIK

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: ÜÇ BİDDACIK, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd. 8.

Bu masalda yaşlı dilenci bir kadının evine bir avuç un ile gitmesi ve kızından bu un ile bidda yapmasını istemesi anlatılır. Kızı da annesinin getirdiği unla üç bidda yapıp üzerini örtmüştü. Biddacıların kokusunu duyan sırayla komşusuna, hamile bir kadına ve annesinin gelmesini bekleyemeden kendi yemiştir. Annesi de kızına durmadan üç biddayı n'aptığını sormuştur. Kızı da her seferinde aynı cevabı vermiştir. Sonunda annesinin sorularından bunalıp eline geçen sert cismi annesinin kafasına vurmuş ve annesini öldürmüştür. Şaşkınlık içerisinde ekin tarlasına koşup ekinlerden kendine yatak yapmış ve uyumuştur. O sırada oradan geçen bir prens kızı beğenir ve evlenme teklif eder. Kız da onu beğenmiştir ve evlenme teklifini kabul etmiştir. Hemen evlenmişler ve kızın kesmiş olduğu ekinler ise o anda ev eşyası haline gelmiştir. Evlerinin yanındaki dilenci annesinin kanını ve canını taşıyan büyük selvi ağacı, kız prensle yanyana otururken dalı eğilip kızın kulağına biddaları n'aptığını sorar. Kız bunun üzerine gülünce prens neye güldüğünü sorar. Kız da dedesinin sakalının tuvaletteki bir sapı gümüş bir sapı pırlanta, bir sapı zümrüt üç saplı süpürgeye benzediğini aklına onu getirdiği ve güldüğü yalanını uydurur. Prens de ısrarla görmek isteyince yola çıkarlar. Prens yorulunca dere kenarına uzanıp uyumuştur. O sırada kızın çaresizce ağladığını gören deredeki kurbağa ona tepenin

arkasındaki devin evinde böyle bir süpürgecinin olduğu haberini verir. Prens ile gidip süpürgeyi görür ve prens devin evini çok beğenir. Orda yaşamak istediğini söyleyince kız yine dere kenarında ağlamaya başlar ve kurbağa ona orada yaşayabileceklerini söyler. Kurbağa devı koşturtup yorultunca da bir kuyunun başına götürüp arkasından iterek kuyuya atar ve devden kurtulurlar. Kız da ona nasıl teşekkür edebileceğini düşünürken kurbağa da mutlu olmasını istiyorsa ona öpmesi gerektiğini söyleyince, kız kurbağayı öper ve öpünce kurbağa annesine dönüşür.

Annesi de bir zamanlar güzel bir prenses olduğunu ve bir büyücünün emirlerine uymadığı için büyücü tarafından dilenci haline getirildiğini kızına anlatır. Fakat vücudunda bir damla kan akmaması gerektiğini eğer akarsa tekrardan kurbağaya dönüşeceğini söyler. Genç kız öpücüğü ile de kurbağa halinden kurtarılabileceğini söyler. Kız annesinden özür diler. Prens ve annesi ile devin evinde mutlu mesut bir yaşam sürerler.

DİLRÜBA SULTAN

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: DİLRÜBA SULTAN, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd.17.

Bu masalda oduncu ve kızı yer alıyor. Oduncunun odun kesmeye gittiğini ve bir dervişe rastladığını oduncudan onu bir gün odun kesmeye götürmesini ister götürürse ona bir altın vereceğini söyler. Oduncu altını duyunca Kabul eder ve birlikte ormana giderler. Yokuşa gelince derviş oduncudan yokuşu çıkarken onu sırtına almasını ister. İnerkende oduncuyu sırtına alacağını söyler. Oduncu onu taşımayacağını söyler. Yolda rastladıkları cenazede tabutun içerisinde ölümü dirimi olduğunu merak edip oduncuya soran derviş oduncunun diri olsa tabuta işi nedir yanıtını alır. Oduncu eve geç dönüp onu merak eden kızına başından geçeni anlatmış kızı dervişin sözlerini yokuşu güle oynaya çıkmaları için söylediğini cenazede tabutun içindekinin de zengin mi fakir mi olduğunu belirtmek için söylediğini yazmış. Ertesi gün kızı on tane yumurta pişirmiş birtane de ekmek koymuş ve babasıyla dervişin bunları paylaşarak yemesini istemiş ama babası dervişle paylaşmamış boş sahanı dervişe uzatmış eve gidince kızına dervişin

söylediklerini aktarır ve onu akşam yemeğine davet ederler kızı kapı aralığında derviş izlerken derviş bunu farkeder kız ile fikirleri uyuşur evlenirler. Belli bir süre oduncuyla yaşarlar kız hamile kalınca derviş memleketine gider gitmeden önce ise koluna muska takıp ona göndermesini kız ise de çeyiz yapmasını ister. Daha sonra dervişin hakan olduğu kılık değiştirim ülkeyi gezdiğini öğrenilir. Gök adında bir oğulları olur babası olmadığı için ona piç denilmesine dayanamayıp onaltı yaşında gerçeği anlatıp koluna muskasını takıp hakana yollar. Hakanın diğer oğlu keloğlan ona sayısız haksızlıklar ve tehditlerde bulunur onun varlığını Kabul etmez onu dışlamaya çalışır o ise hep iyi niyetle yaklaşır. Hakanın ise kanı ona kaynar. Bir gün altın top ile Keloğlan gök oyun oynarlarken çeşmede su dolduran yaşlı kadına testisini kırar bunun üzerine yaşlı kadın Keloğlana Dilruba Sultan a âşık olması bedduasında bulunur. Keloğlan babasından ona o kızı almasını ister. Hakan'da oğlunun ısrarlarına dayanamayıp Gök'ün kaptanlığında hazırlattığı gemi ile kızın bulunduğu yere doğru yol alırken balık yakalamaya çalışırken “Bırakın zavallı balıkları” haykırışlarını duymuş. Balık da Gök'e ondan ne dilerse dileyebileceğini sormuş. Vücudundan üç pul çıkarıp Gök'e vermiş. Pulları başı sıkıştığı zaman birbirine çakmasını söylemiş. Gemide kılıcıyla ejderhayı öldürmüştü. Anka kuşu da ona ne dilediğini sormuş ve başı sıkıya girdiğinde birbirine çarpması için üç tüy vermiş. Geminin önünde de balık kılığına girmiş Yunus Baba duruyormuş. Dilruba Sultan'ın sarayına gittiğinde kellelerden yapılmış bir duvar göreceğini ve cellatların ondan bahşış isteyeceği uyarısında bulunmuş. Onlara dönüşte vereceğini söylemesini istemiş. Merdivenlerini birini atlayarak çıkması gerektiğini ve onu koruması için iki kılıcığını verir. Gemiden inip karaya çıkınca kaleye varmıştır. Saraya girerken bahşış isteyen cellatlara dönüşte vereceğini söyler. Merdivenleri tıpkı Yunus Babanın söylediği gibi çıkar. Dilruba Sultan'a ulaşp onu almaya geldiğini söyleyince Dilruba Sultan onu taş odaya kapatır. Hizmetçinin ona verdiği köselenin beyaz olmasını, kırık tabağın sağlam, demir parçasından da bıçak yapmasını istemiştir. Bunları yaparsa sultanı ona vereceğini söylemiş. Yunus Babanın verdiği kılçıkları birbirine çarpmış bunları hepsi gerçekleşmiş ve Sultanın huzuruna çıkmış. Onu tekrar taş odaya hapsetmiş. Karşıdaki dağı gösterip sabah oraya giderse ve kahve pişirirse Sultan'ı alabileceğini söyleyen hizmetçinin söylediklerini Yunus Baba'nın ona verdiği

kılçıkları birbirine çapmasıyla gerçekleştirmesine rağmen yine Sultan saymamış. Bu defa da ondan beş yaşında iken denize düşürdüğü yüzüğü bulmasını istemiş. Gök de kurtardığı balığın kendisine verdiği kılçıkları birbirine çarpmış ve onu da öyle bulmuş. Sultan yine bunu da saymayıp Gül ile Güllü Sultan'ın arasındaki anlaşmazlığın sebebini bulmasını istemiş. Bu defa da Anka kuşunun ona verdiği tüylerin yardımıyla çözümlemiş. Kuş yanına ip almasını dağ eteğinde bulunan kuyunun içinde dev anası yanında kafesin içinde iki kuşu, Kevser şarabını ve Kevser elmasını alıp kuyudan çıkarmış. Dilruba Sultan'a götürmüştü. Biri Gül diğeri de Güllü Sultanlarmış. Bunlar birbirlerine darıldıkları zaman kuş haline geliyorlarmış. Kuşlara Kevser şarabı koklatınca kızlar ortaya çıkmış. Üçü de bir süre oğlanla yaşamışlar. Keloğlan, ise ikisi ile evlenmek istemiş. Ama kızlar onu istememişler ve sırtına tekme vurup odalarından atmışlar. Bunun üzerine cellada Gök'ü teslim etmiş ve öldürtmüştü. Üç kız ölüsünü alıp Kevser elmasını oğlanın başına sürüp yapıştırmış. Kevser şarabı da koklatıp canlandırmış. Keloğlan yine öldürülmesi emrini vermiş. Hakan bütün bu olanları öğrenmiş. Gerçek oğlunun Gök olduğunu da anlayınca Keloğlanı öldürmüştü. Kızlardan en çok beğendiği ile de evlenmiş.

ON İKİ KARDEŞ MESELESİ

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: ON İKİ KARDEŞ MESELİ, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd. 13.

Bu masalda, onbir kızı ve bir oğlu olan adamın eşi rahatsızlanıp ölür. Adam ikinci kez evlenir. Üvey anne çocukları istemiyor. Baba da üvey annenin baskısıyla çocukları dağa odun kesmeye götüreceği bahanesiyle onları dağda bırakıp eve geri döner. En büyük kız yiyecek bulmak için bakınırken devin evini bulur. Oraya gizlice gider ve kardeşlerine yiyecek götürür. Yine bir gün yiyecek almaya gittiğinde yakalanır. Devin ısrarıyla kardeşlerini de alıp devin evine yerleşir. Dev sabah kalkıp en küçük kardeşi yiyince hepsi korkup orayı terkeder. Daha sonra ovada bir çobana rastlarlar ve çobana taş atmaya başlarlar. Attıkları tüm taşlar para olarak geri döner. Paraları çobana verip, koyunları ve aslanları alıp, taştan bir ev yaparlar. Oğlan aslanlarla sürüyü beklerken, kızlar ev işleriyle ilgileniyorlardı.

Kızların hellim yaptığı bir gün hellim suyunun devin mağarasına ulaşmasıyla suyu izleyip kızların evini bulan dev büyük kıza aşık olur. Kız da ona aşık olur. Dev kıza eğer kardeşini öldürüp ona kemiklerinden yastık yaparsa onunla evleneceğini söyler. Oğlanı bulan dev ona kendisini öldüreceğini ve kemiklerinden yastık yapacağını söyleyince ona söylemek istedikleri olduğunu ancak ağaca çıkıp söylemesi gerektiğini söyleyip aslanlara devi parçalaması için talimat verir. Devi parçalarlar. Oğlan, devin kemiklerini alıp kızkardeşine götürür. O da kemiklerinden yastık yapar ve minderin üstüne koyar. Oğlanın boş yerine batar ve kendinden geçer. Kızkardeşi öldü zanneder ve onu gömer. Diğer kızlar da onu terk eder. Aslanlar oğlanı mezardan çıkartır ve boş yerinden kemiği çıkartır çıkartmaz oğlan uyanır. Kızkardeşinin deve karşı duyduğu aşk nedeniyle onun ölümüne razı gelmesine dayanamayıp kızkardeşini aslanlara yem eder. Daha sonra aslanların yavruları olur, bu yavrulardan birini verip kartal alır. Kartalın üstünde gezerken padişahın kızına görür ve birbirlerine aşık olurlar. Kartalın sırtına binip oğlanla kaçan kızın babası kızını bulup getirene kızını ve de tacını tahtını vereceğini de söyleyince oğlan onu saraya götürür ve evlenirler. Mutlu mesut yaşarlar.

ARAB-Ü ZENGİ

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: ARAB-Ü ZENGİ, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd. 15.

Padişah, Şah İsmail'in seçmesi için Hasbahçe'ye güzel kızları çağırır. Fakat Şah İsmail bir türlü beğenmez. Gülizar'dan da güzel, Gülperi isimli bir kızı beğenir. Dağın arkasında devlerle savaşan beş kardeşinin olduğunu öğrenince gidip selamını alırlar ve onlarla birlikte devlere karşı savaşır. Kardeşlerinin beğenisini kazanır. Onu kız kardeşlerine uygun görürler. Halletmesi gereken işlerinin olduğunu söyleyen Şah İsmail'e sağdaki yolu kullanmamasının söylemelerine rağmen sağdaki yolu kullanır ve öldürdüğü insan kellelerinden yapılmış sarayında Arab-ü Zengi ile karşılaşır ve savaşır. Tam onu öldüreceği sırada Arab-ü Zengi nikabını yüzünden çıkarınca güzel bir kız olduğunu görür, onunla birlikte Yemen'e giderler. Şah İsmail, Dürtmen Bey'in kızı padişahın kızıyla evleneceği gün yaşlı bir kadınla geline Gülizar'a altın bir tarak göndererek onu Hasbahçe'ye davet eder. O

da gider. Askerlere karşı duran Arab-ü Zengi ve dönüşte Gülperi'yi de alıp ülkesine üç kızla dönen Şah İsmail'in gözlerine mil çektirip kuyuya atmışlar. Kuyuya düşen güvercin kanatlarını gözlerine sürünce gözleri görmeye başlayan Şah İsmail, Arab-ü Zengi ile kırk gün kırk gece düğün yapıp evlenmişler.

GARABÖCÜCÜK

Ertuğ, Mehmet. "Mesel" Dizisi: GARABÖCÜCÜK, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2005, Ultra Baskı Ltd. 12.

Bu masalda Garaböcücük evlenmeye karar vermiş. İlk önce karşısına bir çoban çıkmış. Ona kendine eş aradığını söyleyince çoban da onunla evlenebileceğini söyler. Garaböcücük bunun üzerine kavga ederlerse, onu döver mi diye sorunca çoban da elindeki topuz ile onu döveceğini söyler. Garaböcücük de kemiklerinin ince olduğunu kırılacağını söyleyerek Kabul etmez. Daha sonar karşısına bir çiftçi çıkar. O da Garaböcücüğe evlenme teklif eder. Kavga ettiklerinde de onu ayağıyla üstüne basarak öfkesinin alacağını söylediğinde Garaböcücük kemiklerinin ezileceğini söyleyerek Kabul etmez. Daha sonar önüne rengârenk tüylü bir horoz çıkmış. Bu defa horoz ona evlenebileceklerini söyleyince evlendikleri takdirde sinirlenince onu koca gagasıyla ktır ktır yiyeceğini söylediği için onunla da evlenmeyi Kabul etmeyip yoluna devam eder. Nihayet karşısına küçük bir sıçan çıkar. Garaböcücüğe evlenme teklif eder. Kendine uygun bir eş bulunduğu için sevinir. Aklındaki soruyu sıçana sorar. Kavga ederlerse korkmamasını yumuşak bir kuyruğunun olduğunu söyleyerek Garaböcücüğün içini rahatlatmış ve onu sevindirmiştir. Kırk gün kırk gece düğünleri sürmüş ve mutlu mesut yaşamaya başlamışlar. Garaböcücük biriken çamaşırları yıkamak için Sıçan Çelebi'yi sabun almaya bakkala göndermiş. Garaböcücük de çukurun başında onun gelmesini gelmeye başlamış. Sıçan Çelebei bakkaldaki yemişleri görünce, sabun almayı unutmuş ve oturup yemiş yemeye başlamış. Garaböcücüğün başı dönmüş çukura suya düşmüş. Atlılara seslenip eşinin bakkala gittiğini ve kendini kurtarması için haber gönderir. Atlılar sıçanı bulamamışlar. Eğer sıçana haber vermezlerse atlarından inemeyeceklerini söyleyen Garaböcücüğün söyledikleri atlarından inemeyince akıllarına gelir ve bakkal ali bey'e durumu anlatırlar. Sıçan Çelebi,

unuttuğunu hatırlayıp sabunu alır ve Garaböcücüğün yanına gider. Ona elini uzatır ama Garaböcücük tüm yalvarmalarına rağmen ona küser ve elini uzatmak istemez. Naza dayanamayan Sıçan Çelebi kuyruğuyla Garaböcücüğü döverek çamurlara batırır ve öldürür.

4.1.5. Yayınlanmamış Eserleri, Şiirleri, Hikâyeleri ve Oyunları

Mehmet Ertuğ'un yazıp yayınlamadığı birçok eseri vardır. Özellikle âşık olduğu eşine yazdığı ve sakladığı aşk mektuplarının olduğunu ayrıca kısa şiirler, öyküler ve oyunlarının olduğunu söyleyen Ertuğ yayınlanmış ve ödül almış bir eserini bizlere anlatmıştır.

Mehmet Ertuğ'un ağızından eserinin aktarılması: Adanmış Topraklar

Asil Nadir'in babası İrfan Nadir'in Barış Harekâtı ile ilgili anılar konulu düzenlediği bir yarışmaya katılan Ertuğ, dereceye girmiştir. "Adanmış Topraklar" adında kısa bir anı niteliğindeki Ertuğ'un bu eseri çok beğenilmiştir. Mehmet Ertuğ'un Osman Dedesi, Ertuğ liseyi bitirince onunla konuşmak istediğini belirtir. Köydeki akarsuyun başına giderler. Ertuğ'u karşısına alan dedesi, artık büyük adam olduğunu ve ondan bir istekte bulunacağını belirtir. Akarsuyun tam karşısında kırk dönüm bir arazisinin olduğunu ve bu araziyi Türkiye hükûmetine vermek istediğini belirtir. İlk olarak Ertuğ'un bu duruma biraz canı sıkılır. Ertuğ "Niçin?" diye sorunca kimseye kalmasını istemediğini belirten Osman Dede, buraya tayyare meydanının yapılmasını istiyordu. Bu hayalini de gerçekleştirmek için bu araziyi Türkiye hükûmetine bağışlamak istiyordu. Derken harekât oldu. Vaat ettiği adanmış toprak üzerine Türkiye askeri gelip kamp kurdu. Şu anda da kamp aynı yerde duruyor. Kamp, Ertuğ'un dedesinin mezarının tam karşısındadır. Türkiye bayrağı orada dalgalanmaktadır. Bu onun vasiyetinin yerine getirilmesine benzer bir durum olduğu için Ertuğ'un huzurludur. Bir şekilde bu kırk dönüm Türkiye hükûmetine hizmet veriyor. Onların kullanımındadır. Dedesinin vasiyeti yerine gelmiştir. Dedesi bu toprakları Türkiye askerine sunmuştur. Bu topraklar üzerinde dedesinin mezarına karşı Türkiye bayrağı dalgalanmaktadır. Bu aile için büyük bir onur ve gururdur.

SONUÇ

Hemen hemen her yönüyle incelediğimiz Gölge oyunu, bir zamanlar Kıbrıs Türk kültürünün önemi bir eğlence kaynağı idi. Bu araştırma ve incelemeden çıkacak birtakım sonuçlar günümüze kadar gelmiş olan gölge oyununun geçerliliği, kültürümüzü yansıtması, öneminin vurgulanması, gelecek nesillere aktarılması bakımından önemlidir.

Giriş bölümünde gölge oyununun ortaya çıkışı ve Kıbrıs'a gelişi, gelişimi üzerinde durulmuştur. Türkiye'de Karagöz tekniği ve oynatımı ile Kıbrıs'taki Karagöz tekniği ve oynatımı arasındaki bağlantılar farklılıklar ortaya konmuştur. Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethiyle gölge oyununun Kıbrıs'a gelmesi kullanılan suretler, hayalinin önemi vurgulanmıştır.

Birinci Bölümde yazarın yaşamı, Gölge oyununun geliştirilmesi ve yaşatılmasına adanmış Mehmet Ertuğ'un annesi, babası, kardeşi, çocukluk ve gençlik yılları, üniversite, evlilik ve aile hayatı üzerinde durulurken Gölge oyununa Yiğitler (Arçoz) Köyünde dünyaya gelmesinin ve o çevrede büyümesinin çok büyük bir etken olduğu belirtilmiştir.

İkinci Bölümde Mehmet Ertuğ'un sanatı yani Gölge oyununu oynatmaya başlaması, Namık Kemal Lisesi müdürü Necati Bey'in onu yüreklendirmesi, eski suretleri araştırıp bulması, tamir etmesi, bunlara yenilerini eklemesi, perdenin yapılması, geçmişten günümüze gösterilerini sergilediği mekânlar, çırak yetiştirmek istemesine rağmen bu istediğini tam olarak yerine getirememesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca dinleyici kitlesinin her yaş grubundan olması özellikle Büyük Han'daki gösterilerine öğrencilerin ve turistlerin çok ilgi göstermesi üzerinde durulmuştur. Oynatım tekniği ve Karagöz oyunlarının bölümlerin sırasıyla bilgileri aktarılmıştır.

Üçüncü Bölümde de Mehmet Ertuğ'un oyun metinlerinin incelenmesi, buradaki konular, oynatım tekniği, suretlerin çeşitliliği, konuların güncelleştirilmesi, kültürümüzü yansıtması, aynı zamanda toplumu yakından ilgilendiren konuların oyunlarda yer alması açılarından incelemeler yapılmıştır. Özellikle Ertuğ'un oyunları zaman içerisinde güncellemesi ve günümüz Kıbrıs gerçeklerini de oyunlarına yansıttığı görülmüştür.

Dördüncü Bölümde de bugüne kadar yazdığı kitaplar ve eserleri incelenmiş ve yazarın Kıbrıs'ta Karagöz oyunları hakkında kaynak kitap niteliğinde çalışmalar yayınladığı görülmüştür. Ertuğ'un özellikle Karagöz ile ilgili yayınlamış olduğu çalışmalar Kıbrıs'ta bu alandaki büyük bir boşluğu doldurmuştur.

Ekler kısmında sanatçıyla yapılan röportaj metni yer almakta ve bu röportaj herhangi bir çalışmada yer almayan yeni bilgileri de içermektedir. Sanatçı büyük emekler vererek suretleri hazırlamış, eski suretlere yenilerini eklemiştir. Kullanımına verilen Büyük Han'daki oda için suretleri, perdeyi ve bütün araç gereçleri, kendi imkânlarıyla sağlamış ve yıllarca her yaş grubundan kişiye klasik tarzdaki ve dönemin olaylarını yansıtan kendi yazdığı oyunları oynatmıştır.

Çağdaşları ve günümüzdeki araştırmacıların Gölge oyununu yeterince önemsememeleri ve sadece Mehmet Ertuğ'un kişiliği ve yaşam öyküsüne değinmeleri bu alandaki önemli bir eksiklik olarak görülebilir. Sanatının somut olmayan kültürel miras çerçevesinde korunması ve yaşatılması için harekete geçilmesi; Büyük Han'daki gösteri yerinin "Müze" haline getirilmesi için çalışmaların hızlandırılması gerekliliği ortadadır.

Esnek yapısı itibarıyla doğaçlamaya ve güncel olayların işlenmesine son derece açık olan Karagöz perdesi, zamanının en önemli toplumsal yergi vasıtasıydı. Osmanlı'nın son dönemlerinde Karagöz sanatçıları devlet ileri gelenlerinden bazılarının hırsızlığını, rüşvetçiliğini vs. perdede canlandırdıkları için bu taşlamalar çok keskin bulunmuş, oyunlar yasaklanmış, devlet ileri gelenlerinin perdeye yansıtılmaları ağır cezalara bağlanmış, bu yasaklamalardan sonra Karagöz sıradan, kaba saba bir güldürü durumuna düşmüştür. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bir süre daha yaşayan Karagöz, zaman içinde tiyatronun, sinemanın daha sonra da televizyonun hayata girmesiyle tamamen etkisini kaybetmiştir. Ancak Karagöz oyunlarının etkisini kaybetmesindeki sebep sadece teknoloji alanındaki gelişmeler

olmamıştır. 17. yüzyılda başlayan batılılaşma çabaları 20. yüzyılın başlarında etkisini göstermeye başlamış, geleneksel Türk tiyatrosunun en önemli özelliği olan doğaçlama geleneği terkedilmiş bunun yerini batı tiyatrolarında olduğu gibi yazılı metinler almıştır. Yazılı metne bağlı kalarak oynatılan Karagöz oyunları, yeni oyunlar yazılamadığı için çağa ve insanların kültürel gelişimlerine ayak uyduramamış, eskiden oynatılan oyunların aynısının tekrar tekrar perdeye getirilmesi insanların ilgisini çekmez olmuştur. Ancak somut olmayan kültürel miras projesiyle tekrardan canlandırılıp kültüre katılacak Karagöz oyunu eskiden olduğu gibi saygın ve yaygın bir duruma gelebilecektir, aksi takdirde önümüzdeki yıllar içinde Karagöz sanatı Kıbrıs Türk kültüründen silinecektir.

Kaynakça

- Adalı, K. (1993). *Dğarcık / Geçtiğim Köylerden Notlar*. Lefkoşa: Beşparmak Yayınları.
- Aktaş, Ş. (2009). Edebi Metin Ve Özellikleri. *Atattürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (Prof Dr. Hüseyin Ayhan Özel Sayısı)*, 187-200.
- Alişar, F. (1993). KKTC'de Oynanan Çocuk Oyunları. *İçel Kültürü Dergisi* 7, 22-24.
- And, M. (1969). *Geleneksel Türk Tiyatrosu / Kukla-Karagöz-Ortaoyunu*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- And, M. (1977). *Dünyada Ve Bizde Gölge Oyunu*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Andız, O. (2011). *Büyük Han*. Lefkoşa: Devlet Basımevi.
- Arkan, Ö. (1997). *Moda Kültür Ve Kimlik*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bağışkan, T. (1997). *Karşılaştırma Yöntemiyle Kıbrıslı Türk ve Rumlarda Ortak İnanç ve Uygulamaları*. Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Baltacıoğlu, I. H. (1942). *Karagöz Tekniği ve Estetiği*. İstanbul.
- Bektaş, E. (2002). *Yeni Karagöz I*. İstanbul.
- Boratav, P. N. (1982). *Türk Halk Temaşası, Folklor Ve Edebiyat II*. İstanbul: Adam Yayınevi.
- Bozyiğit, A. E. (1994). Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Karagöz Sanatı Üzerine. *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, 33-39.
- Çinkayalar, E. (1990). *Kıbrıs Türk Halk Oyunları*. Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim Ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (1998). Adalar Türklüğü Folkloru: Kıbrıs ile Midilli, Girit, Sakız, İstanköy ve Rodos Türklerinin Folklorundaki Yapısal ve İşlevsel Ortaklıklar Üzerine Tespitler. *I.Balkanlar ve Kıbrıs Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildirileri*, 101-114.
- Dilçin, C. (1995). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları Sayı 517.
- Duyuran, D. (2000). *Topkapı Sarayındaki Tasvirler İle Karagöz*. İstanbul.
- Düzgün, D. (1997). *Geleneksel Türk Tiyatrosu*. Erzurum: Ansiklopedik Sözlük.

- Eker, G. Ö. (2004). *Gelenekten Geleceğe Halk Edebiyatı*. Ankara: Grafikler Yayınları.
- Ertuğ, M. (1993). *Geleneksel Kıbrıs Türk Tiyatrosu*. Lefkoşa: Yorum Matbaası.
- Ertuğ, M. (2010). *Kıbrıs Türk Karagöz Oyunları*. Lefkoşa: Tipograf Art Basım Yayın Ltd.
- Ertuğ, M. (2011). *Meddah Aynalı*. Lefkoşa: Deniz Plaza Yayını.
- Gerçek, S. N. (1942). *Türk Temaşası / Kukla-Karagöz-Ortaoyunu*. İsyenbul: Kaanat Kitabevi.
- Gökcan, M. (2016). Geçmişten Günümüze Karagöz Oyunlarının Toplumsal Boyutları. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 83-92.
- Göktaş, U. (1992). *Düinkü Karagöz*. İzmir: Akademi Kitabevi.
- İyican, F. (2009). *Kıbrıs Türk Eğitiminde Sözlü Ürünlerin Yeri*. Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., & Aksoy, Ö. (2002). *Yazılı Ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kımişoğlu, Z. (2014). Geleneksel Kıbrıs Türk Kültüründe Hanım Kız (Sümbül Hanım) Tipi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 159-168.
- Koç, F., & Koca, E. (2018). Karagöz (Gölge oyunu) tasvirlerindeki giysi özellikleri. Somut Olmayan Kültürel Miras Yaşayan Karagöz Uluslar Arası Sempozyumu. *Gazi Üniversitesi*, 108-121.
- Kudret, C. (1968). *Karagöz*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kurtuluş, H. (1974). Türk Tiyatrosu. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 42-53.
- Pekin, N. S., & Karaman, N. N. (1982). *Temel Edebiyat Bilgileri*. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2003). *Türk Gölge Oyunu Karagöz*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sevengül, S. (2005). *Karagöz Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Sevin, N. (1968). *Türk Gölge Oyunu*. İstanbul: Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Susuzlu, İ. (2013). Kıbrıs Türk Halk Kültüründe Gölge Tiyatrosu Bağlamında İcra ve Seyirci . *Hacettepe Üniversitesi*, 8-10.
- Şapalyo, E. B. (1947). *Karagöz Tekniği*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Tilgen, N. (1953). *Karagöz / Tarihçe-Fasıllar-Fıkralar*. İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık.
- Timurtaş, F. K. (1981). *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*. İstanbul: Vilayet Yayınları.
- Topaloğlu, K. (2014). Türk Gölge Oyunu Karagöz'de Beberuhi tipi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi Sayı26*, 185-202.

Türkyılmaz, D. (2013). Karagözü Yeniden Hayata Katmak Üzerine Bazı Öneriler. *Gazi Türkiyat* , 51-58.

Oğuz, M. Ö. (2009). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Ünal, Y. (2013). *Yakın Dönem Türk Tarihinde Refik Halit Karay*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Yorgancıoğlu, O. (1980). *Kıbrıs Türk Folkloru*. Mağusa: Canbulat Basımevi.

EKLER

YAKINLARININ AĞZINDAN MEHMET ERTUĞ

OZAN ERTUĞ

Yaşı: 54

Yaşadığı yer: İngiltere

Ozan Ertuğ, babası gibi çok yönlü, çalışmayı seven, adaletli, dürüst ve insan ilişkileri güzel olan bir kişidir. Her yıl Kıbrıs'a ailesini ziyarete geliyor. Bizlere babası, dedesi ve babaannesi ile ilgili bilinmeyenleri anlatmıştır. Öncelikle Ertuğ soyadını almadan önce soyadlarının İtalyanca kökenli "Carcuni" olduğu bilgisini bizimle paylaşmıştır. Özden Selenge'nin babası tarafından Ertuğ soyadı verilmiştir. Dedesinden babasına ve sonra da kendine geçen bir özellikten bahsederek, biriktirme, koleksiyonculuk bir şeyi her zaman bir tane değil birkaç tane alma huyunun karakteristik ortak özellikleri olduğu bilgilerini paylaşıyor. Aynı zamanda birçok işle uğraştıklarını dile getiriyor. Dedesinin hem bakkal dükkânının olduğunu hem berberlik yaptığını hem tüccar olduğunu söylerken babasının öğretmenlik, filatelist olduğunu, gölge oyunu oynatıcısı aynı zamanda bir dönemde de kolonya fabrikası açtığı bilgilerini bizlerle paylaşmıştır. Kendisi de hem müzikle ilgileniyor hem de elektrik mühendisidir. Ayrıca otuzu aşkın bisiklet koleksiyonu vardır. Yaz tatillerini Arçoz köyünde babaannesinde geçirmeyi tercih ederdi. En çok ona düşkün olduğunu ve yemeklerini özellikle bulgur köftesini çok sevdiğini dile getirmiştir. Yine babasının kolonya fabrikasına Fransa'dan kristal şişe ve esans getirdiğini tamamen kendi üretimi olan Mis Kolonyalarını ürettiğini söylemiştir.

Babasının her zaman iki üç işte çalıştığını, onlara iyi koşullar sağlamak için çok çalıştığını hakkının hiçbir zaman ödenemeyeceğinin bilgilerini veriyor.

Eski Cumhurbaşkanı Merhum Denktaş'ın vefatından iki yıl önce Kıbrıs'a geldiği zaman gece rüyasında Eski Cumhurbaşkanı Denktaş'ı gördüğünü ve sabah kalktığı zaman bunu babası ile paylaştığını akşamüstü babasını ziyarete gittiği zaman Büyük Han'ın avlusunda Denktaş'ın yavaş yavaş yürüyerek bulunduğu yere geldiğini görmesiyle rüyasını anlatmıştır ve Denktaş'ın Canon marka fotoğraf makinesiyle o anı ölümsüzleştirmişlerdir. Denktaş da Ozan Ertuğ'a en çok merhum oğlu Raif'in rüyasına gelmesini istediğini belirtmiştir.

Eğer Kıbrıs'ta kalsaydı babasının sanatını yürüteceğini belirten Ozan Ertuğ, hatta bugün dahi suretleri eline alsa hemen hemen babasının bütün oyunlarını oynatabileceğini söylemiştir. Doğdu doğalı bu sanatın içinde olduğundan onun için yeni bir şey olmadığını yapabileceğini dile getirdi. Kendisinin de tiyatro oynadığını belirten Ertuğ, müziğe olan düşkünlüğünden bahsetmiştir. Elektronik ses mühendisi olduğunu bilgisini de vermiştir.

OSMAN ERTUĞ

Yaşı: 70

Yaşadığı yer: Lefkoşa

Bir abi olarak bir kardeş olarak çok ayrı bir yeri var. Disiplinli bizde o disipline saygı duyardık. Bunu da söyleyim birazda korkardık. Birde bizim için önemli bir rehber oldu ileride. Çünkü hayata neler ile karşılaşacağımızı bilmezsiniz. Benim için birde Türkçe hocası olması benim lisana karşı aslında ailece böyleyiz ama lisana karşı benimde çok büyük ilğim ve sevgim var ben şuna inanırım ki insanlar önce kendi lisanlarını iyi bilmeleri gerekir ki yabancı dil lisanları da ona göre öğrenebilsinler. Benim Türkeçemin bir noktaya gelmişse ve mesleğimde bana yardımcı olmuşsa buna en büyük etken abimin Türkçe hocası olması ve sıradan bir Türkçe hocası değildi. Tabiri caiz ise gerçekten meselenin derinliğine inebilen nokta, virgül sizinle tartışabilen kelimenin kökenleri Türkçedeyken neyi kaybederiz ifade şekilleri, diksiyon telafuz bütün bunlar hata güzel yazı dersleri veriyordu biliyorum lisede, imza atma nasıl atılır çok yararlandım yani onu söyleyim her zaman bana sağlam bir zemin verdi Türkcede zaten kendinde olan ilgisi yüzünden. Bilahare ben İngiliz

Edebiyatı öğrenimi görürken İngilizcemin gelişmesinde de Türkçemin sağladığı bu sağlam zemin bana çok büyük yardımcı oldu. Yabancı lisan genellikle ona da yatkınlığım ve ilgim bana dediğim gibi yeni Türkçemin güzel, Türkçemizin sağladığı zemin sayesinde gerçekleşti. Bir bu yönü var dediğim gibi prensip sahibi olması vatanının milletini çok sevmesi, edebiyata olan ilgisi, bununla ilgili olan hikâyeler oldu bize. Eski hocalardan mesela Âşık Veysel'i tanımış bir keresinde Gazi Eğitimdeyken Ankara'da. Türkiye'de olan anılarını anlattı. O da beni etkiledi. Abim dediğim gibi bu kendi disiplinli yaklaşımını içerisinde zaman zaman sanırım tokadını da yemedim değil ama hep söylerim bu bizi ileride hayatta yiyeceğimiz tokatlara alıştırdı ve onun için aynı zamanda bir eğitim oldu. Çünkü hayat insana her zaman gülümsemez. Zaman zaman tokat atar yeterki o tokatın biz kıymetini bilip kendimize çeki düzen verelim.

Sonra o mücahitlik ruhu o dönemde oda çok önemli. Vatanseverlik ve mücahitlik ruhu gerçekten onun özelliklilerinden birisidir. Ve şöyle bir şey yani ben dediğim gibi diplomasi mesleğini işte 42 yıldır. Belki de emeklilikten sonra bile sürdürdü hale daha bir meslek ve okadar meselenin detayına inen bir meslek olması ve yıllarda emer vermiş bir kişi olmama karşı bazen abimin söylediği bir cümle bana kitap doldurur diyebilirim. Yani çok önemli siz istediğiniz kadar yazılar yazın argümanlar üretin ama o bir cümle söyler size ve bakarsınız ki hakikaten gerçeğin özeti bu çok önemlidir. O noktaya getirebilme o sadelik içerisinde kendini anlatabilme bunlar özelliklerinden birisidir. Buda bana meslek hayatımda yardımcı olmuş bir husustur. Tabii ki işin sevgi yönü kardeşlerine çok iyi kalpli bir de hayvan sevgisi inanılmaz bir hayvan sevgisi vardı abimin. Köyde iken hatırlıyorum bütün kimsesiz köpekleri evde toplayan birisiydi biz daha ziyade rahmetlik ablam ve ben kedi sevgisi ile köpekleri de severdik ama kedileri başka severdik o köpekleri bizse kedileri getirirdik düşünün artık evin durumunu siz düşünün. Rahmetlik anne ve babamın o dönemlerde böyle odalarda değil dışarda avluda ve doğal ortam içerisinde oldukları için inanın bize hiç yük gelmezdi. O köy ortamı içerisinde hayvan sevgisini de Bu şekilde gerek ondan aldığımız dersle gerekse kendimiz olarak da hayvan sevgisinden dolayı çok tatlı güzel günler geçirdik.

Bir de en çok sevdiğim huyu beni en çok etkileyen özelliklerine deyinelim. Tabii Karagöz'ün, Annan Planı Döneminde mesleğim Diplomasi olduğu için ve Annan

Planı Döneminde zaten rahmetli kurucu Cumhurbaşkanımız Rauf Raif Denktaş önderliğinde rol almış bir kişi olarak o tabii ki çok etkiledi. Annan'ın Karagöz Annan'a karşıydı yoksa tam olarak ismini şimdi söyleyemeceğim ama Annan Planı ile ilgili Karagöz Hacivat o hakikaten çok nefis bir şeydi. Tam bir siyasi espri ve şeyle de çok yakın zaten zaman zaman birlikte de giderdik rahmetli kurucu Cumhurbaşkanımız çok destek verirdi eserlerinin basılmasında, dağıtılmasında. Onun çok anıları vardır ve onunla ilgili bir de anı kitabı vardır. Hep anlatırdı hatta birbirleriyle karşılıklı espriler yaptıklarını özellikle, ona bu Annan Planı ile ilgili Karagöz Hacivat oyununu kendinin yazdığı özgün bir eser olarak Geleneksel Karagöz-Hacivat o başka bir şey ama oyunu da özellikle hatırlıyorum ve beğeniyorum. Bir dönem biliyorsunuz bu planla yatıp bu planla kalktık yani. Büyük bir tartışma konusu oldu toplum içerisinde. O psikolojiyi tam olarak üzerimizden atıp atamadığımız ben emin değilim yani hala daha bugün dahi yapılan görüşmelere bakıyorsunuz Annan Planında ben şöyle demiştim ve bu madde vardı veya bu madde vardı diye. Çünkü Kıbrıs konusunda üretilmiş en kapsamlı belgedir. Bütününe bakarsanız ekleriyle 10000 sayfaya yaklaşır. ara metin birkaç yüz sayfadır. İşte 200 sayfa falandır. Ama bütünü 10000 sayfadır ve bunun son aşamasında bir gece kapımızın önüne İsviçre'nin bir kasabasında kapımızın önüne ufak liftlerde getirip koydular. O kadar kapsamlı bir plan onun için bir milattı yani Kıbrıs konusunda. O miladı birlikte yaşadık o gün de. Abimin her zaman görüşlerini alırdım. Böyle bir cümlelik dediğimin gibi bir kitap doldurur ve buna ışık tutardı. O haklı derdim çünkü görüş alırdım.

Güzel günler konuştuk. Arçoz köyünden başladık. Ben ilkokulu Yiğitler köyünde okudum. Ondan sonra okulum Bayraktar Ortaokulu oldu. Lefkoşa'da orda okumaya başladım. 20 mil geliş 20 mil de gidiş olmak üzere 40 mil kat ederdim. Ama okul benim için her şey dünyaya açılan pencereydi. Küçük sınırlı ortamımızdan çıkıp genişleyeceğimiz bir ortama açılmalı bizim için bir gün yalnız yan köyde bizi durdurdular 21 Aralık 1963 daha ileriye gitmemizi söylediler. Çünkü ilerideki Rum köyünde Rumlar barikat kurmuş geleni geçeni durduruyorlar. Bazılarının öldürüldüğüne dair haberler var. Dolayısıyla bu tehlikeye kendinizi atmayın dediler. Geri köyümüze döndük. Bunun bir kaç günlük bir olay olduğunu sandım. Ama bir gün bile okulda kaybetmek benim için psikolojik olarak zordu. Bir

de baktık günler haftalar oldu haftalar aylar oldu aylar yıllar olmaya başladı. Bir yıl hatta bir buçuk yıl o köyde hapis. Sonra vizyon sahibi liderlerimiz bunlardan biri rahmetlik Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş, bunlar Rum talimatıyla olacak ki Dilekkaya köyünden LandRoverlar gelip dediler ki biz sizi yakın köylerdeki okullardan birine götürebiliriz. Tepelerden gideceğiz. Çünkü bütün yollar Rumlar tarafından kapatıldı. Hazır mısınız buna, hemen küçük bir valiz ve birkaç Kıbrıs Lirası cebimize koydu rahmetlik babam ve tepelerden Beyarmudu Köyü'ne götürüldük. Beyarmudu Köyü'nde bir çiftliğin ortasında Beyarmudu'nda bir ziraat, tabii ki tarım okulu da vardı. Orda ortaokulu geriye kalan bir ay kalmıştı dönemin bitmesine. O bir ay içerisinde yapabileceğimizi yaptık ve ikinci dönemi de tamamladıktan sonra hocalarımız orda çok da iyi hocalarımız vardı. Ama şöyle söyleyim her dersin ayrı hocası yoktu. Öyle imkân yoktu. Hoca fizik öğretirdi, tarih öğretirdi. Öğretmenler kendi alanlarında eğitemiyordu öğrencileri. Ne yapabilirlerse ancak vizyon sahibi liderlerimiz sayesinde çocuklarımız eğitimsiz kalmasın vatanlarını ileride kurmak için eldeki imkanlar ölçüsünde her türlü olanaktan faydalansınlar diye böyle bir ortam yaratılırdı. İkinci yılın sonunda yine barikatlardan geçerek Lefkoşa'ya gelme olanağı bulduk ve liseyi burda bitirdik. Aynı zamanda askerlik dönemi ve yine bu vizyon sahibi liderler sayesinde bize özel izin verildi. Amerika Birleşik Devletleri'ne eğitime gönderildik. Barış Hareketi oldu ve kurtuluş ve güvenlik sağlandı. Kurucu cumhurbaşkanı çağrı yaptı dönünüz ülkenize diye ve görevlerinizi devralın. Yeni bir vatan inşaında bizler yardımcı olun diye biz hemen tabii döndük ve ondan sonra Dışişleri Bakanlığında önce devlet başkanlığı o dönem Kıbrıs Türk Federe Devletiydi. Hemen görev aldık orda ve daha sonra kuruluşunu örgütleyeceğimiz KKTC'nin kuruluşunda da rol aldık. Rahmetli Denktaş'ın talimatıyla bağımsızlık bildirgesini hazırlamak tercümesini yapmak milletvekillerinin ilgili karar üzerine attıkları imzalar ve o belge bağımsızlık bildirgesi tarihi bir belgedir. İnsan hakları evrensel beyannamelerinde sonra büyük devletlerin bağımsızlıklarını ilan ederken kullandıkları ve tabii ilhamımız olan Anavatan Türkiye'nin bağımsızlığını nasıl kazandığını da anlatan ve Kıbrıs meselesi özetini yapan tarihi bir belgedir. Ve yine yarın 34. yıldönümünü kutlayacağız. Çok önemli bir tarihi aşamadır ve devlet kurulduktan sonra bırakın 34 yıl 34 gün yaşamayacağını düşünenler vardı. Ancak bugün KKTC tam

teşekküllü bir devlet olarak dimdik ayakta duruyor. Tabii kış sorunları var. Bütün dünyada da var bu sorunlar aşılmayacak sorunlar değil. Devleti kaybedersek hiç de geri getirilmeyecek bir değerdir. Onu hiç bir şekilde kaybetmemeliyiz. Çünkü geri getirilmeyecek bir değerdir. Güney Kıbrıs nasıl sarılıyor devletine daha dün anastiyadis hiç kimse benim Kıbrıs Cumhuriyetinden vazgeçeceğini düşünmeyin. Kıbrıs Cumhuriyeti tamamen bir Elen Cumhuriyetidir. Bizim de kendi cumhuriyetimiz var, tanınır tanınmaz o ayrı bir şey. Tanınıp tanınmaması siyasi bir tercih meselesidir. Türkiye tarafından tanınıyoruz ve bu bizim yaşamımıza ve gelişmemize yetiyor. Dediğim gibi bütün sorunları belki çözmez ama güneyin sorunları yok mu? İflas etmiş bir bankacılık sektörünün acılarını çekiyorlar.

RAŞİT ÖZSAĞLAM

Yaşı:68

Yaşadığı Yer: Yiğitler Köyü

İlkokulu bitirdikten sonra ayrıldı. Babası ile ilgili köyde bakkal dükkânı vardı. Babası köyün üst tarafında çiftlik dediğimiz yerde kalırdı. İki odalı bir ev idi. Köyün ortasında da bir dükkânı vardı. Bisikletle gidip gelirdi. Bakkaliyesi vardı. Küçük bir yerdi. Zaten köyün nüfusu ne kadardı? 4-5 tane bakkal dükkânı vardı bu dediğimiz 1950'lerde, bağları vardı. 6-7 liraya dönümünü bellerdik babasının bağlarını. Kardeşleri vardı iki tane. Osman Ertuğ o da ilkokuldan sonra köyde kalmadı. bir de kızkardeşi vardı. o köye evlendi. Epey köyde kaldıktan sonra 2000'li yıllarda köyden ayrıldı. Lefkoşa'ya taşındı. Eşi öldükten sonra tekrar orda başka adamla evlendi. Rahmetlik oldu. Köyde birisi kalmadı. En yakın akrabaları bizler kaldık. Annesi ile benim babam iki kardeş çocuklarıydı birinci yeğen.

OSMAN OY

Yaşı: 79

Yaşadığı Yer: Yiğitler Köyü

O dönemlerde akıllarda kalan Karagöz oyunu ile ilgili oyunda geçen muska patlatma ve Karagöz'ün Hacivat'ı dövmesi, muska patlamadığında Hüda dumansız barutla vurdu kendini demesi belleklerimize kazınmıştır.

HASAN ALİ

Yaşı: 81

Yaşadığı Yer: Yiğitler Köyü

Uzun yıllardır İngiltere'de yaşıyor. Babalarımızın dükkânları karşılıklıydı. Meluşa'dan bir adam gelirdi. Mehmet, ilkokulu burda Yiğitler köyünde okudu. Çok sevilen ve saygı gören bir aileydiler. Daha sonra Mehmet'in annesinin kardeşi yani dayısı Hüdaverdi ve annesi Lefkoşa'ya taşındı. En çok aklımda kalan Karagöz oyunu; içinde karganın ve yılanın olduğu Karagöz ve Hacivat oyunudur. Kanlıkavak oyununda Karagöz bir kişiyle güreşirdi. Bu da aklımda kalan bir başka oyunudur.

SARE KUYUCU

Yaşı: 70

Yaşadığı Yer: Girne

Mehmet Abimiz çok sevip saydığımız abimizdir. Annesi ile annem çok yakın arkadaştı. Bunun için ilişkilerimiz yakındı. Türkçe öğretmeni o dönemde Kimse üniversite okumazdı. Bunlar eğitime de meraklıydı. Öğretmen oldu. Kendini geliştirdi çok yönlü.

Kıbrıs kültürüne çok önem verdiği için bu Karagöz - Hacivat' da kendi zaten çok espirili şakayı seven birisiydi. Çok akıllı insanlardılar. Babamla oyunları izledikten sonra aralarında konuşup eğlenirlerdi. Günlük yaşantılarını oyunlarda espirili bir şekilde anlatırdı.

AHMET KUYUCU

Yaşı: 76

Yaşadığı Yer: Girne

Köyde çok şakacı çok espriliydiler. Neneleri ile torunları sohbet edip şakalaşırken Osman Ertuğ demiş "Bu nenem da asıl karikatür." nenesi de demiş "Ben bu yaştan sonra karikatür olamam asıl karikatür benim ay yüzlü Mehmet'imdir. Köyde düzgün yakışıklı saygı duyulan birisiydi. 1939 doğumludur. Ortaokulu okudular, liseye geldiğinde Öğretmen Kolej'ine geçtiydi. Uzun seneler Büyük Han'da Karagöz ve Hacivat oynattı.

MUHİTTİN TÜZEL

Yaşı: 81

Yaşadığı Yer: Vadili

Beş yıl Yiğitler İlkokulu'nda okudu. Ben üzüm toplama zamanı Yiğitler'e teyzemde kalmaya gittiğim zaman köyde Mehmet Ertuğ ile oynama ve zaman geçirme fırsatım oldu.

Mehmet Ertuğ'un annesinin babası ile benim anneannem kardeşidir. Beşinci sınıftan sonra Lefkoşa'da Haydarpaşa İlkokulu'na gitti. Çünkü ortaokula giriş sınav ileydi ve sınava daha iyi çalışmak için ilkokul son sınıfı Lefkoşa'da okudu. Orta birinci sınıfı aynı sınıfta okuduk. O yıllardan tiyatroya çok meraklıydı. Taklitler yapmayı çok severdi. Türkçe ve edebiyata çok meraklıydı. Bu derslerde çok başarılı idi.

Sınıfımızda yeni soyadını ilk alanlardandı, Ertuğ soyadını.

Okul dönemimizde hafta sonlarını grup olarak beraber geçirirdik. Grup arkadaşlarımız ise Sinan Dağlı, Arif Özkan, Mehmet Ertuğ, Olgun Asım Ömer idi.

Öğretmen Koleji'nde de beraberdik. Bu grup ile Lefkoşa'da Resa Pastahanesine beraber giderdik. Hafta sonları diğer bölgelere geziler düzenlerdik. Öğretmen Koleji'nde iken "Skapinin Dolapları" isimli tiyatro oyununda beraber oynadık.

Kolejden mezun olduktan sonra Mehmet Ertuğ, kısa bir süre ilkokul öğretmenliği yaptı. Daha sonra Gazi Eğitime giderek orada edebiyat öğretmeni oldu.

MEHMET GÜRTUNÇ

Yaşı: 75

Yaşadığı Yer: Girne

Babamlar on üç kardeşti. On erkek üç kız kardeşti. Erkeklerden en büyük benim babam ikinci amcam Ali Şinasi Tekman'ın babası. Şinasi Tekman amcamın oğludur. O da meşhur heykeltıraştır. Üçüncü Mustafa amcam. Biz tabii yedi kardeş, Mustafa Amcam yedi kardeş. Dördüncü Ahmet amcam onun da beş kızı var. Onun da öğretmen kızı var ama Almanya'dadır Ayla. Sanata meyilli bir de

halamın kızı var Özden Selenge. O da ortak yeğenimizdir. Hüseyin, Hasan amcamlar kalabalık bir aileye sahibiz. İlkokula giderken ben bisikletimiz yoktu bizim. O zamanlarda maddi imkânsızlıklar vardı. Amcam hem bakkaldı hem berber.

Mehmet Ertuğ'un babası hem berber hem de bakkal dükkânı vardı. Geliri iyiydi. Onun üç çocuğu vardı. Bisikleti vardı amcamın. Mehmet Abim, liseye giderdi. Ben ise ilkokula giderdim. Amcam öğlenleri gider yatırdı. Bakkal dükkânına Mehmet Abim bakardı. Evleri çiftlik dedikleri bir yerde idi. Amcam her öğlen uykuya giderdi. Yaz tatiliydi. Beni de Mehmet Abim bisiklete bindirsin diye bizim evimiz aşağıdaydı. Hergün beklerdim amcamın dükkânında. Amcam bisikletinan döndüğünde üçe dörde doğru bakkal dükkânına Mehmet Abim bindirirdi beni bisikletin arkasına ve eve giderdi. Orda yemek yedik. Tekrar yemeği yedikten sonra abim ben beklerdim. Genaplamın güzel narı vardı mayhoş keserdi bana yerdim. Sonra tekrar bisiklete biner dükkâna giderdik. Bizim zamanımızda ilkokulu bitirenler liseye gitmeleri için sınav vardı. Duhul sınavı idi. Ve ben ilkokul son sınıfta iken sınava gireceğimde Mehmet Abi ders verirdi bana. O sınavı geçmek gerekirdi. Bunun için de hazırlık gerekirdi. Mehmet Abim beni hazırlamıştı. Nerden sınava girerdik? Türkçe, matematik, coğrafya, tarih, genel kültür onları not ederdi. Dünyanın en uzun nehri, dünyanın en kalabalık şehri sorularının cevabını ben hep Mehmet Abi'mden öğrendim. Çalıştırırdı. Ben ortaokulda Lefkoşa'ya Türk Lisesi'ne gittim. Ben gittiğim yıl o Öğretmen Koleji'ne gitmişti. Onu yetişmedim. Liseyi bitirdiğimde köyde bir tiyatro oynatılacaktı. Mehmet Abim de Türkçe öğretmeni olup Kıbrıs'a gelmişti. Nişanlıydı o zaman. Ya 1962 idi ya da 1963. Futbol kulübü yararına bir tiyatro sergiledik. Kozanoğlu eserin adıydı. Başrolü de bana verdi. Nüktedan birisiydi. Son yıllarda hiç unutmadığım bir şey köyde bir dernek kuruldu. Açılış olmuştu. Denктаş da açılışa gelmişti. Osman Yeğen etkisiyle yıllarca Amerika'da temsilcilikte bulundu o da ordaydı. Onun sayesinde, çünkü Denктаş ile iyi görüşürdü. Denктаş konuşmayı yaptı. Osman Ertuğ nedeniyle herhalde iyi görüşürdü. Biz de Mehmet Ertuğ ile sohbet ediyorduk. Denктаş geldi. "Karagözlük nasıl gider ya?" dedi Mehmet Abime. Mehmet Abim de "Benimkiler iyidirler seninkiler nasıl ya?" diye cevap verdi. Denктаş da "Ben hepsini meclise devrettim"

dedi. Filatelisttir. Aynı zaman da köyde ve Büyük Han'da da bütün oyunlarının hemen hemen hepsini izledim. Kitaplarımı da okudum. Hepsi de bizde vardır.

NURİYE GÜRTUNÇ

Yaşı: 68

Yaşadığı Yer: Girne

Mehmet Abim çok sevdiğimiz değer verdiğimiz abimiz, akrabamızdır. Yiğitler Köyü'nde çok güzel bir iletişim vardı. Sık sık görüşürdük. Babamın bahçesi vardı. Kuyudan su çıkardı. Bizim bahçemizde havuz vardı. Zaman zaman orada buluşup havuz başında ailecek piknik yapardık. Dolmalar yapılır, yenilir. Bizim o dönemki sosyalleşme yerimizdi. Çok güzel sohbetlerimiz vardı. Çok güzel vakit geçirirdik. O günleri asla unutamayız. Özlemine de çekiyoruz. Annemler çok güzel bir arkadaşlıkları dostlukları vardı. Sevdiğimiz değer verdiğimiz aile büyüklerimiz arasındadır.

Yine hiç unutamadığım bir anımız da Mehmet abi yeni nişan olmuştu. Köy güneşten, genellikle tarımla geçimlerini sağladıkları için kara kavruk bir ten hakimdi. Mehmet abimizin eşi de Hüsniye Yengemiz bembeyaz tenli elma yanaklı tıpkı peri kızları kadar güzel bir bayandı. Onu görmek için adeta fırsat kolluyorduk. Onu her gören güzelliği karşısında büyülenmişti. Mehmet Abi köye peri kızı getirdi deniliyordu. Bunu şimdi de Hüsniye Yengemize söylüyoruz. O da gülüyor. Hüsniye Yengemin güzelliği ilk köye gelin gelmesi de o zamanlardan kalma hiç unutamayacağı anılar arasında yer alıyor.

Bundan birkaç yıl önce bize çocukken çok anlatılan "Karaböcücük" masalı vardı. Bu masalı Mehmet Abim'e sorduk. Çünkü masal kitapları vardır. Bunu kaleme almadığını söylemişti. Yazı derleyelim ve kitap haline getirelim dedi. Durup yazdık düzenledik ve "Karaböcücük" masal kitabı yayınlandı. Çocukluğumuzda bize sık sık anlatılırdı.

Böyle değerli bir aile büyüğümüze sahip olduğumuz için kendimizi şanslı görüyoruz.

MUNİSE ÖZMULLA

Yaşı: 80

Yaşadığı Yer: Yiğitler Köyü

Mehmet Ertuğ ile aynı okuldaydık. Küçüklüğünde düzgün, dürüst bir çocuktü. Yaramaz değildi. Çok olgundu. Onun babasının bakkal dükkânı vardı. Benim babamın da kahvesi vardı. Bakkal dükkânı ve kahve karşı karşıyaydı. Sürekli görüşürdük.

Bizim köye Dilekkaya'dan gölge oyunu oynatan birisi gelirdi. Erdemli'den de gelip izlerlerdi. Mehmet Ertuğ da bakkaliyeden geldiği için o da izlerdi. Gizlice izlerdik. Öğretmenlerimizden gizli izlerdik. Eskiden küçüklerin gölge oyununu oynaması yasaktı. İzletmezlerdi. Öğretmenimiz geldiğinde bizi gizlice çıkarırlardı. Odundan sandalyeler vardı. O zaman şimdikilerden daha genişti. Onun altına büyük babam beni saklardı. Gölge oyununu izlememiz kesinlikle yasaktı. Beğeni alan bir oyunlar sürekli oynatılırdı.

Annesi çok hanımefendiydi. Babam ile sütkardeşiler. Babama amca derdi. O da beni bir kardeş gibi bilirdi. Ben de onu. Büyük Han'a o benden daha önce yerleşti. Bana çok yardımcı oldu. Yine Yiğitler Köyü'nde dernek kurduk. Bu derneğin kurulmasına da çok destek verdi. Bilgi verdi. Derneğin devamı için katkı sağladı. Evinde bulunan resimleri çerçeveletti ve derneğe hediye etti. Eski köyün hallerini resimledi. Bunlar: eski kapılar, eski fotoğraflar, fırınlar, evler... Dernekte gölge oyunu da oynattı. Belli bir ücret karşılığı oynattı. Köylüye ve derneğe katkı sağladı. Onu bir kardeşim gibi görüyor ve biliyorum. Önce kız kardeşi üçüncü kardeş Osman Ertuğ ataşelikbüyükelçilik görevlerinde bulundu. Zeki, efendi saygın bir aileye sahiptirler. Misafirperverdirler. Yakın Doğu Üniversitesi'nin sahibi Suat Bey'in de hocasıydı.

Kayınpederimin havuzu etrafında ailece buluşup güzel vakitler geçirirdik. Mehmet Ertuğ'un babasını halası büyütmişti. Ona o bakmıştı. Halasına nene derlerdi. Onun büyük bir bahçesi vardı. Orasına çiftlik derlerdi. Ağaların yeri ydi. Lefkoşa'dan oraya tatile gelirlerdi. Bir ay kalırlardı. Tekin Birinciler orayı yazlık olarak kullanırdı. Mehmet Ertuğ gibi değerli bir arkadaşına sahip olduğum için mutluyum. Çok güzel bir arkadaşlığımız, dostluğumuz vardır.

SİNAN DAĞLI

Yaşı: 79

Yaşadığı Yer: Demirhan

Mehmet Ertuğ ile lisede tanıştık. Öğretmen Kolejine gidiyordum. İkimiz de Öğretmen Koleji mezunuyuz. Orada geçirdiğimiz zamandan tanıyorum. Lisede tanıdım ama esas onu yakından tanıyıp arkadaş olmam öğretmen koleji ikinci sınıfında oldu. Aynı evde kaldık. İkinci sınıf 1958-1959 ders yılıydı. O sene Öğretmen Koleji Baf Kapısına taşındı. Yiğitler Burcunun oraya taşındı. Ve biz o sene Mehmet Ertuğ ile ev kiraladık. Birinci sınıfın yarısını Güzelyurt'ta diğer yarısını da Rum kesiminde akıl hastanesinin karşısında okuduk. Rumlarla karıştıktı tabii. Ondan sonra ikinci sene 1958'in yazında Rumların Türk köylere saldırısı oldu ve daha emniyetli yerlere göç etmek zorunda kaldık. Bizim okul Türk tarafına taşındı. Baf Kapısına geldi ve o sene biz Mehmet Ertuğ ile ev kiraladık. Minnoş Fırınının olduğu bir sokak var orda. Sekiz arkadaş bir ev kiraladık. Ve o sene birlikte kaldığımız için Mehmet Ertuğ'u yakından tanıdım. Dört odalı büyük bir evdi. Altı kişi bir evde kalıyorduk. İki kişi alt katta kalıyordu. Altı kişi de üst katta kalıyordu. Mehmet Ertuğ ile beraber okula giderdik. Bisikletlerimizle giderdik. Öğle yemeğini okulda yerdik. Akşam ise anlaştığımız restoran vardı. Orda akşam yemeğimizi yerdik.

Mehmet Ertuğ'un sesi çok güzeldi. Yani halk türkülerini çok güzel söylerdi. Ben de iyi darbuka çalardım ve ona eşlik ederdim. O da söylerdi. Bilhassa halk türkülerinden aklımda kalan "Aman karpuz kestim yiyen yok

Aman halim nedir diyen yok

Aman karpuz kestim kırmızı

Aman şu gelen kimin kızı

Yar yar aman ben yandım aman

Aman yanağında beni var

Aman sandım seher yıldızı

Yar yar aman ben yandım aman" bu türküyü çok söylerdik.

Bir de "Karanfilsin tarçınsın

Hop nana nana

İncide dişlim nanay

Kalem kaşlım nanay

Sırmada saçlım nanay

Dalyan boylum nanay

Nanay kendi malım" türküsünü de söylerdik, eğlenirdik.

Sonra da hep birlikte " Şu İzmir'den aman çekirdeksiz efem e nar gelir

Sırma cepken ince bele dar gelir

Şu gençlikte aman ölüm bana zor gelir

Güzel İzmir aman kordon boyu şen olsun

Beni senden ayıranlar kör olsun" türküsünü koro halinde söyler kendi çapımızda eğlenirdik. Hiç unutamadığım anlardır.

Yani türkülere sesi çok güzel giderdi. Zaten okuldayken ud çalardı. Ben ona eşlik ederdim. Ben de çalardım. Aynı evde sekiz kişi kalmamıza rağmen uyumluyduk. Diğer arkadaşlar da bize katılırdı. Koro şeklinde türküler söyler eğlenirdik. Yemekten geldikten sonra eğlenirdik. Okula ikimiz birlikte gider gelirdik. Çok temiz ve titiz bir insandı. Mehmet Ertuğ'un defterleri ve kitapları temiz tertipli kaplanmıştı. Çok düzenliydi. Yazıları da çok güzeldi. Bana bir kitap imzaladı ve verdi. Halen daha yazıları çok güzel. Kitaplarının hepsi kütüphanemde yer alıyor.

Mehmet Ertuğ'un el becerileri de çok iyiydi. Lefkoşa'da dükkânı vardı. Önce Asmaaltı'nda sonra Belediye Pazarına taşındı. Daha sonra Büyük Han'a taşındı. Şimdi ise Ortaköyde'dir. Asmaaltı'ndaki dükkânı Yavuz isminde Halkın Sesi gazetesinde yazıları çıkan bir yakınının dükkânıydı. Ondan kiralamıştı. Sonra bir süre Belediye Pazarında sonra da Büyük Han'a geçmişti. Daha çok posta kartı satardı. Yazdığı masalları satardı. Kaval çalardı ve yapıp satardı. Ben de çalardım. Büyük Han'dayken sık sık ziyaretine giderdim. Bana yazdığı kitaplardan yaptığı kartlardan hediye ederdi. Özellikle Felezof ve aynalı kitabını çok beğeniyorum. Nejmi Sagib Bodamyalızade hakkında araştırma kitabı çok ilgimi çekmişti. Karagöz Gölge oyunu hakkında yazdığı kitabını da verdi. Çok güzel taklit yapardı. İyi bir gözlemciydi. Sokaktan geçen seyyar satıcılar vardı. Onların taklitlerini çok güzel yapardı. Ama en güzel taklitleri Aynalı'nın taklitleriydi. O aynalı dediğimiz adam yaşlı beyaz sakallı birisiydi ve leblebi tozu satardı. Kuvvet ilacı derdi leblebi tozuna ve güzel satış yapardı. Bir kuruş külahı idi. Orda çocuklar etrafına toplanırdı ve destanları okurdu. Hasan Bullileri okurdu. Mehmet Ertuğ işte onun taklidini tam yapardı. Taklit yeteneği çok yüksekti. Karagöz oynatması da taklitleri çok güzel yapabilmesinden doğdu. O zaman suret yoktu. Yapmamıştı. Suretsiz

Karagöz ve Hacivatı sadece ses taklitleriyle yapardı. Daha sonra suret yapmaya başladı. Tüm taklitleri oyunu sesiyle yapar yönetirdi. Çok güzel de yapardı. Çok beğenirdik. El becerisi de yüksektir. Bütün suretleri kendisi yapmıştı. Bütün karakterleri yapar, boyardı. Ben bir gün Asmaaltı'ndaki dükkânına gitmiştim. Yasemin budama zamanıydı. Parmak kalınlığındaki yasemin dallarını toplayıp ağızlık yapardı. Sigarayı koymak için. On -on beş dakika içerisinde çakıyla şekil verip bana bir tane yapmıştı. Halen daha saklıyorum. Her yönüyle çok yönlü birisidir. Değer verdiğim saydığım birisidir. Halil Arap Destanı'ndan dizeler okurdu.

"Halil Arap dediğimiz kişi

Kebapçılık ve cambazlıktı işi

Kendisi beyaz değil esmerdi

Sağ tarafında vardı altın bir dişi" okurdu.

Lisede her sınıfın futbol takımı vardı. Aynı okulda ama farklı sınıflardaydık. Onun için aynı takımda değildik. O "B" şubesindeydi ben ise "A" şubesindeydim. Lefkoşa Türk Lisesinde okuduk. Kolej Conversial bölümüydü. O kendi sınıf takımındaydı. Ben kendi sınıf takımımıydaydım. Yalnızca o çok güzel basketbol oynardı. Daha çok potanın altında atışları çok iyiydi. Aynı koğuştaydık ama çok kalabalıktı. Aynı sınıfta değildik ama dersanede etüt saati vardı. Daha çok orda görüşürdük. Sonra Öğretmen Koleji'ne gittiğimiz sene 1957 yılında Öğretmen Koleji iki gruptu. Bir grup Lefke'ye gittiği zaman biz Omorfo'da kalırdık. Onlar geldiğinde biz giderdik. Yani bir grup gider bir grup kalırdı. Senenin yarısına kadar Omorfo'daydık yani. Rumlarla beraberdik. Sonra ikinci dönem Lefkoşa'ya geldik. Yine Rumlarla beraberdik ama Lefkoşa'da kızlar da vardı. Omorfo'da sadece erkeklerdi. Lefkoşa'ya geldiğimizde Akıl Hastanesinin karşısında Rum kızları Türk kızları hep karıştık. Hazirana kadar orda kaldık. Okul kapandı ve olaylar çıktı. Sinde'de Türkleri öldürdüler. Pusu kurdular, öldürdüler. Bütün Türk köylerine saldırdılar. Azınlıkta olan köyler göç ettiler.

Okul Baf Kapısına geldiğinde bisikletle giderdik. Mehmet Ertuğ'un yeşil yeni bir bisikleti vardı. Araba çok azdı. Gece de gündüz de ulaşımı bisikletlerle sağlardık. Saray önünde dikili taşın etrafında dönerdik bisikletlerle. Araba yoktu. Çok az araba vardı. Rahatlıkla bisikletlerimizi sürerdik. Rum tarafındaki okula da bisikletlerle giderdik. Çıkardık Lefkoşa'dan Limasol yolunda Eğlence köyüne

yakındı. Otobüs de vardı ama biz bisikletlerimizle giderdik. Okulun tam karşısında akıl hastanesi vardı. Yol geçerdi aradan. Bazan deliler duvara çıkarlardı ve bize konuşurlardı. Mehmet Ertuğ bir gün bize "Çapaları ters tutalım, yoldan geçenleri şaşırtalım" dedi. Rum tarım öğretmeni bize fidan ektirirdi, gübre taşıttırırdı. Çapaları ters tuttuğumuz zaman ne diyeceklerini ne tepki vereceklerini merak etmiştik. Çünkü anayoldan geçenler orasını akıl hastanesi olarak bilirlerdi. Çapaları ters tutup çapalar gibi yaptık, yoldan arabalarında geçenler "delilere bakın" diye gülerlerdi. Çok spiriliydi. Buluşları vardı. Mehmet Ertuğ bir de fotoğrafçılık yapardı. Fotoğrafımı çekerdi. Bir fotoğrafımı çerçeveletip mühürü de vardı, mühürleyip bana hediye etmişti.

Lisede ortak arkadaşlarımız Zeynel Arıkan, Olgun Asım, İngiltere'de yaşayan İbrahim arkadaşımız, Özkan, Erdem sevdiğimiz arkadaşlarımızdı.

Öğretmen Koleji'nde ise Özker Özgür ile aynı sınıftaydık. Girne'de Ünal Ergüven ortak sevdiğimiz arkadaşlarımızdır.

Çok güzel günlerimiz oldu. Hep bir uyum ve dayanışma içerisindeydik. Değer verdiğim bir dostumdur.

OLGUN ASIM

Yaşı: 81

Yaşadığı Yer: Lefkoşa

Mehmet Ertuğ benim lise arkadaşımdı. Liseden sonra ben okumaya devam etmedim. Ticarete atıldım. Öğretmen Kolejine gittiği için ilişkilerimiz o dönem azalmıştı. Daha sonra dükkânıma sık sık gelirdi. Beni ziyaret ederdi. Büyük Han'a giderdik. Orda güzel anılarımız oldu. Ben ticarete erken atıldığım için sürüş ehliyeti almıştım. Hilman marka yeni bir araba almıştım. St. Hilarion'a çıkmıştık. Siyah Hilman marka aracımızla güzel manzaralı bir yerde durup anı fotoğrafı çekmiştik. Onlar Öğretmen Kolejinde okurlarken bizim Yenicami'de evimiz vardı. Evimiz çok büyüktü. Onlara kiraya vermiştik. İki sene kiraladık. Kolej bitince Tahtakala'da hadise çıktığında sevdiğimiz aileler vardı. Onlara kiraladık. Ortaokuldan sonra biz koleje giderdik. Ticaret lisesi o dönemde yoktu. İngilizlerin koyduğu isim kolej conversion bölümünden mezun olduk. Ticari hesaplamalar, faiz hesapları, muhasebe dersleri vardı. Rumca dersi vardı. Üç tane tarih; Türkiye Tarihi, Kıbrıs

Tarihi, Dünya Tarihi dersi var. Üç tane de coğrafya dersi görürdük; Türkiye Coğrafyası, Kıbrıs Coğrafyası, Dünya Coğrafyası derslerini görürdük. Mehmet Ertuğ başarılı, hedefleri olan bir öğrenciydi. Öğretmen olmak isterdi. Düzene çok önem verirdi. Disiplinli sistemli bir çalışma düzeni vardı. Onun için o günlük çalışırdı. Güzel not tutardı. Kendi günlük hayatına da dikkat ederdi. Bazı öğretmenlerimizle çok yerinde ve seviyeli şakalar yapardı. Hatta Karagöz ve Hacivat diyalogu yaparlardı, şakalaşırlardı. O zamandan Karagöz ve Hacivat oyunlarına ilgisi vardı. Çok güzel ses taklitleri yapardı. Zevkle ve ilgiyle dinlerdik. Şakaları boş değildi. Espriliydi. Tam da EOKA'nın başladığı dönemdi. Lefkoşa'da gezinirdik. Güzel günler geçirdik.

ÖZDEN SELENGE

Yaşı: 73

Yaşadığı Yer: Lefkoşa

Mehmet Ertuğ benim dayımın oğludur. En büyük evladıdır. Biz onu büyük abimiz olarak görürdük. Bir de tahsilli olduğu için öğrenim gördüğü için bizim için çok önemliydi. Benim babam da öğretmendi. Babam Arçoz Köyü'nde iki kez öğretmenlik yaptı. Hatta annemle de orda tanıştılar. Beğenip evlendi. Mehmet Ertuğ'un kızkardeşi Sonay ile çok iyi arkadaşım. Mehmet Ertuğ büyüğümüz olduğu için saygı duyar ve onun önünde rahat davranamazdık. Çok koşturamazdık. Ne şımarıklık yapabilir ne de çok hareketli olabilirdik. Kızkardeşi Sonay ile çok yakın bir dostluğumuz vardı. Onun yanında daha adaplı olurduk. Bizim için o çok akıllı çok bilgili bir insandı. Çünkü kitaplarla ilgilenirdi. Ben Arçoz'da çok uzun süre yaşamadık. Şöyle ki babam öğretmendi. Biz köyleri gezerdik. Ama yaz tatillerinde ve arada bir mutlaka giderdik. Mehmet Abiler köyün çiftlik diye bilinen bir yer vardı. Orda yaşarlardı. Biraz köyün dışında çiftlik derlerdi ve orada biraz değişik, ilginç aileler vardı. Mehmet Abimin babası Hasan Dayımın bir de teyzem büyüttüğü için teyzeme nene derlerdi. Teyzemin harem avlusu dedikleri güzel bir evi ve bahçesi vardı. Bu bahçede her çeşit meyve ağacı ve çiçeklerin güzelliklerin olduğu bir yerdi. Daha sonraları Mehmet Abimiz Türkiye'ye gitti. Orda tahsilini yaptı, geldi ve bu arada eşiyle tanıştılar. Hüsnîye Yengem ile tanıştılar. Onların o ilginç güzel aşkı bizim için masal gibi bir şeydi. Bize öyle

gelirdi. Çünkü o da çok hoş bir bayandı. Lefkoşalıydı. Onları oturup sanki film izler gibi izlerdik; İki güzel insanı. İkisi de çok güzel çok tatlı kişilikleri güzeldi. Sonralarda Mehmet Abi ta çocukluğundan beri ilgilenirdi taklitlerle... Ortaoyunu hatta ne bileyim bir şeyler karalama yazma hatta çizimlerinin de olduğunu hatırlıyorum. Çünkü bizim resim ve çizim sanat yeteneği anne tarafımızdandır. Daha sonra Karagöz sanatıyla ilgilendi. Birçok gösteriler yaptı. Yeni yeni tipler karakterler ekledi. Hatta bir tanesini de ben çizdim. Bir karakteri de benim çizmem benim için çok büyük bir mutluluk ve gururdur. Benden rica etmişti. Bana tasvirini yaptı. Betimlemesini yaptı ve ben hayalden o betimlemeden yaptım. Bana “Aşkolsun Özden görmeden sanki görmüşsün gibi tıpa tıp aynısını çizdin” dedi. Evet, hep böyle dostluklarımızı devam etti. Annem halasıydı. Babama hep enişte bey derlerdi. Saygılıydılar. Saygı ve sevgi göstergesi mi bilmem ama o babamın kültürünü, olgunluğunu, saygınlığını birçok şeyi bilmesini yücelerdi kendisine göre. Yani insanlara değer vermesini bilen bir insandı. Mehmet Ertuğ, kardeşleri de öyle anne babası da. Tabii şimdi anne, babası ve kızkardeşi ışıklardadır. Kardeşi Osman Ertuğ ve kızkardeşi Sonay Ertuğ’un da çizimleri çok güzeldi. Kızkardeşi Sonay’ın da çizimlerine hayran hayran bakardık. Elime kalemi alır almaz resime başladım. Ama yaşça benden büyük olduğu için hep bende hayranlık uyandırdı. Sonralarda annem ile baba mile iletişimleri iyiydi. Hatta babamın annemin bazı ihtiyaçlarını karşılar. Gelir, ilgilenirdi. İhtiyaçları var mı diye sorardı. İnsani yanı çok fazladır.

Ama ben onun ne kadar dürüst, temiz bir insan olduğunu Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulu’na gittiğim zaman anladım. 1986 – 1989 yılları arasında Şehit Hüseyin Ruso’da birlikte öğretmenlik yaptık. Birlikte görev yaptığımız zaman daha iyi tanıdım. Hani diğer zamanlarda görüşürdük ama abi-kardeş, birbirimize takılma, şakalaşma ciddi konuları konuşma gibi şeylerle bir araya gelirdik. Birlikte çalışmaya başlayınca esas kişiliğinin ne olduğunu fark ettim. Hiçbir hilesi hurdası olmayan tertemiz apak bir insandır. Başkasının yapmasına da tahammülü yoktu. Yanlış bir şey gördüğü zaman veya usulsüzlük olduğu zamanlar bunu açık açık söylerdi. Özellikle parasal konularda usulsüzlüklere veyahut da diğer şeylere tahammülü yoktu. Aynı zamanda okulun müdür muaviniydi. O zaman ben ona hayran olmuştum. Çünkü daha önce bunu çözecek bir ortamımız olmamıştı. İnsan

insanı bir arada çalışınca, seyahate çıktığında, yemek yiyince insanın özü o derin dibe çökmüş özünü o zaman özümser. Yoksa diğer zamanlarda her şey yüzeyseldir. İki tane çocuğu var. Güzel çocukları var. Oğlu Ozan Avrupalı bir kızla evlendi. Gülen isminde bir kızı var. Hısım ve akrabalarına çok önem veren bir insandır. Herkesin her şeyine koşmaya yardım etmeye bulunmaya çalışır. Hatır tutan, gönül yapan bir insandır. Yani bana soruldu diye değil hiçbir eğikliğini, eğriliğini bükülmesini hiç görmedim. Çıkar sözcüğü onun aklına ve hayatına hiç girmedir. Alın teriyle dişiyle tırnağıyla kazıyarak bugüne geldi. Bütün yaratanlar gibi Yunan Mitolojisinde Sisifos gibi tanrılar mahkûm ederler. Bir büyük kayayı her gün tepeye doğru çıkaracak tepeye geldiği zaman tekrar geri yuvarlayacak. Sisifos'un ömrü o kayayı o tepeye çıkarmakla geçti. Bizim çıkardığımız kayalar her zaman geri gelmedi. Öbür taraftan düşürdük. Potaya attık. Çok çalışan ve yılmayan, bıkmayan herhangi koşulda olursa olsun bıkmayan bir insandır. Yaratıcılıkta sınır tanımayan üşenmeyen her doğan günle başkaları gibi aman sızım var demeden ki çok önemli rahatsızlıklar geçirmiştir. Kötümser duyguları hep emirle bir tarafa iterek Mehmet Abi ne yaratabilirim diye düşünmüştür. Acılar çekti. Anne babasını kaybetme bir noktada doğal ama küçük kız kardeşini kaybetme gibi daha bunun gibi çalışma hayatında da dürüst olduğu için yaraları oldu. Ama bunlara sığınıp da vazgeçmedi. Hatta dönem dönem tiyatro oyunculuğu da yaptı. Ve son derecede de başarılıydı. Belediye Tiyatrolarında tiyatroculuğu da vardır. Yani sanata ve yaratmaya gönülden sevdalı yürekten bağlı hiç vazgeçmeyen ve her zaman onun arkasından gelenlere bir umut olan bir abimdir, büyüğümdür. Hep onu saygı ve sevgiyle anıyorum ve imreniyorum da. Tabii ben de bu yolun iç yolcusuyum tabii. Artık gözümüzü açtık. Elimiz kalem tuttu. Göz kapanana kadar, gücümüz olduğu sürece yol arkadaşlarımla birlikte bu sanatın büyüüne kapılıp yeni büyüler yaratmaya çalışıyoruz. Yeni mucizeler yaratmaya çalışıyoruz. Çünkü sanat bir mucizedir. Sanat var olduğunda homo sapiensler var olduğu günden itibaren sanat vardır. Tiyatro sanatı, oyun, resim bunlar hep insanın hayatında var olan ve büyü nedeniyle yapılan o mağara resimleri diğer vahşi hayvanlar kendilerini parçalamasın diye yaptıkları hareketler tiyatrodur. Çıkarttıkları sesler müziktir. Bunlar büyü amacıyla yapılmıştır. Ama şu var ki, sanatta büyü olmalıdır. Büyü içermelidir. Yani burda büyü batıl anlamda değildir.

Sanatın her dalı insanı büyülemelidir. Belli zamanlarda bambaşka yerlere alıp götürmeli hatta zaman zaman humma kuşunun sırtına binip umutsuzluğa düştüğü anda yol göstericisi olmalı ve söylediği bir söz var her zaman için Sunay Akın'ın “bir ülkenin zenginliği hisse senetleriyle değil hissi senetleriyle ölçülür.”

Kültür, sanat ve yaratıcılık bunların olmadığı yerde hayatın hiçbir anlamı yoktur. Bu sözler bana hep Mehmet Ertuğ'u hatırlatır. Çünkü bedenimizi beslerken çeşitli gıdalarla ruha ne oluyor? Ruh o beyine neler yapıyor? Bütün bunların var olabilmesi için bunların bir araya gelmesidir. Hayat o zaman anlamlı olur. Toplumun sözcüsüdür sanatçı. Toplumun nabız atışlarını dinler ve onun sözcüsü olur. Hatta toplumdan öte tüm dünyanın tüm insanlığın ve bu tüm evrenin hatta kuşun, böceğin, canlının her canlı cansızın her şeyin önünde gitmelidir, sanatçı ki o büyü (büyülenip bir tarafta oturma değil) hayatına anlam katma beyinle akılla duyguyu birleştiren özümseten bir olgudur.

Mehmet Ertuğ'un Karagöz ve Hacivat oyunlarının hemen hemen hepsini izledim. Hepsi hakkında bilgi sahibiyim. Hepsi ayrı bir tad, haz veriyor. Ayrı bir ileti ayrı bir düşünceye itme ayrı bir mutluluk veren zaman zaman yürek burkan çünkü dokundurmalar da var. Bazen hüznü veriyor. Hem metni yazma hem hareketlendirme çok büyük bir yetenek istiyor. Arkasından gençlerin gelmesini temenni ediyorum.

Sanat, tiyatro, aile ve iş hayatında adil bir insandı. Birlikte çalıştığımız dönemlerde halasının kızıydım ve hiç belli etmedi. Çok adil bir insandı. Böylesine kıymetli bir akrabam, abim ve iş arkadaşım olduğu için kendimi şanslı görüyorum. Başarısı, karalılığı, iş disiplini, adalet duygusu, merhameti ve dürüstlüğü ile herkesin takdirini almış değerli bir sanatçımızdır.

ANILAR VE RESİMLER

Sanatçı Mehmet Ertuğ ile yaptığımız görüşmelerde albümünden 24 değerli resim seçmiş ve bu özel resimlerle ilgili bilgileri ve anılarını bize aktarmıştır.

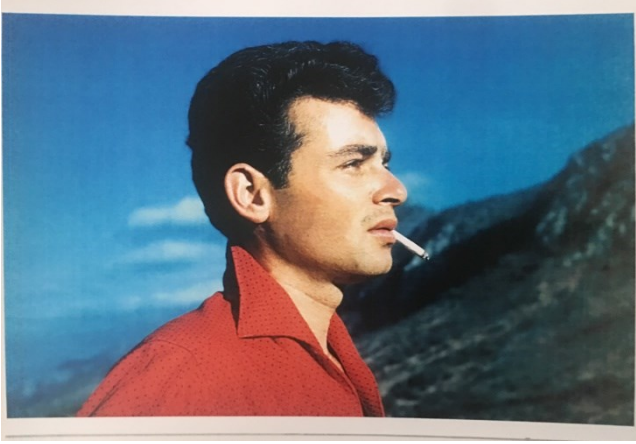
1. Mehmet Ertuğ çocukluk resmi kız kardeşi Sonay Ertuğ 6-7 yaşlarında:

2. Mehmet Ertuğ ile yeğeni Hasan ile Harem Avlusunda iki hindi yakaladı (Sağda Mehmet Ertuğ solda Hasan):

3. Mehmet Ertuğ 18 yaşında Beşparmak Dağlarında Foto Olgun'un Çektiği Fotoğraflar:

4. Mehmet Ertuğ'un Ortaokul dönemlerinde okul üniforması yoktu. Üniforma yerine şapka takma zorunluluğu vardı:

5. İlkokulda iken kız kardeşi Sonay ile Yiğitler (Arçoz) Köyü'nde:

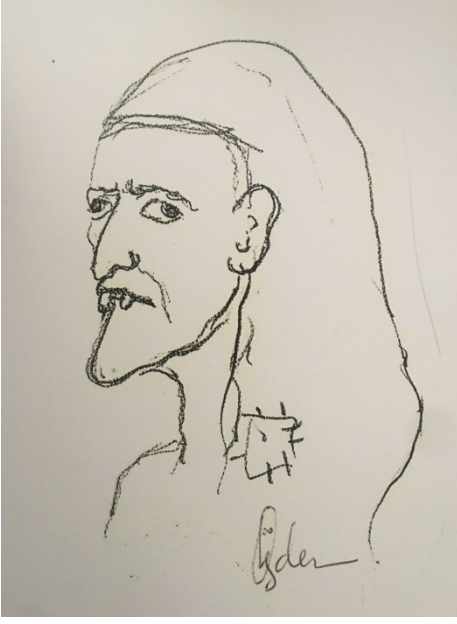
6. Aile Fotoğrafı sağda Halası Ninesi dediği onu büyüten Emine Nine solda anne Münevver Hanım:

(Emine Ninenin eşi dede dedikleri Osman Enişterleri çok zengindi. Varlıklı bir aileden gelirdi, mal varlığı yerinde idi. Dedesinin ikinci evliliği idi. Aralarında çok yaş farkı vardı. Çocukları yoktu. Osman Enişterleri, sürekli rahatsızlanan bünyesi zayıf Emine Nineleri için ona özellikle ramazan aylarında ev işlerinde yardımcı olması için Elangu adında yardımcı bir kadın tuttu. Rum uzun boylu zayıf bir kadındı. Evde her söylediğini yaptığı için ona da nine derdi.)

7. Özden Selenge'nin bir çizimidir:

(Mehmet Ertuğ, Özden Selenge'ye "Gocagarıcık" masalını anlatır ve Gocagarıcık Havva Nene'nin en ince ayrıntısına kadar tasvirini yapar. Mehmet Ertuğ bu çizimi çok beğenmiştir. Hatta Özden Selenge için "Gözleriyle görse bu kadar güzel çizemezdi." demiştir.)

8. Özden Selenge'nin bir başka çizimidir:

(Hafız Dayı (Kör Hafız) Meddah'tı. Arçoz Köyü'nde eşeği ile kapı kapı gezer, dilenci olduğunu kabul etmediğinden meddahlık yapardı. Bunun karşılığında aldığı parayı dilencilik yaptığına bağlamazdı. Eşeğiyle Mehmet Ertuğların evlerinin kapısına gelir, dilenci olduğunu kabul etmediğinden

“Yusuf’u kuyuya attı kardeşi mevlam,

Ağlar Yakup ağlar,

Yusuf deyu deyu,

Yusuf’un sesini yolcular duyar,

Ağlar deyu ağlar,

Yolcular deyu”

Ve böylece Mehmet Ertuğ’un annesi çok cömert bir insan olduğu için evde o an ne varsa yiyecek içecek torbalara doldurup Hafız Dayı’ya verirdi. Ertuğ ailesi onu çok severdi ve elinden gelen yardımı yapardı.)

9. Mehmet Ertuğ'un Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulu'nda müdür muavini iken 10 Kasım Atatürk'ü Anma gününde günün anlam ve önemini belirten konuşmayı yaparken çekilmiş fotoğraftır:

(Mehmet Ertuğ Atatürk'e çok önem veriyor ve Atatürk'ün en önemli özelliğinin çalışkanlığı olduğunu düşünüyor. Zeki bir insan olduğunu ama zekâsını doğru yönde kullanıp canla başla çalışıp Türk milletini bugünlere taşıdığını belirtiyor. Yani "Allah verdi O da yaptı değildir" diyerek yirmi dört saat hiç uyumadan çalıştığını ve çalışkanlığı sayesinde başarılı olduğunu belirtiyor.)

10. Lefkoşa Türk Belediyesi'nin düzenlemiş olduğu bir etkinlikte Mehmet Ertuğ'un Meddahlık yaparken çekilmiş bir fotoğrafı:

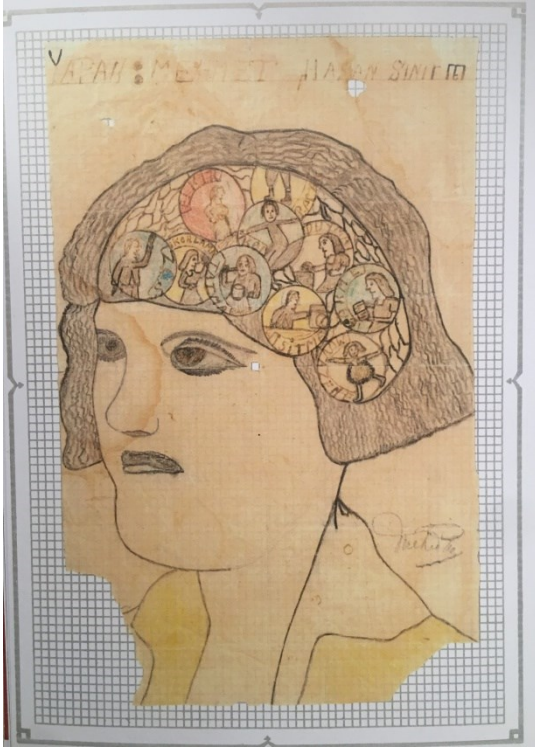
11. 1970-1973 arası Boğaz'da mücahit iken çekilmiş bir fotoğraf:

(Bizlere kendi ağzından anlattığı bir anısı:1964 yılında Namık Kemal Lisesi'nden Lefkoşa'ya dönen Ertuğ, o dönemde nişanlıydı. Köşklüçiftlik'teki Komutan Mehmetali Tremeşeli'nin birliğine gönüllü olarak katıldı. Tremeşe ve Arçoz yakın köyler olduğu için komutan ile birbirlerini tanıyorlardı ve uzaktan akrabaydılar.)

12. Mehmet Ertuğ'un İlkokul 6. Sınıfta yaptığı bir resimdir:

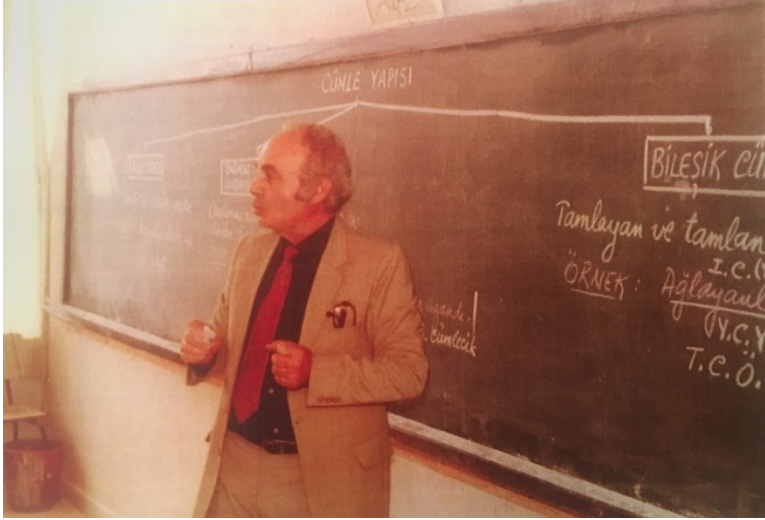
(Sınıf köşesinde sergilenmiştir. Ertuğ o zamanlara gidip sınıfı, okulu ve öğretmeni hakkında bilgi verdi. Okulda altı sınıfın, elli civarında öğrencinin ve tek öğretmen Mehmet Zeki Bey'in olduğu bilgilerini veriyor. Mehmet Zeki Bey'in öğrencilerine rüzgârın esiş yönüne göre isabetli hava durumu tahminleri hakkında bilgiler verdiğini belirtti. Ayrıca onlara ilk milli marşı gazel şeklinde söyleyerek öğrettiği bilgilerini paylaşıyor. Öğretmenleri aynı zamanda hafızdı. Mehmet Ertuğ, öğretmenin kişiliğinin oluşmasında çok büyük etkisi olduğunu dile getirmiştir. Kişiliğin oluşmasında önce ailenin sonra çevrenin ve öğretmenin çok önemli etkileri olduğunu söyleyen Ertuğ öğretmenin onda ayrı özel bir yeri olduğunu belirtmiştir.)

13. Mehmet Ertuğ, ilkokul son sınıf on bir – on iki yaşlarında iken o dönemin modası fermuar detaylı siyah kadife pantolon ile köyde çekilmiş bir fotoğraf:

14. Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulu'nda öğretmenlik yaparken dilbilgisi dersinde “Cümlelerin Yapısı” konusunu işlerken çekilmiş bir anı fotoğrafı:

15. Aile fotoğrafı, solda Ertuğ'un annesi Münevver Hanım, oğlu Ozan Ertuğ, Mehmet Ertuğ, kucağında kızı Gülen Ertuğ, eşi Hüsnüye Hanım, babası Hasan Ertuğ:

(Mehmet Ertuğ ailesi ile gurur duyuyor ve onları huzur olarak görüyor.)

16. Gazi Eğitim Üniversitesi'nden sınıf arkadaşı Fikret Demirağ'ın kara kalem çalışmasıdır. Şairliği yanında çizimleri de vardır. Eşi Hüsniye Hanım'ın bir fotoğrafını ve Mehmet Ertuğ'dan kendi fotoğrafını isteyip bu kara kalem çalışmasını Ertuğ'a hediye etmiştir.

17. Belediyenin düzenlediği bir etkinlikte Neptün Açık Hava Tiyatrosunda Karagöz oyununu oynatırken çekilmiş sahne ve seyircilerin yer aldığı bir fotoğraf:

18. Mehmet Ertuğ'un okul yıllığı için çekilmiş bir vesikalık fotoğrafı:

19. Aile fotoğrafı solda kızı Gülen Ertuğ, ayakta Mehmet Ertuğ, eşi Hüsniye Ertuğ, oğlu Ozan Ertuğ:

20. Eski merhum cumhurbaşkanı Sayın Rauf Raif Denktaş ve oğlu Ozan Ertuğ'un Mehmet Ertuğ'u Büyük Han'daki ziyaretleri:

(Oğlu Ozan Ertuğ'un gece rüyasında Rauf R. Denktaş'ı görmesi ve bunu babası Mehmet Ertuğ'a aktarması, görüşmek için randevu almak düşüncesindeyken aynı anda Mehmet Ertuğ'u ziyarete gitmelerinin anısına çekilmiş bir fotoğraf.)

21. Belediye Tiyatrosundaki bir oyununda İstanbul'u teslim alan Refet Paşa rolündeki Mehmet Ertuğ:

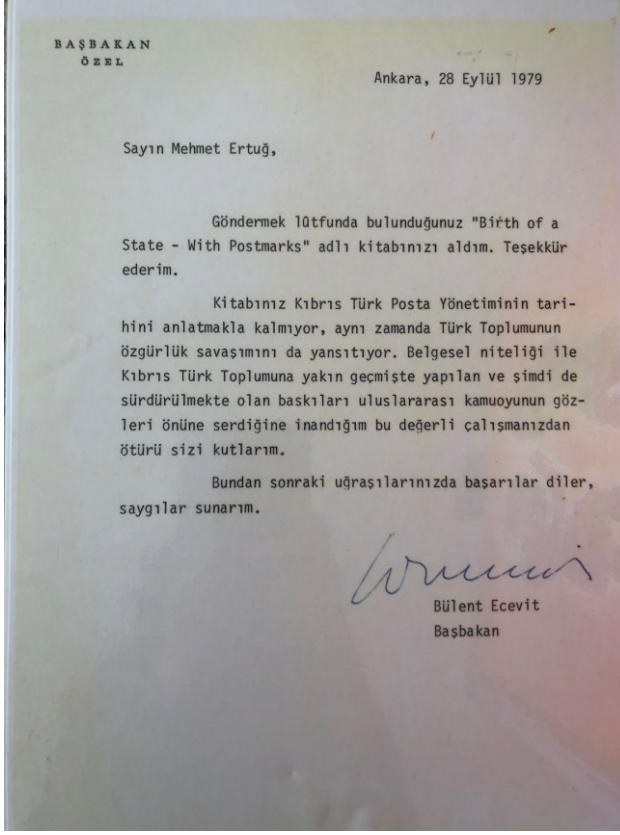

22. Bülent Ecevit'in adaya ilk gelişinde Lefkoşa Saray Hotel'de Mehmet Ertuğ'un kızı Gülen Ertuğ'un giydiği o zamanın Ecevit yazılı kumaşlardan yapılmış elbisesinin bir molasını hediye etmesi esnasında çekilen bir fotoğraf:

23. Mehmet Ertuğ'un yeni çıkardığı bir kitabını hediye etmesi üzerine Bülent Ecevit'in Ertuğ'a gönderdiği teşekkür mektubu:

(Mehmet Ertuğ'un aldığı en değerli ve en güzel hediye olarak atölyesinde ve albümünde yer alıyor.)

24. Mehmet Ertuğ'un hiç unutmadığı en çok sevdiği üniversite sınıf arkadaşı Şehit Turgut Sıtkı ile okulun bahçesinde çekilmiş bir fotoğraf:
(Güzelyurt'taki Şehit Turgut Ortaokulu'na adı verilen Şehit Turgut Sıtkı, Mehmet Ertuğ'un Gazi Eğitim'de sıra arkadaşıydı. Şehit Turgut Sıtkı sınıf kapatıcı, Mehmet Ertuğ ise yardımcısı idi. Ama genellikle Mehmet Ertuğ'un söyledikleri olurdu. Ertuğ o zamanlar nişanlısına sıkça mektup yazdığını belirtirken yine bir gün mektup yazdığını, mektubu zarfa koyduktan sonra pulu yapıştırdığını ama o zamanki Türkiye pullarının zamları iyi olmadığı için zor yapıştığından belli bir süre daha iyi yapışması için üstüne oturduğunu söyledi. Arkadaşı Şehit Turgut ile karşılaşınca Şehit Turgut pulun daha iyi yapışması için Ertuğ'un sırtına çıkar. Bu fotoğrafta o günlerin anıları anlatılır.)

KAYNAK KİŞİLER

Araştırmadaki kaynak kişiler Gölge Oyunu oynatıcısı ustası Mehmet Ertuğ, Osman Ertuğ, Raşit Özsağlam, Osman Oy, Hasan Ali, Sare Kuyucu, Ahmet Kuyucu, Muhittin Tüzel, Sinan Dağlı, Olgun Asım, Munise Özmulla, Mehmet Gürtunç, Nuriye Gürtunç olmak üzere toplam on beş kişi çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan on beş kişinin isimleri ve doğum tarihleri tabloda verilmiştir. Araştırmada katılımcıların isimlerinin açık olarak kullanılması için sözlü izin alınmıştır.

Araştırmaya Katılan Kişilerin İsimleri ve Doğum Tarihleri

Görüşülen

Kişinin Ad/Soyadı	Doğum Tarihi
1. MEHMET ERTUĞ	1938
2. OSMAN ERTUĞ	1949
3. HÜSNİYE ERTUĞ	1944
4. RAŞİT ÖZSAĞLAM	1951
5. OSMAN OY	1940
6. HASAN ALİ	1938
7. SARE KUYUCU	1949
8. AHMET KUYUCU	1943
9. MUHİTTİN TÜZEL	1938
10. SİNAN DAĞLI	1940
11. OLGUN ASLIM	1938
12. MUNİSE ÖZMULLA	1939
13. NURİYE GÜRTUNÇ	1951
14. MEHMET GÜRTUNÇ	1944
15. ÖZDEN SELENCE	1946

ERTUĞ'UN KENDİ AĞZINDAN ANILARI

Kendi Ağzından İlkokul Anısı:

İnsanın karakteri, çevresi, ailesi ve öğretmenlerinden aldıklarıyla ortaya çıkar. Mesela öğretmenimiz vardı ilkokulda, çok fedakârdı. Elli – altmış öğrenciye altı sınıf o zamanlar, cumartesileri dâhil ders yapardı. Bir sınıfı, bir üst sınıfı bir alt sınıfa ders verdirirdi. Böyle onlarla baş ederdi. Sızıları vardı. Arada okulun biraz ilerisinde arı kovanları vardı, bal arısı. Oraya gider bir avuç bal arısı alır koynuna atar sızılarını dindirirdi, bastırırdı. Ve gelir dersine devam ederdi. Böyle birisiydi. Böyle fedakâr bir öğretmendi.

Kendi Ağzından Bir Çocukluk Anısı: Karagözcülüğün ustalığı bir bakıma hazırcevaplığıyla veya anında bir hareketle, espriyle anlaşılır. Çocukluğumda ağabeyim, teyzemin oğlu, rahmetli oldu geçenlerde, o da çok meraklıydı karagöze ve Mulla Hasan yardımcı istemediği halde her şeyi kendi yapardı. Tek kişiydi. Bütün hareketleri de yapar bütün efektleri de yapardı. Böyle birisiydi.

Bir gece öğleden sonra daha doğrusu Hüdaverdi Ağabeyimizin Hüdaverdi'ydi adı. -Gel be Hüda dedi. Senden bir şey isteyeceğim. Git dedi bakkal Hasan'dan babamdan ispiro al. Al evden anahtarını da.

Anahtar dediği de şöyle bir şey, onun bir büyüğü. Bayramlarda onun içerisine kiprit başı biraz da barut. Duvara vurduğumuzda tabancadan daha fazla ses çıkarır. Camiye girdiğinde halk onları korkutmak için gider duvara taşlara vururduk. Herkesin bir elinde bir anahtarı vardı.

-Anahtarı da al dedi. Barut da bul. Git bakkal hasan dan da kibrit, ispiro al ama bedevi olsun ha. Ama en iyisinden olsun ha. Bu gece top patlatacağız korkudalım ahaliyi. Kimseye söyleme.

-Tamam ustacığım

Hazırlık yaptı. Geldi gece aldı Karagözü karşısına Hacivat'ı.

'Karagöz dedi bak seni, geberteceğim böyle Aman ustacığım yapma etme eyleme geberteceğim yapma etme. Hiç kurtulaman elimden namussuz, kabahatin büyüktür. Aman ustacığım, yapma eyleme'

Bir taraftan bizim mahalleye, tamam ustacığım, bir vurur duvara patlamaz anahtar. Hemen hazırcevaplığını gösterir. Bırak patlamadı der. Halk her şeylerini bilir esprilerini hepsi esprici yani bizim köyün insanı. Hemen bir laf atar kendisine. Hiç

kurtulman elimden der ver tekrar der. Hilmi Abi tekrar doldurur simdi elimden kurtulman gene patlamaz. Gene patlamaz. Cevap dua et gene patlamadı der Karagözün ağzından. Hade ordan da rezil olduk.

Aşağıdan laf atmalar başlar: Senin topunda hayır yoktur. Mulla Hasan'ın topu patlamaz. Senin topun da patlamaz gayrı....falan filan diye laflar ederler.

- Hade ordan da rezil olduk

- Aman üstatcığım

Bizim öyle bir doldurur öyle bir vurur öyle bir vurur gene patlamaz. Gayrı yapacak bir şey kalmamıştır. Hazır cevaplığını yapmak daha ileri gitmek zorundadır. Derhal Hacivat'ı sırt üstü yatırır.

-Aman öldüm, vuruldum öldüm der.

- Heh der Karagöz, seni de sessiz topunan vurdum namıssız

Sessiz top o zaman icat edildi Arçoz'da. Evet, bu kadar anında güzel espri hazırcevaplık yapan birisiydi Mulla Hasan. Daha bunun gibi çok esprileri vardır ve halk da çok severdi kendisini.

Sanatçının ağzından anıları:

Ben ortaokuldayken, kulağımın çok iyi olduğunu söyleyen bir müzik öğretmenimiz vardı, Türkiyeli. Bir gün beni yanına çağırdı;

-Gel Mehmet dedi,

- Buyur hocam

-Sen babana söyle, sana bir keman alsın, sana bedava öğreteceğim.Çünkü kulağın çok iyi.

Buna hep yanarım, alamadığım için. Gittim köye babama söyledim tabii. Dedim baba, böyle böyle mesele.E öğren de alalım dedi babam. Hep takılırdı bana, baba keman olmadan nasıl öğreneceğim filan diye ama babam da haklıydı. Güzel ders verimi varken kemaneye merak salarsaydım nolacaktı, dersleri ihmal edecektim.

Kendi ağzından meslek sevgisini bize aktarması şu şekildedir:

Dünyaya bir daha gelsem yine öğretmen olurum. Öğretmenlik kadar kutsal bir meslek olamaz. Birçokları çünkü buna benzer bir soru sorulduğunda öyle olmasa bile 'E ben tekrar dünyaya gelsem filanla evlenirdim veya şunu yapardım. Şimdiki

gibi böyle yapardım diye' der.Hâlbuki bilirsiniz o kişinin söylediği doğru değil. Ama herkes öyle yani dünyaya yeniden gelsem doktor olmak isterdim söylememek lazım. O bakımdan söylememek lazım. Yani başkalarının, birçoğunun doğru söylemediğine inanarak bu konuda herkesin bir cevap vermeyeceği... Ama öğretmenliği çok sevdiğim bir gerçek.

1963-1970 yıllarında İngiliz Okulu'nda öğretmenlik yapan Ertuğ aynı zamanda Yakın Doğu Üniversitesi kurucu rektörü Dr. Suat İ. Günsel de İngiliz Okulu'ndayken öğretmeni olmuştur.

Ertuğ hayatında önemli yer tutmuş bir gösteri anısını şöyle anlatmaktadır:

Meslek hayatında onun da önüne türlü engeller çıkmıştır. Bunlardan birisi de Saray Hotel'in üst katındaki Roof Bar'da Karagöz oynatacağı esnada Rum kesiminin elektrikleri kesmesi ile yaşanan bir talihsizlikti. Bunu hemen kendi imkânları ile avantaja dönüştürüp oyununu sergilemiş ve çok beğeni almıştır.

Kendi ağzından yaşadıklarını bizlerle paylaşması:

Bir akşam, bir gün, dış köylerden bir kaç kişi geldi ve dediler ki:

-Hoca, biz yabancı elçilik mensuplarına bir gösteri sunmanı istiyoruz.

-Nerde?

-Roof Barda yemek vereceğiz kendilerine Saray Hotel'in üst katında. Orada kur perdeni de oynat.

-E olur, yapayım dedim.

Gittim önceden perdeyi kurdum. Hazırlığı yaptım. Geldiler, başladık oyuna. Rum her zamanki gibi oyununu oynadı bize. Ansızın baktım elektrikler kesildi. O zamanlar durmadan elektrikleri durmadan keserdi. Ne zaman geleceğini de bilemezsiniz. E ben bunu bildiğim için hazırlıklı gittim oraya. Beraberimde bir mum, bir kutu da kibrit aldım. Yanımda duruyordu. Hemen onu yaktım mumu ve geçtim öne. İngilizce olarak dedim ki: -Bakın bu oyun önceleri mum ışığında oynatılırdı. Şimdi hakikisini göreceksiniz, mum ışığında.

Bir alkış, devam ve onlar memnun ben memnun.

SANATÇIYLA YAPILAN RÖPORTAJ RÖPORTAJ SORULARI

1. Kendiniz hakkında bizi bilgilendirir misiniz?
2. Edebiyata dair hayallerinizi gerçekleştirebildiniz mi?
3. Zor bir dönemden savaş döneminden geçtiniz. Bunlar sizde ne gibi etkiler yarattı?
4. Hedeflerinize varırken yaşadığınız zor durumlar nelerdi?
5. Başarınız sizin hangi nitelikleriniz sayesinde olmuştur?
6. Mesleğinizden memnun muydunuz? Yoksa başka bir mesleği yapmak ister miydiniz?
7. Sizi özetleyen en iyi cümle nedir?
8. Anlatmaktan en çok hoşlandığınız masalınız nedir? Bize anlatır mısınız? Hangi yönü size etkiliyor?
9. En çok hangi yaş grubunun sizin eserlerinizi okumasını istersiniz? Veya hoşunuza gider?
10. Sizi sanatçı olmaya yönlendiren şeyler ne idi?
11. Nelerden ilham alıp eserlerinizi oluşturdunuz? Buna sebep olan olaylar nelerdi?
12. eserlerinizde kendinizi bulduğunuz oldu mu? Yani eserleriniz sizi anlatıyor mu?
13. Eserlerinizi oluştururken size en çok etkileyen duygu ve davranış ne idi?
14. eserlerinizi oluştururken nelerden esinlendiniz?
15. Size kimler destek oldu?
16. Bugünkü ziyaretimiz sizde ne gibi duygular uyandırdı?
17. Yazmak için önce hissetmek gerekir derler. Sizce de öyle mi?
18. Düşüncelerinizi, hislerinizi ya da hayallerinizi, hayalinizde kurguladığınız şeyleri bir başkasının okuması size neler hissettiriyor?
19. Bizlere tavsiyeleriniz nelerdir?
20. Hayatınızda en fazla iz bırakan olay veya durum nedir? En çok neyin yoksunluğunu yaşadınız?
21. En sevdiğiniz eseriniz hangisidir?

22. Günümüzde Kıbrıs Türk Edebiyatının durumunu bir kaç cümle ile değerlendirir misiniz?
23. Yazarak bizlere kalıcı iz bırakıyorsunuz ve bunu tanımadığınız insanlarla paylaşıyorsunuz. Sizce yazmak bir yetenek midir?
24. Masal yazmaya Karagöz ve Hacivat oynatmaya ne zaman karar verdiniz?
25. Gölge oyunu oynatırken karşılaştığınız olumsuzluklar nelerdi?
26. Kendinize en yakın bulduğunuz yazar veya yazarlar kimlerdir?
27. Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

5.2 Röportaj Metni

(Röportajı yapan: Cemaliye Karadayı, Röportaj yapılan: Mehmet Ertuğ)

KARAGÖZ USTASI MEHMET ERTUĞ İLE RÖPORTAJ:

Cemaliye Karadayı: Size bir kaç sorumuz olacak.Kendiniz hakkında bizi biraz bilgilendirir misiniz?

Mehmet Ertuğ: Benim yaşam öykümü kastediyorsanız, bir köyde doğdum; Yiğitlerdir (Arçoz). Orada doğdum. İlkokulu bitirinceye kadar son yılına kadar ordaydım. Sonra son sınıfımın yarısını Haydarpasha İlkokulu'nda okuyup oradan mezun oldum. Ve o zamanki Lefkoşa Türk Lisesi'nde giriş sınavı vardı. Buna dahil imtihanları vardı. Onlara girip kazandım ve orada ortaokul ve liseyi yatılı olarak bitirdim. Daha sonra özet olarak geçiyorum yani ayrıntılar gerekiyorsa tekrardan döneriz. Liseyi bitirdikten sonra ben İngiltere'ye gidip orda yüksek tahsil yapmak istiyordum. Ama olmadı. Nihayet o zaman Güzelyurt'ta Omorfo Öğretmen Koleji vardı. Onun sınavlarına girip kazandım ve orada öğrencilik hayatına başladım. İkinci yılımda Lefkoşa'ya taşındı.(Okul taşındı.) Lefkoşa'ya taşındıktan sonra İngiliz dönemi daha o zaman. Yani Rumlarla beraberdik tabii. Onlar birgün baktık; Öğretmen okulu binasına yunan bayrağını çektiler. O durumu görünce derhal dedik ki: "Ya yanına bir Türk bayrağı çekilecek veya biz yokuz." İngiliz müdürü o zaman için baş edemedi bunlarla... Biz de hepimiz köylerimize döndük. Ondan sonra olaylar başladı. Sonradan öğretmenliğe başlamak gerekirdi. Ama ilkokul öğretmenliğine ama olmadı. O sırada gene burs sınavları vardı. Türkiye'deki

okullarda, üniversitelerde... onlara girdim ve kazandım. Burslu olarak Gazi Eğitim Enstitüsü, Türkçe –Edebiyat Bölümüne girdim. İki yıllık bir öğrenimdi. Öğrenimi bitirdikten sonra ülkeye döndüm.

İlk öğretmenliğim Beyarmudu Ziraat Ortaokulu'nda oldu. Bir yıl orda görev yaptım. Arkasından Namık Kemal Lisesi'ne aktarıldım. Namık Kemal Lisesi'nde öğretmenken olaylar başladı. 1963 olayları başladı. Oradan Lefkoşa'ya aktarıldım. Burada zaten eşimin ailesi buradaydı. O zaman eşimle nişanlıydık. Lefkoşa'ya geldim. Lefkoşa'daki durum hiç iç açıcı değildi. Olaylar devam ediyordu. Bir süre mücahitlik yaptım. Magosa'da da yapmıştım. Burada bir süre mücahitlik yaptıktan sonra Köşklüçiftlik'te yeni açılan, İngiliz Okulu'na öğretmen olarak atandım. Bir süre orda görev yaptım. Tekrar mücahit oldum. Ondan sonra Lefkoşa Kız Lisesi'nde üç yıl müdür muavinliği ve Türkçe öğretmeni olarak çalıştım. O zaman Kız Lisesi vardı. Sonra İngiliz Koleji kuruldu. On yıl orada on bir yıl da Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulu'nda müdür muavini ve Türkçe öğretmeni olarak çalıştım. Tabii bu arada esas sizi ilgilendiren şey KARAGÖZE geldik. Çocukluğumda köyümüze Karagözcü gelirdi. Karagözcüler dedim ama esas Karagözcü bir kişiydi, bize gelen. Bu da her sene senede birkaç defa Mulla Hasan isimli çok usta bir Karagözcü'ydü. Gelir ve babamın bakkal dükkânının karşısındaki, Ali Ağa'nın kahvehanesinde karagöz oynatırdı. O zamanların tek eğlence kaynağıydı. Radyo yok, televizyon hiç yok... O şekilde halkın eğlencesi düşün kaynağı hatta... Benim bir tanımlama vardır kimliğini kazanmasında bir insanın, çevresi, ailesi ve öğretmenleri çok etkilidir. Bizim köy bu bakımdan, özellikle çevre bakımından karagöze o kadar çok meraklıydılar, olur iş değil. Köylüler, bütün gün karagözcünün yaptığı espirileri ve Nasrettin hoca fıkraları konuşmalarında devamlı söylenir, dururdu. Ben bu ortamda yetiştim. E tabii bu ortamda yetişince, gerçi karagöz oyunlarını seyretmemize pek izin verilmezdi. Öğretmenler ve ailemiz tarafından... Ama gizli gizli seyrederdik. Gene ilk defa ben Mulla Hasan'ı seyrettim. Ama vuruldum. O kadar hoşuma gitti. Oyunu seyredenler ertesi gün kahvehanede yahut da babamın bakkal dükânında yorumlarlar espirilerini taklitli biçimde yaparlar. Ben de karagözü görmüş kadar olurdum. Böyle bir dönem geçirdim.

Nihayet ikinci aşamada Namık kemal Lisesi'nde öğretmenken nerden duymuşsa duymuş Türkiyeli okul müdürümüz Necati Bey, beni bir gün çağırdı ve gel Mehmet dedi. Size bir şey soracağım.

-Buyurun hocam, dedim.

-Sen, dedi duyduğuma göre karagöz oynatıyormuşsun?

-Aman dedim şimdi, nereden duydu?

Bir de şu vardır, o sırada karagöz oynatmak ve yahut karagözlük etmek pek hoş karşılanmazdı. Ama Necati Bey o kafada biri değildi.

-Söyle söyle, dedi. Çekinme...

-Dedim hocam ben taklitler yaparım ne perdem var ne de kuklalarım...

Sene 1962.

-Ben anlamam. Mademki taklitlerini yapıyorsun, sen bunu öğrencilere canlı olarak yaptıracaksın. Ben hiçbir masraftan kaçınmayacağım. Sanat Enstitüsünde dikiş-nakış onlara aslına uygun bir şekilde kılık-kıyafetini yaptıracağım. Sen de çocuklar hazırlan.

Öyle oldu.

Namık Kemal Lisesi'nin önünde bir gattoro (anlamı) vardı. Aşağıda da oturma yerleri sandalye koyunca tam bir tiyatro gibi olurdu.

Orada bir gece bütün çağırdığı ve bir oyun koyduk sahneye. Çok beğenildi. Çok çok beğenildi. Bu beni cesaretlendirdi tabii...

Lefkoşa'ya geldikten sonra hemen akabinde olaylar başladı. Lefkoşa'ya gelince bu defa dedim yapayım ben bu süretleri, çeşitli kaynaklardan yaralanıp yapacağım. Ama edindiğim bilgiye göre deriden olması lazım. Özellikle de dana derisi veya deve derisi, düve derisi. Bunlar makbuldür.

-E nerden bulacaksınız bundan?

Onun üzerine ben, Asmaaltı'na gittim. Orda düğünlere giden davulcular-zurnacılar var. Onlardan rica ettim. Çoğu tanıdık insanlardı.

Dedim; siz davulunuz patladığında ne yaparsınız bu derileri?

-Atarız.

-Atmayın da lazımdır, dedim.

Çalgıcılara da gittim, onların da darbukaları var döblek derler tef...

Onların derilerini saklayın dedim bana verin.

Öyle oldu.

Onları elde edince, terbiyesini yaparak zaten davulda davulcu tarafından dövüle dövüle terbiye elde edilmiş olur. Onlardan ilk suretlerimi yapmış oldum. Evde bir de perde hazırladım. Bir akşam evimize misafiriğe gelen rahmetli Nevzat Bey hocamız ailesi ile geldi. İki çocuğu eşi ile geldiler. Dedim fırsat bu, geleceklerini önceden biliyordum. Hazırlığımı yaptım. Misafir odasına perdeyi kurdum. Onlara benim çocuklara bir de eşime o gece bir oyun oynattım. Kısa bir oyun oynattım. Onlar da çok beğendiler ve onlar da beni cesaretlendirdiler.

Bunun üzerine devam ettim. Arkasından dışarıda ilk defa Kristal bar vardı Boğaz'da, Boğazköy şimdiki adı. Boğaz'da orayı bir ara bir arkadaş Hüseyin Kanatlı, dergahtı da gayet ünlü. O davet etti beni. Orda kurduk perdeyi. Orda oynattım.

Arkasından duydu Fikret Demirağ, sınıf arkadaşımdı. O durumu biliyordu. Yaşar Ersoy 'la konuştuk. Yaşar Ersoy da tiyatrocudur biliyorsunuz.

O zaman Neptün diye bir yer vardı Lefkoşa'nın içinde, açık hava tiyatrosu. Orada her sene geceler düzenlenirdi çocuklara... Eğlenceli geceler... Orada oynatmamı rica etti... Kurdum perdeyi ve orda da birkaç yıl oynattım. Arkasından duyan geldi ve festivallerde olsun, kültür gecelerinde olsun, oyun oynatmaya devam ettim.

En sonunda Büyük Han restore edildi ve orada bir yer istedim. Büyük odası vardı. Taş odası. Böyle elli-altmış kişi alan bir yerdi. Çok tartışmalar oldu, verilsin mi verilmesin mi?

Bizde çünkü biraz Karagözlük ile Garagözcülük karıştırılır. Fakat en sonunda bana ayrıldı. Orayı bir güzel düzenledim. Hasır sandalyeler hazırlattım. Aslına uygun bir şekilde oraya eski karagöz süretlerinin, süret denir biliyorsunuz, resimlerini de asarak, orada gösterilere başladım.

Okullar çok gelmeye başladı. Günde beş okula oynattığım oldu. Ondan sesi kaybettik ya...

Her biz de her yıl geliyorduk. Bazen dediğim gibi hiç kimseye yok demedim. Ama oynatırken kolay değil yedi-sekiz kişinin taklitli sesini yapacaksınız. Efektleri yapacaksınız. Ayağında tef, diğer şeyler falan, hepsini birlikte yapacaksınız. E arkasından bir oyun yaptıktan sonra mutlaka terlersiniz, duş almak lazım, bunu yapamadık. Öyle terledik kuruttuk, terledik kuruttuk... Nihayet en sonunda ses

telleri zarar gördü... Nodül oluştu. Ve günün sonunda yarısını ses tellerimin ameliyatla aldirmek zorunda kaldım. Evet, öyle oldu. Öyle olunca oradaki dururdum çalışmalarımı oradaki...

Beş yıldanberi 2012'ye kadar ordaydım. 2002'den 2012'ye kadar ordaydım. Öyle olunca ben emeklilikten bir kenara koyduğum parayı ve borçlanarak da burayı satın aldım. Ve bir hem çalışma yeri hem biraz galeri gibi bir hale getirdim. Esas amacım galeri haline getirmektir ama o niyetle daha masraf ister, diye düşünüyorum.

Buraya geldiğinizde sorduydunuzdu, buraya geldiğimde ben dünyamı unuturum. Çünkü her şey yeniden yaşanmış gibi oluyor. Dinlendiğim ve beni mutlu eden yerdir burası benim... Evet bu arada hep ben konuştum size konuşma fırsatı veremedim hocam.

Cemaliye Karadayı: Hayallerinizi gerçekleştirebildiniz mi? Evet, bu ortamda bir kısmını gerçekleştirdiniz, başka hayalleriniz var mıydı geleceğe dair?

Mehmet Ertuğ:Evet işte arzum geleceğe kalsın, yani çünkü bir kesintiye uğramıştı zaten. Son Karagözcü Mehmet Salih Efendi'ydi, orda resmi. Mehmet Salih efendi öldükten sonra epey ondan önce epey karagözcüler vardı memlekette... Ne oldu? Durmuş oldu. Ben bu işe başlarken, en büyük eksiğim, aman diyordum; bu kadar karagözcü geldi, geçti, onlardan bir şey kaldı mı? Bütün derdim oydu. Nihayet bir gün sağolsun Halit Fedai Bey, çok iyi dostumdur. O bir gün geldi. Mehmet dedi:

"Sana bir müjdem var."

"Aman dedim nedir?"

"Yahu dedi bir zamanlar bu Mehmet Salih vardı."

"Babam besleme aldıydı yanına kendini yedi yaşındayken, onun dedi acaba, öldü gitti, süreleri duruyor mu?"

Eşiyle Feriha Hanımla gidip konuştum. Durur demiş bir kısmı ama çoluk çocuk parçaladılar, torunları, evlatları... Paramparça etmişler. Aman dedim elinde, yeter ki bir şey olsun. Yani sağdan soldan bir şeyler toplayalım ve gittik bir gün beraber ve haber verdik kadına ve beraber gittik. Bir karton kutu içerisinde al bunlardır dedi rahmetliden kalanlar... Bunları bıraktı dedi. Çok severdi bunları dedi ama işte gördüğünüz gibi bu hale geldi (çocukların eline geçti).İşte dedim ,siz bunun canlandırılmasını ortaya çıkmasını ister misiniz? E tabii isterim dedi kadıncağaz.

Ben dedim karşılığını size versem. Karşılığını düşünelim. Siz bana acaba bunları devreder misiniz? Canlandırılmak için tekrar. Ve kocanızın da rahmetlinin de anıları canlansın. O da herhalde böyle bir şey isterdi. Anlaştık belli bir miktara. Anlaşma yaptık ve parasını verip o süretleri aldım. Ondan sonra buna başka süretler de eklendi. Ve Kıbrıs'a özgü ilk süretler elime geçmiş oldu. Yani ne olduklarını dediğim gibi paramparçaydılar. Aldım getirdim eve. O sırada oğlum üniversiteye gitmeye başlamıştı. Odasını bu işe açıldı. Her tarafa serdim bunları. İki yıl bunları birleştirmek için, harcadım. Bakarak pazıl gibi birleştirdim. Öyle oldu. O süretleri birleştirerek bir aylık süret elde ettim.

Eski karagözcülerde inceleyince süretleri gördüm ki bunların tümü Mehmet Efendi'ye ait değil. Eski karagözcülerde şöyle bir yöntem vardı. Her biri karagözcülerin belli bir ustadan öğrenirlerdi. Ustası vardı her birinin. Ustaları da kendilerine süretlerinden hediye ederlerdi. Baktım ki mehmet efendi ni n sandığından çıkanlar üç dört çeşit. Kimileri bayağı eski deriden yapılma ama yarısı deriden yapılma yarısı karton, alt kısımları oynatırken yıpranmış. O yıprananlara atını eklemiş Mehmet Efendi, öyle süretler var. Bütününüle deri olan süretler var. Başka karagözcülerden kendine hediye edilenler var. Mesela mulla hasan'dan söz ettik.

Mulla Hasan'ın oyunlarını seyretmiş olan benim köylülere gösterdiğimde bu süretleri; "A dediler, bu Mulla Hasan'ın şeyinde vardı. Mesela Arnavut, mesela Bekir, mesela Ayvaz hatta köylüler bu isimleri benzerliğinden dolayı bu köylülere lakap olarak takmışlardır. Mesele orda en kenardaki yukardaki en solda Ayvaz'dır ordaki.

Bizim köyde Ayvaz Ahmet vardır. Aynı... Herhalde diyorum bu süreti mulla hasan hediye etmiştir Mehmet Efendi'ye. Çünkü Mehmet Efendi hayatından öğrendiğime göre ustalarından biridir. Bir de Polili Hasan vardır bu surette mutlaka birileri oynatmıştır. Öyle..Arnavut Mustafa vardır köyde aynı suret ... O suretteki gibi... O adı takmaları için o surete benzemeleri lazım. O suret büyük bir ihtimalle yine mulla hasan'dan geçmiştir. Onun gibi. Bir de sonradan yaptığı suretler vardır mehmet efendi'nin orda örneklerini görüyorsunuz üç-beş tane aşağıda aşağıda. Normal karagöz suretleri otuz santim metre boyunda olur. Ama bu hep bir boydur. Çünkü nerden anlıyorum bunu. Mehmet efendi son zamanlarda Lefke'deki

sinemada oyunlar sergilemeye başladı. Ama uzaktan seyredenler görebilsin diye büyük suretler yaptı. Bunlar da onların örnekleri. Ve yeni bir yöntem uyguladı. Der değiller kalın kartondur ama kartonu geçirimli bir hale getirmiş. Nasıl yapmış. Ondan sonra öğreniyorum ki. Başka karagözcüler de bunu yapmış. O zamanlar kıbrıs ta uygun deri bulmak mümkün değil. Böyle kartondan yapar. Ondan sonra bunu kızgın yağdan geçirir. Renklendirdikten sonra. Veya mum eritir o mumun içinden geçirir. O zaman geçirimli hale getirir. Bunlar da öyle. Evet epey konuştuk. Biraz dinlendirelim size. Karagözcülüğün ustalığı bir bakıma hazırcevaplığıyla veya anında bir hareketle, espiyiyle anlaşılır. Çocukluğumda abim, teyzemin oğlu, rahmetli oldu geçenlerde, o da çok meraklıydı karagöze ve mulla hasan yardımcı istemediği halde her şeyi kendi yapardı. Tek kişiydi. Bütün hareketleri de yapar bütün efekleri de yapar. Böyle birisiydi. Bir gece öğleden sonra daha doğrusu Hüdaverdi ağabeyimizin, Hüdaverdiydi adı.

“Gel be Hüda senden bir şey isteyeceğim” dedi.

“Git Bakkal Hasan’dan babamdan ispirto al. Al evden anahtarını da gel.”

Anahtar dediği de şöyle büyük bir büyüğü. Bayramlarda onun içerisine kiprit başı biraz da barut koyardık. Duvara vurduğumuzda tabancadan daha fazla ses çıkarır. Camiye girdiğinde halk onları.

“Al” dedi.

Herkesin bir elinde bir anahtarı vardı.

“Anahtarı da al barut da al” dedi

“Git bakkal hasan dan da kibrit, ispirto al ama bedevi olsun ha. Ama en iyisinden olsun ha. Bu gece” dedi.

“Top patlatacağız korkudalım ahaliyi”.

“Kimseye söyleme”.

“Tamam ustacığım”

Hazırlık yaptı. Geldi gece aldı Karagözü karşısına Hacivatı.

“Karagöz bak seni, geberteceğim böyle”

“Aman ustacığım yapma etme eyleme geberteceğim yapma etme”

“Hiç kurtulaman elimden namussuz, kabahatin büyüktür”.

“Aman ustacığım, yapma eyleme”.

“Bir taraftan bizim mahalleye, tamam ustacığım, bir vurur duvara patlamaz anahtar”,

“Hemen hazırcevaplığını gösterir”.

“Bırak patlamadı” der.Halk her şeylerini bilir espirilerini hepsi esipirici yani bizim köyün insanı. Hemen bir laf atar kendisine.

“Hiç kurtulman elinden der ver tekrar “der.

Hilmi Abi tekrar doldurur:” Şimdi elimden kurtulman” gene patlamaz. Gene patlamaz.

Cevap” Dua et gene patlamadı” der. Karagözün ağzından:

“Hade ordan da rezil olduk”.

Aşağıdan laf atmalar başlar.

“Senin topunda hayır yoktur”

“Mulla Hasan’ın topu patlamaz”

“Senin topun da patlamaz gayrı”

Falan filan diye laflar ederler

“Hade ordan da rezil olduk”

“Aman üstatcığım”

Bizim öyle bir doldurur öyle bir vurur öyle bir vurur gene patlamaz. Gayrı yapacak bir şey kalmamıştır. Hazır cevaplığını yapmak daha ileri gitmek zorundadır. Derhal Hacivat’ı sırt üstü yatırır.

“Aman öldüm” der.

“Vuruldu öldüm” der.

“Heh Karagöz, seni de sessiz topunan vurdum namıssız” der.

Sessiz top o zaman icat edildi Arçoz’da. Evet bu kadar anında güzel espiri hazır cevaplık yapan birisiydi Mulla Hasan. Daha bunun gibi çok espirileri vardır. Ve halk da çok severdi kendisini. Bir ay kadar kalırdı her geldiğinde bizim köyde. Ayrılacağında gizli gizli kaçırdı. Garıcığı da beraber gelirdi Hasena Hanım da gelirdi. Kahvehanenin bir yerine döşecikleri sererler. Orada yatarlar, uyurlardı. Bir küçük eşekleri vardı. Bir de küçük arabacıkları vardı. Ona binerler yola koyulurlardı. Köyün gençleri haber alınca, hemen peşine takılırlar. Geri döndürürlerdi. Halbuki başka köylerde bir haftayı bile zor eder Mulla Hasan. Yani bizim köylüler o kadar meraklı.

Cemaliye Karadayı: Zor bir dönemden savaş döneminden geçtiniz, bunlar sizde ne gibi etkiler yarattı?

Mehmet Ertuğ: Vallahi savaşın hiç iyisi olmaz yani bir mağlubu da olmaz bence. Çok kötü günler geçirdik. Ben Karagözle ilgili bir şey anlatayım; “Bir akşam bir gün, köyler dış bölümden bir kaç kişi geldi ve dediler ki: Hoca, biz yabancı elçilik mensuplarına bir gösteri sunmanı istiyoruz.

“Nerde?”

Roof Barda yemek vereceğiz kendilerine Saray Hotel’in üst katında. Orada kur perdeni de oynat. E olur dedim. Yapayım dedim. Ve gittim önceden perdeyi kurdum. Hazırlığı yaptım. Geldiler, başladık oyuna. Rum her zamanki gibi oyununu oynadı bize. Ansızın baktım elektirikler kesildi. O zamanlar durmadan elektirikleri durmadan keserdi. Ne zaman geleceğini de bilemezsiniz. E ben bunu bildiğim için hazırlıklı gittim oraya. Beraberimde bir mum, bir kutu da kibrit aldım. Yanımda duruyordu. Hemen onu yaktım mumu. Ve geçtim öne. İngilizce olarak dedim ki bakın bu oyun önceleri mum ışığında oynatılırdı. Şimdi hakikisini göreceksiniz, mum ışığında. Bir alkış, devam ve onlar memnun ben memnun. Eserlerinizde kendinizi bulduğunuz oldu mu? Yani eserleriniz sizi anlatıyor mu? E mutlaka bir şeyler vardır. Ama kimse hatıra yazar gibi bunu yapmaz da. Gerek benden ailemden, babamdan özellikle aldığım çok şeyler vardır. Babam da çok espiritüel biriydi, çok asabiydi ama o derecede de espiritüel birisiydi. Onun için ona çok şeyleri böyle anlattırırdım. Ondan çok şeyler aldım diye düşünüyorum.

Bir gün bir televizyondan arkadaş geldi ve dedi hoca seninle bir röportaj yapalım dedi. E dedim olur. Geldi, anlat bize hayatını anlat. Olur dedim gittim ve çekim yapıldı. Çekimden sonra bana şunu söyledi, şimdi her gördüğünde de takılır bana öyle:

- Hoca der naptın yahu, kendinden başka her şeyi anlattın.

Ona da şöyle başladıydım:

- İnsan, insanın karkteri, çevresi, ailesi ve öğretmenlerinden aldıklarıyla ortaya çıkar

E ben onları anlattım dedim sana, sen ondan bir pay çıkaracaksın. Mesele öğretmenimiz vardı ilkokulda, çok fedakardı. Elli – altmış öğrenciye altı sınıf o zamanlar, cumartesileri dahil ders yapardı. Bir sınıfı, bir üst sınıfın bir alt sınıfa

ders verdirir. Böyle onlarla baş eder. Sızıları vardı. Arada okulun biraz ilerisinde arı kovanları vardı, bal arısı. Oraya gider bir bavuç bal arısı alır koynuna atar sızılarını dindirirdi, bastırırdı. Ve gelir dersine devam ederdi. Böyle birisiydi. Böyle fedakar bir öğretmendi. Aynı zamanda, bir gün elli –altmış yaşlarında vardı. Lefkoşa'ya geldi. Ve dönüşte kapatın kapıları, pencereleri dedi. Öyle yaptık. Çünkü şimdi size bir şey söyleyeceğim sakın bildiğinizi söylemeyin. Hele şeye hiç söylemeyin, müfettiş geldiğinde bildiğinizi, olur dedik ve kapattırdı şeyleri, ondan sonra aynı zamanda hafızdı kendisi, güzel yanık bir sesi vardı. Geçti kürsüye, orda bir de masası vardı. Elini dayadı böyle ben söyleyim dedi önce siz dinleyin ondan sonra siz söyleyeceksiniz. Olur dedik.

“Dağ başını duman almış,
Gümüş dere durmaz akar,
Lalalalm lam lam lallal lamlamlam”

Biz tekrarladık, o şekilde. Yani neydi, müzik eğitimi yoktu öğretmenimizin. Ama ne yaptı İstiklal Marşını duymadı ama Dağ Başını duman Almış olsun bize milli marş olarak öğretti. Bu onun ne kadar milletini servdiğini gösteren biri olduğunu ve bunlar bize hep ders oldu. Bunlar bize ders oldu. Ailemizden de dediğim gibi daima iyilik yapmayı, kötülük yapmamayı ders olarak aldık. Çevremizdeki insanlardan da işte Karagözü aldık en fazla. Hatta ben espiri olsun diye şöyle derim;

”Babam bana oku –yaz da adam ol” dedi, eskiden vardı okuma kitaplarında , babam bana oku yaz da adam ol dedi bense okudum, yazdım, Karagözcü oldum.

Cemaliye Karadayı: Kıbrıs Türk Edebiyatı’nda kimlerden, hangi yazarlarımızdan, hangi şairlerimizden öncelikle birilerinden yardım aldınız mı bunları oluştururken?

Mehmet Ertuğ: Pek değil, pek değil. Daha ziyade, Karagöz üzerine yoğunlaştım. Karagöz üzerine ne buldumsa okudum ama hepsinden de yararlanmaya çalıştım.

Cemaliye Karadayı: Karşınıza muhakkak zorluklar çıkmıştır bunlar hakkında konuşmak ister misiniz?

Mehmet Ertuğ: E işte en büyük engel yani bizim toplumda karagözlük ile karagözcülük karıştırılırdı. Bu yüzden de bir ara şöyle bir dedikodu çıkarıldı. Mehmet Bey fıkra anlatır, Karagöz oynatır, çocuklara not verir. İlgisi yok tabii ama böyle şeyleri de söylediler ki kırıncı olur yani bu defa insan çekingen kalmak

zorunda kalır. Çünkü anlayan var anlamayan var. Bilen var bilmeyen var. Budur durum. Onun için tabii çevrenin çok böyle etkileri üzerimde olmuştur buna rağmen inatla sürdürdüm.

Cemaliye Karadayı: Hayatınızda en fazla iz bırakan olay veya durum nedir? En çok neyin yoksunluğunu yaşadınız? Sizi etkileyen en çok ne olmuştur?

Mehmet Ertuğ: Ben ortaokuldayken, kulağımın çok iyi olduğunu söyleyen bir müzik öğretmenimiz vardı Türkiyeli. Bir gün beni yanına çağırdı; "Gel Mehmet dedi, buyur hocam, sen babana söyle, sana bir keman alsın, sana bedava öğreteceğim. Çünkü kulağın çok iyi." Buna hep yanarım, alamadığım için. Gittim köye babama söyledim tabii. Dedim baba, böyle böyle mesele. E öğren de alalım dedi babam. Hep takılırdı bana, baba keman olmadan nasıl öğreneceğim filan diye ama babam da haklıydı. Güzel ders verimi varken kemaneye merak salarsaydım nolacaktı, dersleri ihmal edecektim. Evet bir o bir de elektrik mühendisi olmak için İngiltere'ye gitmek istedim ama bazıları babamı korkuttu. Sen dediler maffolacaksın. Para yetiştiremeyeceksin. O zaman halbuki ben televizyon mühendisi olmak istiyorum ve daha televizyon memlekete gelmemişti diye sene 1957-1958, 1957 bir de ona yanarım.

Tabii bir üzüldüğüm şey daha vardır benim hayatta. Öğretmenliğe doyamadım. Öğretmenliği çok sevdim, fakat doyamadım. Niçin doyamadım? Ben seksen yedilerde falan, seksen beşten sonra çocuklarımdan ikisi de üniversiteye gittiler. O sırada erken emeklilik diye bir şey vardı. O ikramiyeyi alıp da onları okutabileyim diye erken emekli oldum. Ondan sonra hep şeylere daireye veya daireden gelen eğitim bakanlığından gelenlere dedim ki yahu siz bana bir okulda herhangi bir okulda imkan verin, günde bir saatçik olsun, gideyim, bir şey istemiyorum karşılığında bir saat olsun ders vereyim.

Kimi kimden! Kimse ilgilenmedi. Öyle kaldı. Bir de ona üzüldüğüm yani. Gerçekten öğretmenliğe doyamadım. Öğretmenlik kadar kutsal bir meslek olmaz. Şimdi yine bir daha dünyaya gelsem aynı mesleği seçerdim de bazıları hep bunu söyler diye ben söylemek istemem, birçokları çünkü buna benzer bir soru sorulduğunda öyle olmasa bile ben tekrar dünyaya gelsem filanla evlenirdim. Veya şunu yapardım. Şimdiki gibi böyle yapardım diye. Halbuki bilirsiniz o kişinin söylediği doğru değil.

Ama herkes öyle yani dünyaya yeniden gelsem doktor olmak isterdim. Söylememek lazım. O bakımdan söylememek lazım. Yani başkalarının birçoğunun doğru söylemediğine inanarak bu konuda herkesin bir cevap vermeyeceği... Ama öğretmenliği çok sevdiğim bir gerçek.

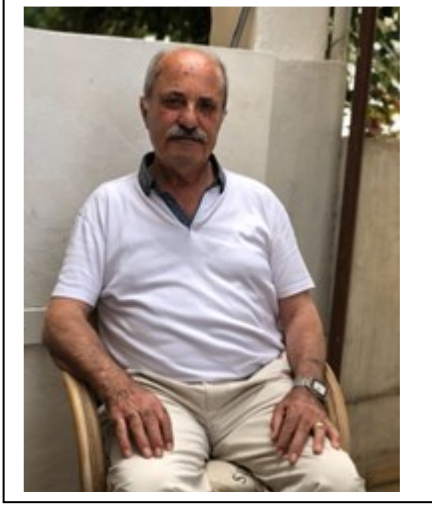
Cemaliye Karadayı: Başka nelerden esinlendiniz? Size ilham veren neler oldu?

Mehmet Ertuğ: İşte çevreyi iyice kontrol ettim ve çevrede geçen olayları konu olarak aldım Karagöz oyununa. Oyunların vardır benim, Klasik Karagöz oyunları ama Kıbrıs'a özgü bir anlatımla onları oynattım. O kitaptan size bir tane hediye ederim.

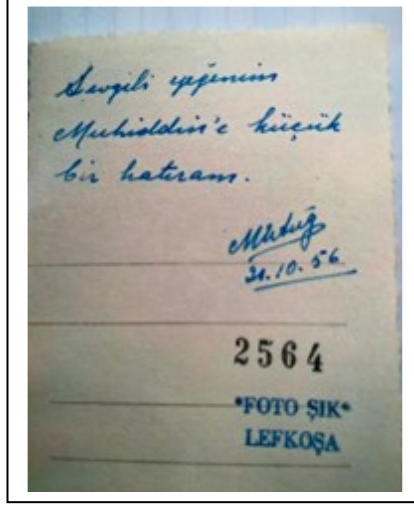
Cemaliye Karadayı: En çok hangisini seversiniz? Muhakkak içerisinde bir tanesinin ayrı bir yeri vardır.

Mehmet Ertuğ: Karagözün Akıl Satması, senaryosu, espirileri her şeyiyle bana ait. Güncel olaylardan ilham aldım. Süretleri, bazıları da eski süretler, mesela Hanım Kız vardır orda. Bu Hanım Kız, Mehmet efendi'nin sandığından çıkan Sümbül Hanım'dır. Bir adı Hanım kız bir adı Sümbül Hanım'dır. O var, normal Karagöz oyunlarında oynayan kişileri koydum ben oraya. Arap var, sekiz kişi var, onlar ezbere gayet güzel o oyunu hiç sıkıntı çekmeden her defasında değişik espirilerle bezeyerek oynatırdım. Karagözün Akıl Satmasını, en az bin defa oynattım. Çünkü nerden bilirim. Her oyunumu bir defterim vardı. Oraya kaç kişinin izlediğine kadar hangi gün, hangi saatte, hangi okul hep kayıtları var bende. Gayet güzel bir oyundur. Güzel bir anım vardır, onunla ilgili. Her Cumartesi bu oyunuma gelen bir kız çocuğu vardı. Dört – beş yaşında Safiye Nenesiyle ...

RESİMLER KAYNAK KİŞİLER

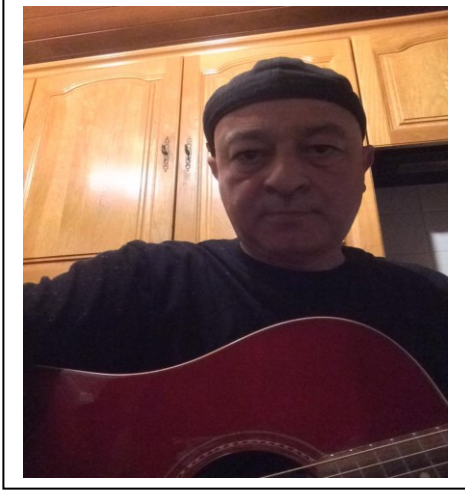
MEHMET GÜRTUNÇ

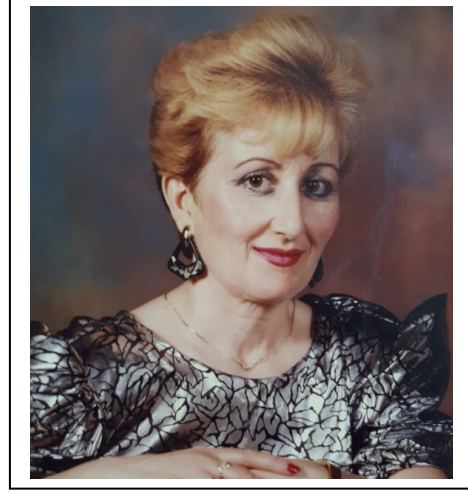
TİYATRO OYUNU

NURİYE – MEHMET GRTUN

OZAN ERTUĞ

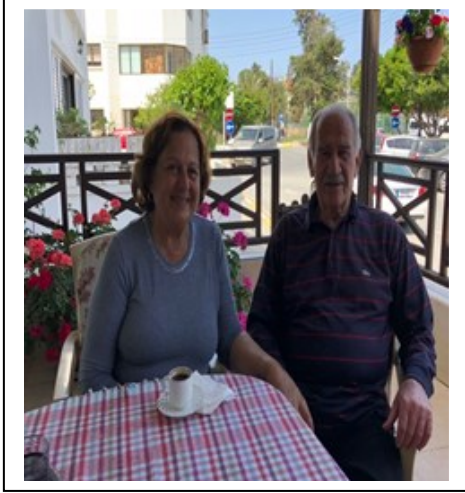
HÜSNIYE ERTUĞ

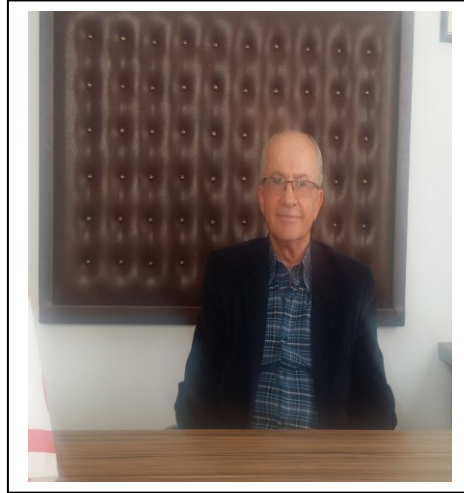
MEHMET ERTUĞ

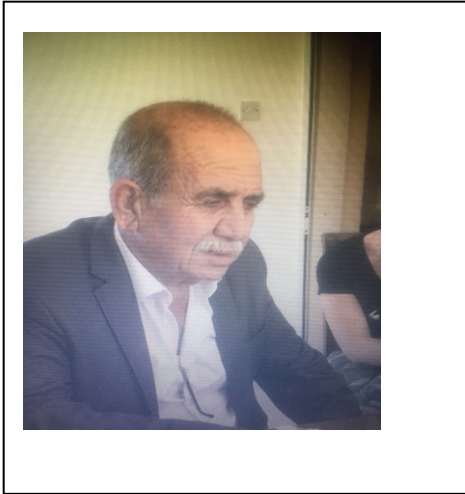
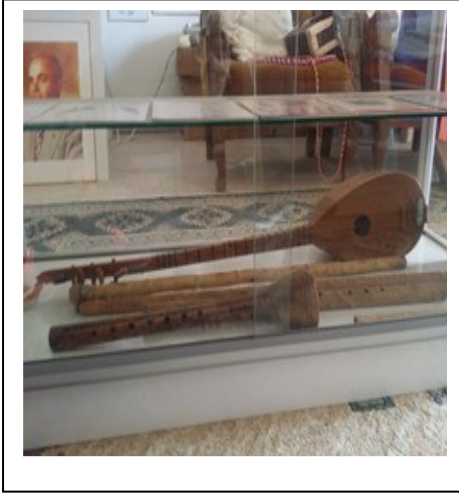
ÖZDEN SELENCE

SARE – AHMET KUYUCU

OSMAN ERTUĞ

RAŞİT ÖZSAĞLAM

MEHMET ERTUĞ VE SANATIYLA İLGİLİ ÇEŞİTLİ RESİMLER

